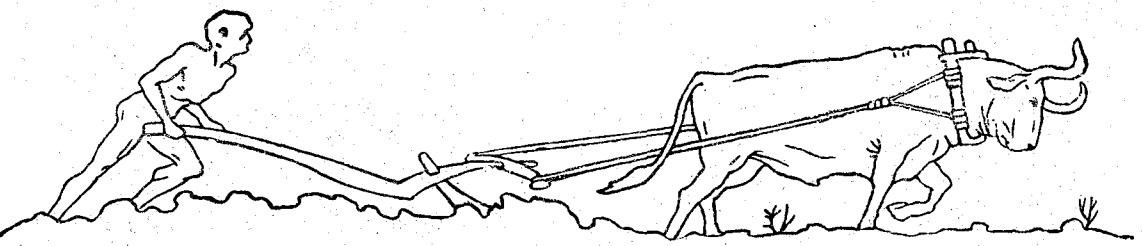

ΣΧΕΔΙΑΣΜΑ Α. PONTEN

ΠΑΝΔΘΗΝΑΙΔ

ΕΤΟΣ Η' 15 ΝΟ-
ΕΜΒΡΙΟΥ 1907

Η ΜΙΤΥΛΗΝΗ—ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

Στήν Κυρίαν Ειρήνην Α. Αθανασιάδη

Δυνατὸ τὸ βοριαδάκι χτυπάει τὰ πλάγια τοῦ ἀτμοπλοίου ποὺ σχίζει νωθρὰ τὰ ταραγμένα κύματα. Τὸ «λιπαρὸν Σμυρναίων ἄστυ» κατὰ τὸν μεγαλόστομον Πίνδαρον, χάνεται σιγά σιγά μέσα σ' ἓνα βαθὺ ὅλογάλαζο χρῶμα. Σὲ λίγο δὲν διακρίνω τίποτε ἄλλο ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ Σιπίλου καὶ τοῦ Τμώλου.

Σιρέφω τὰ βλέψιματά μου δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ καὶ διασκεδάζω τὴν ἀνίαν μου μὲ τῆς ἀρμονικὲς γραμμὲς τῆς Φώκαιας καὶ μ' ἓνα γλάρο ποὺ ἐπίμονα μᾶς παρακολούθει βυθίζοντας τὸ σῶμα του πότε σ' τοὺς ἀφρούς τῶν κυμάτων καὶ πότε σ' τὸν ἡλιόλουστὸν αἰθέρα.

Πρὸς τὸ βράδυ δ' ἀγαπημένος βάρδος ποὺ μὲ συνοδεύει μοῦ δείχνει τῆς κορυφῆς τῶν λεσβικῶν βουνῶν. Τοιγύρω μου δλόκληρος ἡ φύσις χαμογελᾷ μέσα σ' τὴν ἀτελεύτητη πρασινάδα των. "Οσο πλησιάζομεν πρὸς τὸ χλοερὸν νησὶ τόσον δ' ἥλιος γέρνει πίσω ἀπὸ τοὺς ὄνειρεμένους λόφους κι' ἀπλώνει κάτω πρὸς τῆς 'Αργινοῦσες φωτεινοὺς ποταμούς.

Μεθῶ ἀπὸ τὴν γοητεία ποὺ σκορποῦν τὰ λεσβικὰ ἀκρογιάλια. Ἡ αἰσθήσεις μου τρέμουν καὶ νοιώθω νὰ κεντῷ τὴν μνήμην μου δ' μῆδος τοῦ 'Αρίωνος. Ἡ φαντασία μου τότε ξετυλίγει ἐμπρός μου σ' δλοζώντανες εἰκόνες ὅλο τὸ θέλγητρον τῶν παλαιῶν ἡμερῶν, ἐνῷ τὴν ἀκοήν μου θωπεύει ἀπαλὰ κάποιας λησμονημένης λύρας μουσικῆ.

Τοιγυρίζω μέσα σ' τὴν Μιτυλήνη καὶ θυμοῦμαι τὸ παληὸ ρητό: «'Αθηναῖοι καὶ Θηβαῖοι καὶ κακοὶ Μιτυληναῖοι». Γιὰ τοὺς Θηβαίους δὲν μετέβαλα γνώμη, μὰ γιὰ τοὺς Μιτυληναίους εὐρίσκω δτὶ ἡ παράδοσις εἰπώθηκε ἀπὸ κα-

κεντρόχεια. Πιθανὸν νὰ εἶνε λιγάνι ἐπιφυλακτικοὶ πρὸς τοὺς ξένους. 'Αλλ' αὐτὸ γιατὶ νὰ τὸ γομίζωμεν ἐλάττωμα καὶ ὅχι ἀρετὴν; Ποιδὲ γνωρίζει σ' τὴν σημερινή μας ἐποχὴ τί κρύβει μέσα σ' τὴν ψυχὴ του ἔνας ξένος;

Τὸ βέβαιον εἶνε πῶς ἔγῳ δὲν βρῆκα τοὺς Μιτυληναίους ἀφιλόξενους ὅπως σιγχὰ τοὺς παρουσιάζουν. Στὸ διάβα μου πάντα δυὸ χέρια φιλικὰ ἥσαν ἔτοιμα καὶ πρόθυμα νὰ σφίξουν τὸ δικό μου. "Ισως αὐτοὺς ποὺ ἐγνώρισα, γυναικες καὶ ἄνδρες, ν' ἀποτελοῦν ἔξαιρεσιν. 'Αδιάφορο. Αὐτοὶ οἱ λίγοι ποὺ εἶδα μ' ἔκαμαν ν' ἀγαπήσω περισσότερο τὸ ἀλησμόνητο νησί.

Ο χρόνος χωρὶς νὰ σταματήσῃ ποτὲ προχωρεῖ τὸν αἰώνιο δρόμο του καὶ οἱ δύο "Αρκτοὶ μέσα σ' τ' ὀλογάλανο στερέωμα φυλάττουν τὸν ἔναστρον οὐρανό. Κάτω ἀπὸ τὰ πανύψηλα κυπαρίσσια τοῦ «Βουναριού» ποὺ φιλοξενοῦμαι, παρακολούθω τὰ παιχνιδίσματα τῶν ἀστερῶν δτὰν νοιώθω νὰ περνάῃ πλάγι μου τ' δόλοινυκο φάσμα τῆς Σαπφοῦς.

"Η θάλασσα ὀργισμένη μαίνεται μέσα σ' τοὺς βράχους. Τὰ κυπαρίσσια γέροντας ἀρμονικὰ τῆς ὑψηλὲς κορυφές των συνοδεύοντας μὲ τὸ ψιθύρισμά των τὸ ἐρωτικὸ τραγούδι τοῦ 'Αλκαίου πρὸς τὴν δεκάτην Μοῦσαν.

*Ω' Ιοστέφανη Σαπφώ
Μὲ τὸ γλυκό σου γέλιο,
Ηθελα καὶ νὰ σου εἰπῶ
Μὰ ἡ ἐντροπὴ μὲ πνύγει.*

Ἐνα ὄλοπόρφυρο χρῶμα ἀπλώνεται ἐπάνω τὸς τὸ θεῖο πρόσωπο τῆς Σαπφοῦς. Τὰ μάτια της, τὰ ὡραῖα τὰ γοητευτικά της μάτια λάμπουν καὶ τὰ χείλη της ψιθυρίζουν.

Ἄν μόνο γιὰ τὴν δμορφιά
Δονοῦσεν ἡ ψυχή σου
Θὰ μούλεγες χωρὶς ντροπή
Τί θέν' οἱ λογισμοί σου.

Ἐμπρὸς 'ς τὸ εἰδύλλιο αὐτὸ ποὺ ἀποπνέει τὸ ἄρωμα τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀμφοτητος ἔγνω τὸ κεφάλι σκεφτικός. Ἐσυλλογίσθηκα ὅλες τὰς κατηγόριες ποὺ ἐκηλίδωσαν οἱ ἀνθρωποι τὸ ὄνομα τῆς ὑπερόχου ποιητρίας καὶ εὐρήκα πᾶς ὁ κόσμος εἶνε κάποτε πολὺ κωμικός.

Πλανῶμαι μέσα 'ς τὸν ἔλαιωνα ποὺ δμιλεῖ ὀλόκληρος ἡ ἀρχαιότης. Βυθίζομαι 'ς τὸ ἀνάντανον ὅνειρό της κάτω ἀπὸ τὴν σκιὰ τῶν αἰωνιοβίων δέντρων. Θωπεύω τὸν γέρικους κορμούς των. Μέσα ἀπ' τὰ φυλλώματα τ' ἀηδόνη τονίζει τὸ μελαδικό του τραγοῦδι, ποὺ εἶνε ἔνας ὕμνος γλυκύτατος πρὸς τὴν αὐτοκρατόρισσα τῆς λυρικῆς ποιῆσεως.

Κουρασμένος ἀπὸ τὴν λαύρα τοῦ μεσημεριοῦ ἀπλώνομαι κάτω ἀπὸ τὸν πλούσιον ἵσκιο τοῦ δέντρου τῆς Παλλάδος. Οὐρανὸς μέσα ἀπὸ τ' ἀσπρογάλαξα φύλλα τῆς ἔληστης κυμα-

ΜΙΤΡΑΝΗ — Η ΠΡΟΚΥΜΑΙΑ

νεται μεγαλόπρεπα ἐπάνωθι μου. Τὸ κῦμα χαμηλότερα 'ς τῆς ἀκτὲς φλοιοσβίζει. Ἐνας πόθος μὲ σέρνει δέσμιο πρὸς τὸν ὄποιο καὶ τὰ χείλη μου ψιθυρίζουν τοὺς στίχους τοῦ Νιοβάνα.

Μ' ἔφερες κῦμα ἐρωτικὸ 'ς τῆς Λέσβος τ' ἀκρογιάλι
Κάτω ἀπ' τῆς γλαυκοπράσινες ἐληῆς νὰ κοιμηθῶ
Βάζω τὴν χλωτὴ στρῶμα μου καὶ τ' ἀνθρια προσκεφάλι
Σαπφὼ τὸ θεῖο τραγοῦδι σου κ' ἔσει νὰ ὀνειρευθῶ.

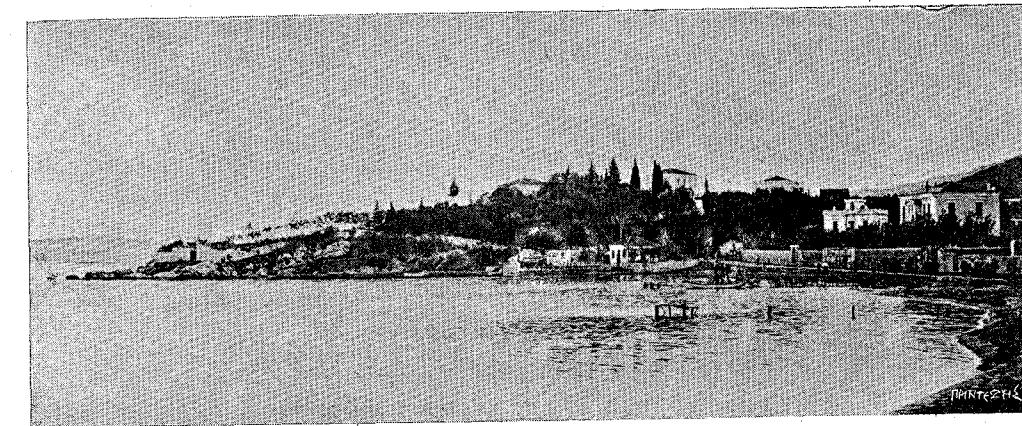
Ἐνα ἀμάξι μὲ φέρει μαζὶ μὲ δύο φύλους μου πρὸς τ' Ἀκρωτῆρι. Ὁ ἀνήφορος εἶνε κουραστικός. Τὰ ζῶα ἀσθμαίνουν κάτω ἀπὸ τοὺς ἵσκους τῶν ἐληῶν. Τρεῖς λευκεῖς 'ς τὸν ἀντικρυνό λοφίσκο ὑψώνουν μέσα 'ς τὸ γλαυκὸ τοῦ ἀπείρου τῆς ψηλόλιγνες κορυφές των. Οἱ φίλοι μου μοῦ διηγοῦνται χίλια δυὸ εὐχάριστα πράγματα. Μόλις τοὺς ἀκούων. Τὴν ψυχή μου τὴν τραβάει τὸ δάσος, τὸ βιονὸ καὶ ἡ θάλασσα ποὺ γαλήνια λείχει τὰ πόδια τοῦ βράχου.

Φθάνομε 'ς τὴν κορυφὴ τοῦ λόφου τὴν στιγμὴ ποὺ ὁ ἥλιος χάνεται μέσα 'ς ἔνα ἀτελεύτητο πορφυρένιο πέλαγος. Στὴν ἀνατολὴ μερικὰ ὀλόξανθα συνεφάκια κοκκινίζουν γύρω 'ς τῆς ἀκρες των. Τὰ δένδρα παίρνουν νέες μορφές καὶ οἱ γραμμὲς τῶν βιονῶν παλαίουν μέσα 'ς τὸ μεγάλωμα τῶν ἵσκων των.

Ἡ νύχτα κατεβαίνει ἀπὸ τὸν δρῖζοντα μὲ ἀπαλότητα μητέρας καὶ ἀγκαλιάζει τὴν γῆ. Στὸ θέαμα αὐτὸ νοιώθω, δπως ὁ Ταίν, ἡ καρδιά μου νὰ χτυπάῃ καὶ ἡ ψυχή μου νὰ τρέμῃ ἀπὸ ἔνα οἴσθημα ἐρωτικὸ πρὸς αὐτὸ τὸ μαγεμένο νῆσο. Ἀγαπῶ τὴν γόησσα φύσι, μὰ μέσα 'ς τὰ λεσβικὰ δάση τὴν ἀγαπῶ περισσότερο κι' αἰσθάνομαι τώρα τὴν ὑπαρξί μου νὰ πλημμυρίζῃ μὰ χαρὰ γεμάτη ἀπὸ γαλήνη καὶ τελειότητα.

Ἐπάνω 'ς ἔνα γυμνὸ λοφίσκο ἀπλώνεται ἡ πόλις τῶν νεκρῶν καὶ σὲ μία χλοερὴ γωνία του ἀναπαύεται ὁ ποιητής τῆς «Μερόπης». Φτωχὸ τὸ μνῆμα του μὰ ἔλαφρὸ τὸ χῶμα τῆς γενεθλίου ποὺ τὸν σκεπάζει. Ὁπως ἥτο ἀπέριτος 'ς τὴν ζωή του δέ Βερναρδάκης, ἔτσι εἶνε τώρα καὶ ὁ τάφος του. Οἱ Μιτυληναῖοι δμως ποὺ λατρεύουν τὴν μνήμη του, τοῦ ἔτοιμαζουν μαρμάρινο μαυσωλεῖο.

Γιὰ τὰ νεοελληνικὰ γράμματα ὁ ποιητής τῆς «Φαύστας» εἶνε μία ἀπὸ τῆς μεγαλείτερες καὶ φωτεινότερες φυσιογνωμίες. Ἐνας ἥλιος ποὺ φωτίζει πάντα τὸ φιλολογικὸ μας στερέωμα. Θαυμάζω τὴν σκέψη του καὶ τὸ ἔργο του, καὶ

ΜΙΤΡΑΝΗ — ΒΟΥΝΑΡΑΚΙ

πόση χαρὰ δὲν τὸν εἶδα ὕστερα ἀπὸ τόσον καιρὸ 'ς τῆς ἀκτὲς τῆς Ιωνίας γιὰ νὰ μ' ὀδηγήσῃ περιπατῆ προσκυνητὴν 'ς τὰ λεσβικὰ ἀκρογιάλια;

Οι στίχοι τοῦ κ. Ἀθανασιάδη μὲ συγκινοῦν διὰ τὴν ἀκρίβειαν τῶν εἰκόνων καὶ τὸν αἰσθηματικὸν των λυρισμῶν. Ἀκούσατε τον.

LESBO'S

*Noble pays du Rêve. Immortelle maîtresse
De la Lyre, ô Lesbos!
Divin fut ton délire, et sage ton ivresse
Aux baisers de Phœbos.*

*Ta Muse, lorsqu'un souffle, aux grées idylliques
Enfle l'azur des flots,
Murmure encore aux creux de tes grottes antiques
D'ineffables sanglots.*

*Dans tes grises forêts, au pied de la colline,
Sur tes bruyantes récifs
L'aube naissante éclaire, opâle et purpurine
Des fantômes pensifs.*

*Un jour, je reviendrai, mon âme en suppliante,
mon cœur en condamné,
Implorer le repos, à l'ombre consolante
D'un temple abandonné.*

Ἐπάνω ἀπὸ τὸ καράβι ποὺ τὸ δέρνει τὸ ἄγιο μελτέμι βλέπω τὴν βάρκα νὰ φέρῃ πρὸς τὴν ἀκτὴ τοὺς καλούς μου φύλους. Τοὺς παρακολούθω μὲ τὸ βλέμμα ἀνήσυχο νὰ φεύγουν πρὸς τὰ φῶτα τοῦ λιμανιοῦ ποὺ τρεμοσβύνουν. Νοιώθω τὰ μάτια μου ὑγρὰ γιατὶ ἀγάπησα καὶ θ' ἀγαπῶ γιὰ πάντα τὸ μαγικὸ νησί.

ΠΕΤΡΟΣ ΖΗΤΟΥΝΙΑΤΗΣ

ΑΠΟ ΤΟ ΤΡΑΠΟΥΔΙ ΤΗΣ ΝΑΥΣΙΚΑΣ

ΑΦΙΕΡΩΜΕΝΟ ΣΤΗ ΔΔΑ
ΡΕΝΑ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ

ΑΦΡΟΔΙΤΗ

Λάμποντα στὸ διάφανο νερὸν τὰ ἐλεφαντένια χέρια:
Καὶ νά, οὐδὲ γιομοφέγγαρο τριγύρω κυκλωμένο,
Λάμπει μὲς τάφροστέφανα τὸ φεῦκό κεφάλι.
Παραγαλοῦ ἥρθες καὶ ἔπλεξες καὶ ἡ ἀμμουδιὰ ἔξαφνίστη.
Καὶ μὲς τάφρολιχνίσματα καὶ τὰ δροσοπαιγνίδια
Τὰ περιγιάλια ἐρωτικὰ σκύφιοντα νὰ σ' ἀγκαλιάσουν.
Νερόκοινό ἥσοντα στὸ βυθό, Καλοκυρά, καὶ ἀνέβης;

Η ΚΟΡΗ ΤΟΥ ΑΛΚΙΝΟΟΥ

Ξένος μὰ ἡμέρᾳ, ἀπόξενος καὶ θαλασσοδαρμένος,
Μὲ κονρασμένη τὴν ψυχὴν καὶ στεγνωμένα χεῖλη
Ἄραξε στὰ ἀκρογιάλια σου τὰ μαγικά, ὁ Παρθένα,
Οπον ἀνθοῦν πάντα οἱ νεραντζίες, καὶ δπον τὸ κῦμα τὸ ἄγριο,
Χολὴ ὀργισμένο ἐξέβρασε σὲ χρόνια περασμένα
Πολύπαθο ἄλλον ναναγό, τὸν ξακονούστο Όδυσσέα.

Νανοκᾶ σὺ καλόγγωμη, πανέμορφη ὡς ἐκείνη,
Ψυχόπονη καὶ σπλαχνικὴ προβόδησες τὸν ξένο
Σὲ κάποιες ἀκροποταμίες, σὲ κάποια περιβόλια,
Οπον τὰ ρόδα ἀπ' τὶς φραγιές στὸ δνειροπέρασμά σου,
— Κι ἀν ὑάμπωντε τὰ κάλκη τους ἡ ἔωτικὴ δμορφιά σου, —
Μεθυστικὰ ἀναγάλλιαζαν μ' ὅλα τὰ μῆρα ποὺ εἶχαν,
Ολα εὐωδιὰ γιὰ νὰ δεχιοῦν τὴν νέα βασίλισσά τους.

ΦΩΤΟΚΕΦΑΛΑΣΜΑ

Κράτα κερὶ καὶ φέγγε μου, γιαλὶ καὶ πότιζέ με.
Κι ἀν σου ραγίσῃ τὸ γιαλὶ καὶ τὸ κερὶ σου σβύσῃ,
Ἄστρο λαμπρὸ κι ἀς μούφεγγε στάγγωρα μονοπάτια,
Τὰ μονοπάτια τῆς ζωῆς, ἐφτάφωτη ἡ ματιά σου.
Χρυσόκουντα ἡ ἀγάπη σου κι ἀστέρευτη ἡ πηγή της.
Μές τὴν ψυχὴ σου ἀς ἔπινα νᾶμα ἄγιο ἀπὸ ἄγιαν κρήνη,
Καὶ νᾶν' τὸ φῶς σου ἀνέσπερο κι ἄγιο τὸ κέρασμά σου.

[Κέρκυρα 1905]

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ

ΔΩΡΕΑΙ ΚΑΙ ΚΛΗΡΟΔΟΤΗΜΑΤΑ

Επιυχε πρὸς ἡμερῶν νὰ παραστῶ εἰς τινα συ-
ζήτησιν δύο φίλων. Ο μὲν ὑπεστήριζεν ὅτι
ἡ ἐπιστήμη ἐν Ἑλλάδι καρκινοβατεῖ καὶ φθί-
νει, διότι οὔτε ἡ Πολιτεία οὔτε τὸ Κοινὸν νοεῖ
καὶ προθυμεῖται νὰ ὑποστησῇ αὐτήν· ὁ δὲ
διετείνετο ὅτι τόσοι καὶ τόσοι πλούσιοι ἔδω-
καν πολλὰ χρήματα εἰς τὸ Πανεπιστήμιον,
ἐκτισαν σχολὰς ἱερατικάς, στρατιωτικάς, ναυτι-
κάς, γεωργικάς, ἐμπορικάς πλτ., Ἀστεροσκο-
πεῖον, Παρθεναγωγεῖον πλτ. πλτ., ἀλλὰ πάντα
μάτην. Δὲν ἡθέλησα νὰ ἀναμειχθῶ εἰς τὴν
συζήτησιν ἐκείνην, ἀλλ' ἐσκέφθην ὅτι ὅπως
οἱ δύο φίλοι ἐκείνοι, οὔτω πιθανῶς θὰ δια-
φυλονικοῦν καὶ ἄλλοι πολλοὶ καὶ ταῦτα ἐν
ἄγνοιᾳ τῶν ἄλλαχοῦ συμβαινόντων. Ἐπειδὴ
δὲ συχνὰ ἀναγινώσκω ἐν ἀλλογλώσσοις βιβλίοις
περὶ δωρεῶν εἰς Πανεπιστήμια, Ἀκαδημίας,
Πολυτεχνεῖα, Μουσεῖα πλτ., ἐνόμισα ὅτι ἵσως
δὲν ἡτο ἀνωφελές νὰ γνωσθῇ παρ' ἡμῖν
τι συμβαίνει ἐν Γερμανίᾳ καὶ Γαλλίᾳ. Πρός
τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐφυλλομέτρησα τὸ ἔβδομα
διαίον περιοδικὸν «Litterarisches Central-
blatt» τοῦ τρέχοντος ἔτους ἐν φᾶ ἄλλα τε πολλὰ
παρετήρησα καὶ μάλιστα τὰ ἔξης:

16 Φεβρουαρίου. Ο τῇ 4ῃ Φεβρ. ἀποθανὼν
τραπεζίτης Δανιὴλ Ὀσιρις ἐκληροδότησεν εἰς
τὸ Ίνστιτούτον Pasteur ἐν Παρισίοις εἰκοσι-
πέντε ἑκατομμύρια (ἀρ. 25,000,000) φρ.

12 Μαρτίου. Ο Wil. Königs, μέλος τῆς
Ἀκαδημίας τοῦ Μονάχου κατέλιπεν εἰς τὸ χη-
μικὸν ἐργαστήριον τῆς πόλεως ταῦτης 10,000
μάρκα, εἰς τὸν Σύλλογον τῶν πολιτῶν τοῦ Μο-
νάχου 50,000, εἰς τὸ ἴδιον αὐτοῦ διαγώνισμα
πρὸς χημικὰς ἐρεύνας ἄλλας 50,000· πρὸς δὲ
τούτοις ἡ οἰκογένειά του παρεχώρησεν ἄλλας
50,000 πρὸς ἴδρυσιν ἄλλου διαγώνισματος χά-
ριν ζωολογικῶν καὶ βιοτακῶν ἐρευνῶν καὶ
ταξιδίων.

20 Ιουλίου. Η πόλις Ἀμβούργον πυοσέ-
φερε 1,435,000 μ. πρὸς οἰκοδομὴν ίστορικοῦ
Μουσείου.

17 Αὐγούστου. Εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ
Giessen ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῆς τριακοσιετηρίδος
αὐτοῦ ἡ μὲν Βουλὴ τοῦ Hessen ἐχορήγησεν
μ. 30,000, ἵνα τὸν τόκους αὐτῶν διαθέτῃ κατ'
ἔτος ἡ σύγκλητος κατὰ βούλησιν ἡ δὲ πόλις
Giessen 20,000, ἵνα ἐκ τῶν τόκων αὐτῶν
σπουδᾶζῃ εἰς φοιτητής, καὶ 5,000 διὰ τὴν βι-
βλιοθήκην τοῦ Πανεπιστημίου ἡ πόλις Mainz

ἔδωκε 5,000, ὁ ἐκ Φραγκφούρτης καταστημα-
τάρχης Oehler χάριν τῆς χημείας 5,000, ὁ
Ludo Mayer χάριν τῆς λατρικῆς 3,000, ὁ ιε-
ρεὺς Leydheker διὰ τὴν θεολογικὴν βιβλιο-
θήκην ἄλλας 3,000, ὁ Adolf Clemm 2,000
καὶ ὁ Όθων Wolfskehl ἐκ Darmstadt ἄλλας
δύο. Μέγας δὲ ἀριθμὸς βιβλιοπωλῶν ἐπέτρεψαν
εἰς τὴν ἐφορείαν τῆς Πανεπιστημιακῆς βιβλιο-
θήκης νὰ ἐκλέξῃ ἐκ τῶν βιβλιοπωλικῶν καταλό-
γων αὐτῶν δποῖα καὶ δπόσα βιβλία ἥθελεν¹.

Ο ἐν Καΐρῳ ἀποθανὼν ἐμπορος Andeond
ἀφῆκεν εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Louvre τὴν περιου-
σίαν αὐτοῦ ἀνερχομένην εἰς δώδεκα ἑκατομμύ-
ρια (ἀριθ. 12,000,000) φρ.

Εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς πόλεως Grenoble
ἔδωρη ἦθησαν ὑπὸ τοῦ προέδρου τοῦ ἐμ-
πορικοῦ Συλλόγου Brenier 600,000 φρ. ἐπὶ
τῷ δρῳ νὰ ἰδρυθῇ ἐν τῷ ἐκεῖ Πανεπιστημιώφ
ἡλεκτροτεχνικὸν Ίνστιτούτον. Ή δὲ σύγκλητος
ἀπεφάσισε νὰ δνομάσῃ αὐτὸ Ιnstitut Brenier.

21 7)βρίου. Η κ. F. Brach ἔδωκεν εἰς τὴν
πρὸς ἴδρυσιν Πανεπιστημίου ἐν Ἀμβούργῳ
ἐπιτροπὴν 100,000 μ. χάριν τῆς μνήμης τοῦ
ἀνδρός της. Οὕτω τὸ ποσὸν τὸ μέχρι τοῦδε συλ-
λεχθὲν πρὸς ἴδρυσιν τοῦ περὶ οὐδὲ λόγος Πα-
νεπιστημίου συνεποσώθη εἰς 4,400,000 μ.

Ο ἐπ' ἐσχάτων ἀποβιώσας Γάλλος ποιητὴς
Sully Prudhomme ἀφῆκεν εἰς τὴν Γαλλικὴν
Ἀκαδημίαν 100,000 φρ.

19 8)βρίου. Ο τῇ 2ᾳ 8)βρίου ἀποθανὼν
ἀντιπρόσεδρος τοῦ αὐστριακοῦ γεωλογικοῦ Ίν-
στιτούτου βαρδώνος Mossisowitch ἀφῆκεν εἰς
τὴν Ἀκαδημίαν τῶν ἐπιστημῶν τῆς Βιέννης
1,000,000 κορώνας καὶ τὴν ἐν Βιέννῃ οἰκίαν
του, ἵνα κατὰ τριετίαν ἀπονέμωνται τρία βρα-
βεῖα ἐκ 10,00, ἐξ 6,000 καὶ ἐκ 4,000 κορωνῶν
εἰς τὰ ἄριστα πονήματα τὰ ἀναφερόμενα εἰς
τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας.

Τὰς Ἀγγλικὰς καὶ Ἀμερικανικὰς δωρεὰς δὲν
ἡθέλησα νὰ καταγράψω, ἵνα μὴ χειροτέρα γίνη
ἡ παραβολὴ πρὸς τὰ ἡμέτερα· δροκεῖ νὰ εἴπω
ὅτι μόνον διὰ τὰς χήρας τῶν Ἀμερικανῶν
καθηγητῶν δὲ πολὺς Κάρνεζη προσέφερε
15,000,000 δολάρια!

¹ Πρὸς εἰκοσαετίας ἑορταζομένης τῆς πεντηκονταε-
τηρίδος τοῦ ἡμέτερου Πανεπιστημίου ἔγιναν ἐγκύρωλιοι
καὶ ἐστάλησαν πρὸς πολλούς, ἵνα συναχθῇ ποσόν τι
χρημάτων χάριν ὑπὸ τοῦ πολιτικοῦ, ὑποτροφιῶν, ἑρευνῶν,
ἐπιδόσεως βιβλίων πλτ., ἀλλ' ὡς φαίνεται, δὲν συνε-
λέχθησαν οὐδὲ κῦλιαι δραχμαί.

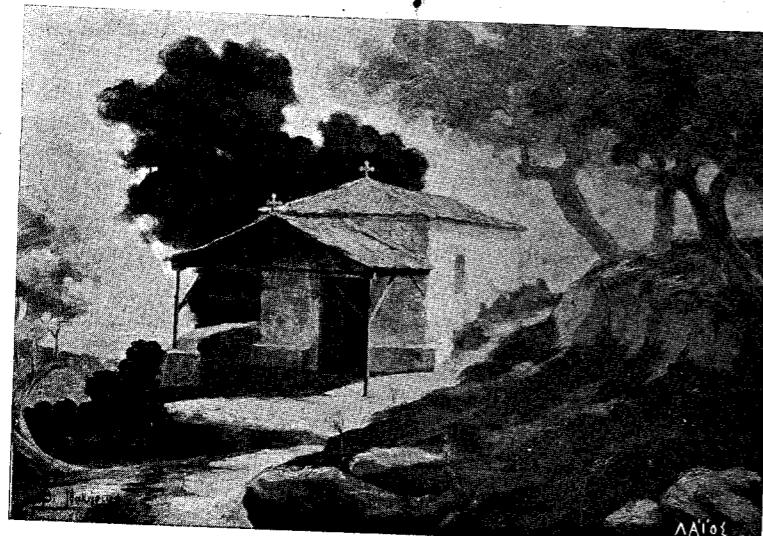
Είναι δὲ ἄξιον ιδιαιτέρας σημειώσεως ότι τὰ χρήματα ταῦτα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲν δίδονται, ἵνα κτισθῶσι καταστήματα, ἀλλὰ πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ἐπιστήμης, τ. ἔ., τῶν ἐπιστημόνων καὶ τῶν σπουδαζόντων.

Παρ' ἡμῖν δὲ πόσα διετέθησαν ὑπὸ τῶν πλουσίων μας κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης; Πόσα ἔδωρήθησαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον; πόσα εἰς τὸ Πολυτεχνεῖον ἢ τὰ διάφορα Μουσεῖα ἡμῶν; Εἶναι γεγονός δὲ τὰ θαυμάσια παλαιοντολογικὰ εὑρήματα τοῦ Πικερμίου, τῆς Μαντινείας καὶ ἀλλων χωρῶν τῆς Ἑλλάδος, διὰ τῶν δποίων ἢ Ἑλλὰς ἀποδείκνυται κατέχουσα θαυμασίαν θέσιν ἐν τῇ παλαιοντολογικῇ ἐπιστήμῃ, κατάκεινται ἐν τοῖς ὑπογείοις τοῦ Πανεπιστημίου κατάκλειστα ἐν κιβωτίοις καὶ παρημελημένα. Ἐπ' ἵστης εἶναι γεγονός δὲ τὰ πρωτοφανῆ εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον εὑρήματα τῆς Κνωσοῦ, τῆς Φαιστοῦ, τοῦ Ψυχροῦ, τοῦ Ἰδαίου ἄντρου, τῶν Καμαρῶν καὶ λοιπῶν μερῶν τῆς Κρήτης ενθίσκονται ἐκτεθειμένα ἐν τινὶ στρατῶν τοῦ Ἡρακλείου, καὶ ἐνῷ σήμερον ἀπὸ πάσης τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς προσέρχονται εἰς τὸ πρόκειδον Μουσείον ἐκεῖνο ὡς εἰς προσκύνημα πάμπολλοι ἐπιστήμονες καὶ ἀλλοι φιλάρχαιοι, ανδριοί ημπορεῖ μικρὰ πυρκαϊὰ νὰ καταστρέψῃ σύμπαντα ἐκεῖνον τὸν θαυμάσιον θησαυρὸν τῆς τέχνης καὶ τῆς ιστορίας.

Ομοίως εἶναι γεγονός δὲ πολὺ πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως, δὲ πάντες ἔδουλεύομεν τὴν ἀθλιωτάτην δουλείαν καὶ ἥμεθα πένητες, ὁ ἀοιδόμος Κοραῆς ὠνειρεύθη καὶ συνεβούλευσε τὴν σύνταξιν Λεξικοῦ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ προσέτι ἐπεχείρησε καὶ ἔξεδωκε δοκίμιον τοιοῦτο. Σήμερον δὲ ἔχομεν ἐλευθερίαν, πολλὰ χρήματα καὶ ἐπιστήμονας ὅξεινος λόγου, ἀλλὰ μετ' ὀλίγα ἔτη θὰ ἔργασθη ἢ ἔκαποντας τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας καὶ ὡς πρὸς τὴν σύνταξιν Ἑλληνικοῦ λεξικοῦ θὰ εἴμεθα ἔκει ὅπου μᾶς ἄφησεν ὁ Κοραῆς. Τοιαύτας ἐλλείψεις εἰς τὴν γλώσσαν καὶ ιστορίαν ἡμῶν, καὶ ἐν γένει εἰς τὴν ἐπιστήμην, παρατηρεῖ τις διποδήποτε στρέψη τοὺς ὀφθαλμούς. Ὁταν δὲ βλέπῃ δὲ οἱ μὲν ἄλλοι ἀλλαχοῦ καταλείποντες ἐκατομμύρια ὑπὲρ τῆς καλλιτεχνίας καὶ τῆς ἐπιστήμης, ἡμεῖς δὲ ἢ οὐδὲν προσφέρομεν, ἢ ἀν δώσωμέν τι, τὸ δίδομεν ὑπὲρ νοσοκομείων, δροφανοτροφείων καὶ λοιπῶν εὐαγῶν, ὡς λέγεται, ἰδρυμάτων, ἢ τέλος ὑπὲρ πρακτικῶν, ὡς συνήθως λέγεται, σκοπῶν, τότε δὲν δύναται νὰ μὴ συλλογίζεται τὸ παραδίξον φαινόμενον, διτὶ ἀκριβῶς ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ἐν ᾧ ἐγεννήθησαν τὸ πάλαι αἱ καλαὶ τέχναι καὶ αἱ ἐπιστήμαι, σήμερον αὖται δὲν τυγχάνουν οὐδεμιᾶς ὑποστηρίξεως.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 15 8)βρίου 1907.

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

ΜΙΤΥΛΗΝΗ ΤΟΠΙΟΝ

Β. ΙΘΑΚΗΙΟΥ

Ο ΓΥΙΟΣ ΤΟΥ ΙΣΚΙΟΥ*

ΠΡΑΞΙΣ Β'.

ΣΚΗΝΟΘΕΣΙΑ Η ΙΙΙΑ

ΣΚΗΝΗ Α'.

Ἀνγούλα, Πέτρος. Πηνελόπη, Κερά-Καλή.

Κάθουνται στὸ ἀκρογιάλι. Ἡ Ἀνγούλα μὲ τὸ κεφάλι ἀκουμπισμένο στὸ χέρι κυττάζει πέρα πρὸς τὴν θάλασσα. Ἔλει λυπημένη. Οἱ ἄλλοι κουβεντιάζουν.

κατὰ πῶς λέει τὸ παραμύθι — καὶ μιὰ βραδυά, πίσσα σκοτάδι, ἔπινες τὴν κερὰ τὴν λευκοφόρα, ποὺ ἀπάνω στὰ κύματα περπάταγε. Καὶ τὸ πρῶτη τὴν ἔρασαν οἱ ἀφροὶ στὸν κάβο. Τὸν κάρο τῆς Κερᾶς... Ἐκεῖ τρακάρισε ὁ «Ἄτρομητος» καὶ γίνηκε κομμάτια, χιλιάδες. Καὶ δῶς γράφουντες οὐτε μιὰ βάρκα δὲν μπορεῖ κανεὶς γιὰ νὰ σκαρώσῃ ἀπ' τὰ κομμάτια του...

"Ολοὶ σιωποῦν θλιμμένοι.

ΠΗΝΕΛΟΠΗ [μοναχή της]. — Παιδάκι μου, πῶς γλύτωσες!...

ΑΥΓΟΥΛΑ [άναστενάζοντας]. — Πατέρα μου δυστυχισμένε!...

ΚΕΡΑ ΚΑΛΗ — Άληθεια πῶς γλυτώσανε!..

ΠΕΤΡΟΣ — Ἐγὼ δὲν τὸ θαμάζω οὐτε τὸ πῶς γλυτώσαν. Τὸ πόδι του σὰν ἔβαλε μὲς τὸ καράβι δι Βάγγος [συμπεράνει μὲ μίαν χειρονομίαν ἢ ὅποια λέγει ἔπειτε νὰ τὸ ὑποθέσετε πῶς θὰ βουλιάξῃ:] ὕστερα πῶς ἔγλυτωσαν; .. Αὐτὸ τὸ ξέρω. Ο Βάγγος εἶπε σὰν τὸ ἔφταψυχο γατί... [σιγά] δὲν εἰν' ὁ γυιός του "Ισκιού;

ΠΗΝΕΛΟΠΗ [ταρασσομένη]. — Γιὰ σώπαινε!...

ΚΕΡΑ ΚΑΛΗ — Παιδάκι μου, νὰ ποὺ τὸ μπαφαρισμά του ἔβγηκε σὲ καλό. Ἀλλοιδὲς δικαπετάν - Λεφτέρης θὰ πνιγόταν. Ψέματα; Καὶ θάμενε ἢ ἀμοιδη ὀφρανή, ἢ Αὐγούλα [έμπιστευτικά]. Μὰ ξέρω 'γώ τι ἔκαμε τοῦ ἀδερφοῦ σου τὰ μπράτσα ἀκόμα πειδὲ γερώτερα...

ΠΕΤΡΟΣ [προφυλακτικά]. — Σὰν τί;

ΚΕΡΑ ΚΑΛΗ [πονηρά]. — "Ε... Δὲ λέγουνται οὖλα, σ' οὖλες τὶς μεριές!...

ΑΥΓΟΥΛΑ [κυττάζοντας πρὸς τὴν θάλασσα]. — Ακόμα ἀργεῖ [δείχνει] ἐπέρασε τὴν ἀσπρη ἀράδα τῶν ἀφρῶν... καὶ τὰ πανιὰ γεμάτα φαίνουνται ξάστερα... [συμπλέκει τὰ χέρια ἀπὸ ἀνυπομονησία] πατέρα μου!...

ΠΗΝΕΛΟΠΗ — Κορίτσι μου, θὰ στῶειδη ὁ θέος!... Βάλε μὲ νοῦ σου πῶς ἔξη μανάδες μαυροφόρεσαν. Κι' εἴμαστε οἱ δύο, οἱ πειδοτυχέρες, ποὺ μᾶς γλυτώσαν οἱ ἀνθρῶποι, καὶ κάθεσαι καὶ κλαῖς; .. Δὲν κάνει.

ΚΕΡΑ ΚΑΛΗ — Σωστό. Δὲν κάνει. Νᾶναι καλὰ δι πατέρας σου κ' ἀπὸ καράβια... [συμπληρώνει μὲ χειρονομίαν]. "Εχει ριμάξῃ ἢ θάλασσα!...

"Απὸ καράβια καὶ ἀπὸ ξύλα ἀξείνειν' καλὰ τὰ δάσα, καὶ ἀπὸ κατάρτια ἀξείνειν' καλὰ τὰ κυπα-

* «Παναθήναια» 31 'Οκτωβρίου.

οίσσια τὰ ψηλά!... Μήν κάνεις ἔτσι. "Ολα στὸν κόσμο διορθώνονται. Μονάχα ἡ ζωὴ τ' ἀνθρώπου δὲν ξαναγίνεται ποτές!

ΟΛΟΙ [θλιψμένοι]. — 'Αλήθεια, μονάχα ἡ ζωὴ τ' ἀνθρώπου δὲν ξαναγίνεται ποτές.

ΚΕΡΑ ΚΑΛΗ — Μήν κάνεις ἔτσι. Δὲν εἶσαι ἡ πρώτη, μὰ οὔτε κι' ἡ στερνή. 'Εδῶ παθαίνουνε ζημιές!... 'Η θάλασσα ποὺ βλέπεις, εἶνε στὸν πάτο στρωμένη ἀπὸ κόκκαλα, ἀπὸ σκέλεθρα καραβιῶν κι' ἀνθρώπων. "Ετσ' εἶνε. Οἱ παχειές οἵ παλαμίδες ἔχουνε θεριέψῃ μὲ κορμιά ἀπ' ἀνθρώπους, πλῆθος κορμιά... Τὸ θεό φχαρίστα ποὺ γλύτωσ' δι πατέρας σου...

ΠΗΝΕΛΟΠΗ — 'Άγιο τὸ στόμα σου, Κερά - Καλή. Καλὰ τὰ λέσ... .

ΠΕΤΡΟΣ [παρεμβαίνων]. — Καὶ δι πατέρας τῆς καλό 'ναι ποὺ τὴ γλύτωσε μὰ κι' δι 'Ατρόμητος τὸ πρῶτο καράβι τοῦ νησιοῦ νὰ γλύτωνε, ἀκόμα πεὶδι καλλίτερο. 'Ηταν ἡ προῖκα τῆς, τοῦ κοριτσιοῦ. Καὶ σήμερα δὲ βρέσκεις γαμπρὸ μὲ δίχως προῖκα!... ψέματα; ... 'Ο Καπετάν Λεφτέρης κομπόδεμα δὲν ἔκανε, γιατ' εἴτανε ἀνοικτοχέρης...

ΑΥΓΟΥΛΑ — 'Οχι. 'Εμένα δὲ μὲ νοιάζει αὐτὸ ποὺ λέσ.

ΠΗΝΕΛΟΠΗ — Τέτοια μὴ λέσ τοῦ κοριτσιοῦ. Νᾶναι καλὰ, κι' ἀπὸ γαμπρούς... καὶ προῖκα μὴ δὲν ἔχει τὴν ἀνεξείμητη τὴν ὁμορφιά τῆς; Νᾶναι καλὰ τὰ νειάτα τῆς... Τὰ μάτια τὰ δικά τῆς εἶνε νὰ σαιτέψουνε καὶ νὰ μεθύσουνε ἔνα ντουνιά... Τὰ δεκοχτῷ τῆς τὰ χρόνια νᾶχα καὶ θᾶκλαιγα γιὰ ἔνλα!... "Οχι προῖκα νὰ δάρσουνε μὰ καὶ νὰ δώσουνε γιὰ τὰ μετάξια τῶν μαλλιῶν τῆς καὶ τὰ τρανταφυλλὰ βελοῦδα πούχουν τὰ μάγουλά τῆς. 'Υστερα, τ' εἶνετὸ κοτζάμ παλάτι [δείχνει τὸ σπίτι τῆς Αύγης] τὸ πρῶτο σπίτι τοῦ νησιοῦ; 'Η τάχατες πῶς ἔχει κι' ἀλλο παιδὶ ἡ συκλλὶ δι πατέταν Λεφτέρης;...

ΑΥΓΟΥΛΑ — Μὴ μὲ πολυπαυνεύτε. Δὲν εἶμαι πειὰ καὶ τόσο!... Μάγισσα, νεράϊδα, ἔγω δὲν εἶμαι!... .

ΚΕΡΑ ΚΑΛΗ — "Εννοια σου, μπρὲ κορίτσι μου, «χωρὶ ποὺ φαίνεται»...

ΣΚΗΝΗ Β'.

Οἱ ἀνωτέρω καὶ ὁ Γέρω Μάνθος

ΜΑΝΘΟΣ [ἔρχομενος ἀπὸ πέρα συμπληρώνει]. — Κολαοῦζο δὲ θέλει!... "Ετσι δὲν εἶνε;...

ΚΑΠΟΙΑ ΑΠ' ΟΛΕΣ — Καλῶς τὸν κὺρο Μάνθο!...

ΜΑΝΘΟΣ — Σὰν νὰν τὸ ρέετε στὴν κουβέντα γιὰ καλά... [κυττάζει πρὸς τὴ θάλασσα]. Νά... μωρὲ τὴν ξεχωρίζω!... Νά, νά... Μάτι ποὺ στῶχω!... Μὰ τὸ θεό, γυναῖκα, ἀκόμα καὶ τὴ γοργόνα πούνε στὴν πλάωη καὶ κρατάει μὲ τὰ δυὸ χέρια τὸ τσιμποῦκι, κι' αὐτήνε ξεχωρίζω...

ΠΗΝΕΛΟΠΗ — Χαρὰ στὰ μάτια σου!...

ΜΑΝΘΟΣ — Μὴ λέσ πώς γέρασα;... Δὲν ἀργεῖ σὲ λίγο θὰ φοντάρῃ... [πρὸς δλούς]. Μωρὲ διψάω γιὰ νὰ μάθω τὸ πῶς ἐγίνη τὸ κακό... Γιατὶ ἐμένανε ποὺ τὶς ξέρω τὶς θάλασσες, μοῦ φαίνεται παρδέξειν ἔνα τρακάρισμα σὲ κάβο ποὺ τὸν περνᾶς ἀκόμα μὲ κλειστὰ τὰ μάτια καὶ ποὺ τὸν ξέρουνε ἀκόμα κι' οἵ πρωτάρες... Τί διάλο;

ΠΗΝΕΛΟΠΗ — Κι' ἀλήθεια.

ΑΥΓΟΥΛΑ — "Ετσ' εἴτανε τὸ τυχερό...

ΚΕΡΑ ΚΑΛΗ — "Ο, τι γράφει δὲν ξεχράφει...

ΜΑΝΘΟΣ — Τυχερό, ἀλήθεια. Πῶς νὰ πιστέψῃ, μαθέσ, καθένας πῶς τὸ θεριὸ δι πατέταν Λεφτέρης, ποὺ δὲν τὸν γέννησε ἡ μάνα του, παρὰ ἡ θάλασσα, ποὺ πέρναγε τὶς ξέρες σὰν νᾶχανε σουλάτσο μὲς τὴν πλατέα, πῆγε νὰ φάῃ τὴ μούρη του σὲ κάβο ποὺ τόνε ξέρουνε ἀκόμα καὶ τὰ βιζανούρια... Καὶ νᾶλεγες πῶς πίνει;... Αὐτὸς σὰν ταξειδεύῃ δὲν πίνει οὔτ' ἄγια μετάδοσι καὶ στὴ στεριὰ ἀκόμα τὸ πιοτό του τῶχει λιγοστό... Μωρὲ δὲ βλέπω τὴν ὥρα ποὺ θ' ἀράξῃ ἡ γολέτα τοῦ πατέταν Στρατῆ, νὰ μάθω...

ΠΕΤΡΟΣ — 'Αλήθεια, ἀπ' τῶν ναύτηδων τὰ σπίτια πῶς δὲν ἐκατεβῆκαν νὰ ρωτᾶνε στὸ γιαλό;...

ΜΑΝΘΟΣ — Τί νὰ ρωτᾶνε; Τὴν ξέρουνε τὴ συμφορά τους. [πρὸς δλούς] Τὴν κακομοίρα τὴν γυναῖκα τοῦ Νικολῆ! 'Επέρασ' ἀπ' τὸ σπίτι της... "Εκανε τέτοιο χάλι, ποὺ ράιζε ἡ καρδιὰ τὸ ἀνθρώπου. Χιλιάδες νὰ πληρώνης νὰ μὴν τὴν ἀκοῦς καὶ νὰ μὴ βλέπῃς τὰ δυὸ τὰ δραφανὰ μὲ τὶς ποδιές τὶς μαῦρες καὶ τὶς μαῦρες τὶς καρδιές!... Τὴν κακομοίρα!... Ξέρετε πῶς ἔλεγε; "Αχ, θάλασσα! ἄχ, θάλασσα!... Μαρόντυσες τὸ σπίτι μας καὶ τὴν καρδιά μας, θάλασσα, ποὺ δὲν ἔχόρτασες ποτές!... Πατέρα κι' ἄντρα μοῦ κατάπιες σ' ἔνα χρόνο!... "Αχ, θάλασσα τί θ' ἀπογείνουν τὰ παιδιά μου;... [σιωπᾷ λυπημένος]. Καὶ ἡ ἀμοιδη δὲν ξέρει καὶ τὰ παιδιά τῆς ναύτες πῶς θὰ γίνουνε καὶ θὰ πεθάνουν καὶ κείνα ἡ στὴν κουπαστή, ἡ στὸ τιμόνι, ἡ σ' ἀρμενα ἡ βαθειὰ στὰ πράσινα τὰ φύκια τοῦ πελάγου!...

"Ολοι σιωποῦν θλιψμένοι.

ΠΕΤΡΟΣ — Τάφος γιὰ τάφος. 'Η πρασινάδα στὴ στεριά, τὰ φύκια μὲς τὴ θάλασσα. Τοὺς πεθαμένους δὲν τοὺς νοιάζει θαρρῶ γιὰ τέτοια.

ΑΥΓΟΥΛΑ [κυττάζει πρὸς τὴ θάλασσα]. — Φύσα πεὶδι δυνατά, ἀρέοι!... [πρὸς δλούς]. Ζυγώνει, η γολέττα!... [μόνη]. "Αχ! πῶς κτυπάει ἡ καρδιά μου!...

"Ολοι σιωπῶνται καὶ βλέπουν πρὸς τὴ θάλασσα.

ΜΑΝΘΟΣ — Γειά σου, πατέταν Στρατῆ, λεβέντη!... Κυττάτε, μωρέ, κυττάτε πῶς πέρνει τὶς βολτίτσες του!...

ΠΕΤΡΟΣ — Μάστορης κι' ἀλήθεια!...

ΠΗΝΕΛΟΠΗ — Σὲ λίγο θὰν τὸν έχω στὴν ἀγκαλιά μου!...

ΑΥΓΟΥΛΑ... — Πῶς ἀργεῖ, θεούλη μου, πῶς ἀργεῖ!...

ΚΕΡΑ ΚΑΛΗ — Φουντάρισαν! Γιὰ δὲς καλά, κὺρο Μάνθο!...

ΜΑΝΘΟΣ — Ναί... τώρα θὰ βγοῦνε νὰ δέσουνε τὰ παλαμάρια... πριμάτσες.

ΑΥΓΟΥΛΑ [κτυπάει τὰ χέρια της]. — Θεέ μου!...

ΠΕΤΡΟΣ — 'Ακόμα λίγο καὶ δῶ χάμου θὰν τὰ μάθουμε τὰ πῶς καὶ τί.

ΠΗΝΕΛΟΠΗ — Νά, τὴ βάρκα τους ἀμόλησαν!.. Κυττάτε!

ΜΑΝΘΟΣ [παρατηρῶν καλά]. — "Α! "Α! Σὰ λυσσασμένος τραβάει δι γυιός μου!

ΚΕΡΑ ΚΑΛΗ [πονηρά]. — "Ο δόλιος δ σκαρμὸς φωτιές πετάει... .

ΑΥΓΟΥΛΑ [λιγοψυχισμένη]. — "Α, δὲν κρατάω πειά!...

ΟΛΟΙ — Τί έχεις; [τὴν πλησιάζουν καὶ τὴν κρατοῦν]

ΠΕΤΡΟΣ — Κουράγιο, ντέ, ποὺ κάνεις σὰν έφτατη χρονῶν!...

ΚΕΡΑ ΚΑΛΗ — "Αμ' ἔλλα ντέ, κορίτσι!...

ΠΗΝΕΛΟΠΗ — Κάνε λιγάκι 'πομονή...

ΜΑΝΘΟΣ — 'Αμ' ἔλλα δά, Αύγονύλα... Τί, τώρα στὴν οὐρά;

ΣΚΗΝΗ Γ'.

Οἱ ἀνωτέρω, Βάγγος καὶ Λεφτέρης.

'Η βάρκα φέρουν τὸν Βάγγο καὶ τὸν πατέταν Λεφτέρη. Αποβιβάζεται πρῶτος δι Λεφτέρης, δι Βάγγος ωχρός, κάπτως σαστισμένος. Δὲν εἶνε δόσο θὰ ἔπειρε θερμός στοὺς χαρετισμούς του.

ΛΕΦΤΕΡΗΣ [στὴν Αύγονύλα]. — Παιδί μου! [πέφτει στὴν ἀγκαλιά τῆς κόρης του].

ΒΑΓΓΟΣ — Μητέρα! [ἀγκαλιάζει τὴ μητέρατου

καὶ βλέπει μὲ μάτια κολασμένα τὴν Αύγην]. Πατέρα, Πέτρο!

"Ολοι σιωποῦν.

'Επι τέλους οἱ ἐναγκαλισμοὶ λύνονται.

ΠΕΤΡΟΣ — Γιὰ πέστε μας πῶς ἔγινε δόλο ετοῦτο τὸ κακό, Βάγγο, καπετάν Λεφτέρη.

ΛΕΦΤΕΡΗΣ — Ούτε κι' ἔγω τὸ ξέρω... Τί συφορά, τί νύχτα, τί κατάρα!... Δὲν τὸ χωράει δι νοῦς μου. 'Ακόμα νὰν τὸ πιστέψω! Σὰν κάποιος δαίμονας μέσα στὴ μαύρη νύχτα, μ' ἔνα χέρι θεόρατο καὶ δυνατό, κυβέρναε τὸ καράβι. Καὶ κείνο, σὰν ἄτι μὲ σπασμένο τὸ καλινάρι, ἀνυπάκουο στὸ τιμόνι!...

'Ο Βάγγος παραπολούθει μὲ σατανικὸ γέλοιο.

ΑΥΓΟΥΛΑ — Μὰ πῶς, καὶ πῶς ἐστάθηκε, πατέρα;

ΟΛΟΙ — 'Αλήθεια, πῶς ἐγίνηκε;...

ΛΕΦΤΕΡΗΣ — Δὲν ξέρω, ἀκόμα νὰν τὸ νούσο. Τοῦτο μονάχα ξέρω, πῶς ἀπλωθήκανε συντρίμμια μὲς τὴ ξέρα τριάντα χρόνων, δλάκερων τριάντα χρόνων, κόποι καὶ ίδρωτας [κλαίει]. Μεγάλο εἰν' τόνομά σου, παντοδύναμε!... [κλαίει].

"Ολοι σιωποῦν θλιψμένοι. Μετά τὴν μικρὰν αὐτὴν σιωπὴν δι Λεφτέρης ξεκαλούθει.

"Ετσι, γιὰ μὰ στιγμή, ἐκεῖ ποὺ ἐπλέκαμε μὲς στὸ σκοτάδι, ἔτσι σὲ μὰ ἀστραπή, εἶδα τὸν καράβι δι δρασκελιὰ ἀπ' τὸ καράβι!... "Υστερα ἔνα βρόντο δυνατὸ σὰν χαλασμὸς κόσμου... 'Εβρεθήκα μὲ τὸ στόμα μου γεμάτο ἄλμη... 'Επλέβα μὲ τὰ κύματα. Δυὸ φορές ενδρέθηκα στὸν πάτο καὶ στὸν ἀφρὸ ἄλλες δύο... Στὴν κρίτη έννοιωσα 'κεινοῦ [δείχνει τὸ Βάγγο] τὰ γερὰ τὰ μπράτσα σὲ πιάνουν, 'κει πούμονα πειὰ ἀπελπισμένος... 'Επλεχε δυνατὰ καὶ τὰ κύματα. Αυτὸς φορές ενδρέθηκα στὸν πάτο καὶ στὸν ἀφρὸ ἄλλες δύο... Στὴν κρίτη έννοιωσα 'κεινοῦ [δείχνει τὸ Βάγγο] τὰ γερὰ τὰ μπράτσα σὲ πιάνουν, 'κει πούμονα πειὰ ἀπελπισμένος... 'Επλεχε δυνατὰ καὶ τὰ κύματα. Καὶ μέσα στὸν κυμάτων τὶς βουνὲς καὶ τὴν ἀντάρα τῶν ήλιων δόπον ξεκαζαν στὴν ξέρα, μοῦ φωνάζε δυνατά: «Είνε γερὰ τὰ μπράτσα μου, κι' η θάλασσα δὲν τρώει ἀνθρώπους σὰν κι' ἐμένα, πατέταν Λεφτέρη!... κι' ἀπείραχτον μ' ἀπίθωσε μὲς στὴ στεριά!...

"Ολοι κυττάζουν μὲ θαυμασμὸ ἀνάμικτον καὶ φόβο τὸν Βάγγο.

ΑΥΓΟΥΛΑ — Δὲν ξέρει τὸ λοιπὸν κανεὶς πῶς ἐγίνε, κανεὶς;

ΛΕΦΤΕΡΗΣ — Κανεὶς... Τί νυχτιὰ καὶ τί τρομάρα!... Φοβούμαι μὴ χάσω τὸ μναλό μου!... Καὶ τὸ τιμό κρατιώτανε καλὰ κι' η

ρότα ζυγιασμένη... Τί συφορά! Τριάντα χρόνων κόποι... ἀπό μοντσός, τριάντα χρόνια πάλευα για μιᾶς στιγμῆς καπρίτσιο [κλαίγοντας]. "Οχι για μένα, ἔγω είμαι κοντά νὰ λείψω ἀπὸ τὸν κόσμο... γιὰ σένα, ἄτυχο κορίτσι, γιὰ σένα!..."

"Ολοι στέκονται λυπημένοι. Ή Κεφάλα μ' ἔνα μαντήλι κλαίει".

ΚΕΡΑ ΚΑΛΗ — Κάνε, καπτάν Λεφτέρη μου, κι ὑπομονή, κι' οὐλα θὰ φτιαχτοῦνε, τοῦ λόγου σου νᾶσαι καλά..."

ΠΗΝΕΛΟΠΗ — 'Αλήθεια, τοῦ λόγου σου νᾶσαι καλά.

ΠΕΤΡΟΣ — "Ολα καὶ διορθώνονται μὴν κάνεις ἔτσι, καπτάν Λεφτέρη.

ΜΑΝΘΟΣ — "Οτι ἐγίνηκε πειὰ γίνηκε νὰ ξαναγίνῃ δὲν μπορεῖ. Μὰ πές μου, καπτάν Λεφτέρη, ποιὸς σᾶς στράβωσε;..."

ΛΕΦΤΕΡΗΣ — "Η τύχη μας, Μάνθο!... Δὲν ἔρω, ἔχεις ἀκουστὰ τὸ παραμύθι τοῦ κάβου μὲ τὰ μάγια, ποὺ ὅποι καράβι ἐπερνοῦσεν ἀπὸ κεῖ τοῦ φεύγαν τὰ καρφιὰ καὶ σκορπίζοτανε;..."

ΛΕΦΤΕΡΗΣ — "Ἐτσι τῶπαθα σὰν παραμύθι κι' ἔγω... [σιωπᾷ]. "Υστερα [πρὸς τὰς γυναικας] λέτε νὰ διορθωθοῦνε δλα καὶ νὰ πάψω νὰ λυπᾶμαι. Τώρα στὸ ῦστερο νὰ ξαναγίνουν;..."

Τώρα πειὰ δὲ βάζω πειὰ ποδάρι σὲ πλεούμενο καὶ πειὰ δὲ θ' ἀρμενίσω στὴν ἀτιμη τὴ θάλασσα. Θὰ κάτσω 'δῶ γιὰ νὰ θυμᾶμαι τὴ νυχτιά, ὅποι

θὰν τὴ θυμᾶμαι καὶ στὸ μνῆμα μου γιὰ νὰ ίδρωνουν καὶ τὰ κόκκαλα μου ἀκόμα!..."

[σιωπᾷ. "Ἐπειτα σὰν κάτι νὰ θυμάται τρομερό]. Μὲς τὴν ἀντάρα τοῦ γυιοῦ σου οἵ φωνὲς μὲς τὸ μναλό μου τυπωθῆκαν. «Ἐμένανε μὲ φοβόσαστε μὲς τὸ νησί, κι' ἡ θάλασσα ἐμένα μὲ φοβᾶται!»..."

«Ἐίμαι τοῦ 'Ισκιον δ γυιὸς ἔγω!... Στὸν κάρβο, στὴ νύχτα τὴν ἀτελείωτη ποὺ ἐπέρασα μουσκεμένος τὸν ἔχασα ὡς ποὺ ἐχάραξεν ἡ 'μέρα καὶ τυχερό μας ἀπὸ μακριὰ τοῦ καπετάν Στρατῆ ἡ γολέτα ἐφάνηκε. Γῆς κάναμε σινιάλο μ' ἔνα μαντήλι καὶ μᾶς πήρε...»

ΜΑΝΘΟΣ — Πῶς δὲν ἐβγῆκε δ καπτάν Στρατῆς;

ΛΕΦΤΕΡΗΣ — Βγῆκε στὴν ἄλλη τὴ μεριὰ τοῦ λιμανιοῦ καὶ πάει στὸ σπίτι του... ΠΗΝΕΛΟΠΗ [πρὸς τὸν Βάγγον].—Θᾶσαι, παιδί μου, κουρασμένος...

ΛΕΦΤΕΡΗΣ — Περισσότερο ἀπὸ 'μέναν δχι. [Πρὸς τὴν Αὐγούλαν]. Πᾶμε, παιδί μου, λίγο νὰ ξαπλωθῶ νὰ ξανασάνω καὶ νὰ μαζέψω τὸ μναλό

μου, γιατὶ φοβᾶμαι μὴ μοῦ γυρίσουν τὰ λογικά...

ΑΥΓΟΥΛΑ [κλαίγοντας].—Δυστυχισμένε πατέρα!... [τὸν ἀγκαλιάζει].

ΠΕΤΡΟΣ — Καὶ σὰ νὰ λέμε, τὸ λοιπόν, κανεὶς δὲν ἔρει. [κυττάζει λοξὰ τὸν Βάγγο καὶ κείνος τὸν κυττάζει παρατεταμένα καὶ κατάματα].

ΚΕΡΑ ΚΑΛΗ — 'Ο ἀνθρωπὸς τὸ εἶπε, κανεὶς δὲν ἔρει.

ΛΕΦΤΕΡΗΣ — Καὶ τί νὰ ἔρει κανεὶς; 'Εκεῖνο ποὺ εἶνε, εἶνε πῶς πᾶνε τριάντα χρόνων κόποι, ποὺ τοὺς εἶδα νὰ σκορπίζουνται γιὰ μιὰ στιγμή.

ΜΑΝΘΟΣ — Καὶ κανεὶς, κανεὶς νὰ μὴν τὸ ἔρει τὸ γιατὶ καὶ πῶς... [σιγά] μονάχα δ θεὸς τὸ ἔρει. Καὶ σὺ, παιδί μου, δὲν κατάλαβες;

ΒΑΓΓΟΣ [καταπίνων κάποια λέξη ποὺ τοῦ ρέχεται στὸ στόμα].—Κι' ἔγω δὲν ἔρω. "Ωρας κακῆς γέννημα θάταν. "Ωρα κακῆ, πολὺ κακῆ. "Ωρα ποὺ καὶ νὰ χαλάσῃ δ κόσμος οὐλος, πατέρα, εἶνε βολετό. Τέτοιας μονάχα ὥρας κακῆς γεννήματα μπορεῖ καὶ νᾶναι..."

ΛΕΦΤΕΡΗΣ — 'Εμένα συμπαθᾶτε με λίγο νὰ γείρω... τὰ βλέφαρά μου θέλω νὰ γλυκάνη δ ὕπνος. Αὐγούλα, πᾶμε [παίρνει τὴν Λύγη καὶ πᾶνε σπίτι τους].

ΟΛΟΙ — Καλῶς τὰ δέχτηκες, Αὐγούλα, καλῶς ὠρισες, Καπτάν Λεφτέρη!...

ΛΕΦΤΕΡΗΣ ΑΥΓΟΥΛΑ [Μπαίνοντας στὸ σπίτι τους].—Εὐχαριστοῦμε...

ΚΕΡΑ ΚΑΛΗ — 'Ο ἀμοιδος!... 'Απὸ τὴ λύπη του κόλπος θὰν τοῦρθῃ...

ΜΑΝΘΟΣ — Τῶχεις γιὰ λίγο;

ΠΗΝΕΛΟΠΗ — Μικρή τρομάρα καὶ ζημιά;

ΠΕΤΡΟΣ — Μὰ τ' εἶνε νᾶν τὸ λέμε; [κυττάζει λοξὰ τὸν Βάγγο].

ΚΕΡΑ ΚΑΛΗ — Βάγγο! "Ε! καλῶς ὠρισες, παιδί μου... Γειτόνοι, καλῶς τονὲ δεχτήκατε... πάνα νὰ φύγω τὶ θὰ προσμένει δ ἀντρας μου... καλῶς τονὲ δεχτήκατε, γειτόνοι..."

ΜΑΝΘΟΣ ΠΗΝΕΛΟΠΗ — Εὐχαριστοῦμε, Κερά Καλή, εὐχαριστοῦμε.

ΒΑΓΓΟΣ — Εὐχαριστῶ.

ΚΕΡΑ ΚΑΛΗ [φεύγουσα].—Κανεὶς γιὰ νὰ μὴν ἔρῃ πῶς συντρίφτηκε κοντέαμ καράβι, σὰν παράξενο!...

ΜΑΝΘΟΣ — Δὲν πᾶμε νὰ σταθοῦμε λιγάκι καὶ στὸ φτωχικό μας;... Θέλω νὰ σ' ἀρωτήσω ἀκόμα. Μωρὲ παιδί μου, δὲν τὸ χωνεύω αὐτὸ ποὺ ἐπαθε δ καπετάν Λεφτέρης... γιὰ πᾶμε νὰ μοῦ πῆς τὴν ιστορίαν οὐλη... πῶς ἔγινηκε...

ΒΑΓΓΟΣ [θυμωμένος].—Πῶς ἔγινηκε! πῶς

ἔγινηκε! Κεῖνο ποὺ γίνηκε δὲν εἶνε νᾶν τὸ νοιώσης! Τί τὰ ωτᾶς καὶ πάλι τὰ ωτᾶς καὶ τὸ μναλό σου χάνεις;...

ΠΕΤΡΟΣ [παρατηρῶν ὑπόπτως τὸν Βάγγον].—Μωρὲ τί λές; Καὶ σ' ἔφαγαν ποὺ σ' ἀρωτᾶνε;...

ΜΑΝΘΟΣ [συστέλλων κάποιο κίνημα δργῆς].—Καλά· ἀφ' οὐ δὲν ἔχουμε τὸ δικαίωμα νὰ μάθουμε τὸ πῶς γλυτῶστε, συμπάθα μας, καὶ δράγγο, καὶ δὲν ξαναρωτᾶμε!... πᾶμε, γυναικα...

ΠΗΝΕΛΟΠΗ — Μὰ γιὰ νὰ σου πῶ τόνε παρασκοτίσατε! ἀκόμα δὲν πάτησε τὸ πόδι του μὲ στὸ νησί, ἀφῆστε τὸν, δὲν χάθηκεν ἡ ὥρα... ἔλα, παιδάκι μου, νὰ ξαποστάσης λίγο...

Ο Μάνθος καὶ η Πηνελόπη μπαίνουν στὸ σπίτι τους.

ΣΚΗΝΗ Δ'.

Βάγγος καὶ Πέτρος.

Ο Βάγγος κάνει νὰ ἀκολουθήσῃ τοὺς γονεῖους του, ποὺ πηγαίνουν στὸ σπίτι τους. Ο Πέτρος τὸν πιάνει ἀπὸ τὸν ώμο καὶ τὸν σταματᾷ. Ο Βάγγος γυρίζει καὶ τὸν κυττάζει υπόπτα. Κυττάζονται ἔτσι λίγες στιγμές.

ΠΕΤΡΟΣ — Τὸ λοιπόν κανεὶς, κανεὶς δὲν ἔρει τὸ πῶς ἐστάθηκε δ χαμός τοῦ καραβιοῦ καὶ δὲν ἔλογάριασες τὰ σπίτια, διόπου μαυροφόρεσαν, καὶ τὶς ψυχές ποὺ βρῆκαν ἀδικο θάνατο; Τὶ σοῦφταιξεν δ γέρο καπετάνιος, τρελλούλιακα φονιά, ποὺ ἔχυσε ποτάμια τὸν ίδρωτα γιὰ νᾶρθη ἐσένα μιᾶς στιγμῆς παράξενη κι' ἀπόκοτη μανία, νᾶν τὸν σκορπίσῃς στοὺς τέσσερες ἀρρηδες, κακοῦργε;...

ΠΕΤΡΟΣ [ἐκθαμβωτός].—Αχ! τὸ μάντεψα φονιᾶ, κακοῦργε, ἔγω τὸ μάντεψα!... Καὶ δὲ λογάριασες, ἀτιμε καὶ ξεμυαλισμένε, τρελλέ φονιᾶ, δὲν ἔλογάριασες τὰ σπίτια, διόπου μαυροφόρεσαν, καὶ τὶς ψυχές ποὺ βρῆκαν ἀδικο θάνατο; Τὶ σοῦφταιξεν δ γέρο καπετάνιος, τρελλούλιακα φονιά, ποὺ ἔχυσε ποτάμια τὸν ίδρωτα γιὰ νᾶρθη ἐσένα μιᾶς στιγμῆς παράξενη κι' ἀπόκοτη μανία, νᾶν τὸν σκορπίσῃς στοὺς τέσσερες ἀρρηδες, κακοῦργε;...

ΒΑΓΓΟΣ [εἰσινικά].—Φονιᾶ! κακοῦργε!...

Τὸ θυμό σου κράτα, γυιὲ ταπεινέ, τοῦ ταπεινοῦ πατέρα σου!... Θέλεις τὸ μπόϊ μου νὰ μετρήσῃς μὲ τὴν πήχη διόπου μετρᾶς καὶ τὸ δικό σου!... 'Επνίγηκαν ἀνθρώποι, καὶ ἔχασε ένας ἄλλος τὸ βιός του!

... "Ομως ἔγω κερδίζω τὴν ἀγάπη μου!... Καὶ δική μου ἀγάπη δέξει δσο ἐκατὸ ψυχὲς ὡσὰν καὶ κείνες ποὺ ἀγκάλιασεν δ θάλασσα. 'Η ἀγάπη μου εἶν' μεγάλη κι' οἱ ἀνθρωποι ποὺ χάθηκαν μικροί. 'Ο νόμος δ δικός μου μοῦ λέει πῶς δ ζωῇ δὲν εἶνε καμιωμένη γιὰ τοὺς μικρούς, γιὰ κείνους ποὺ ἔσκυψανε τὸ κεφάλι τους στὴ μοῖρα, καὶ υποταχτῆκαν στὸ κεφάλι τους στὴ μοῖρα, καὶ δοῦλοι ἔγινανε τῶν ιδύλων, καὶ τὰ χέρια τους δρζιάσανε δτ' τὰ σκοινιά. . . 'Εγω ὑψωσα τὸ κεφάλι μου ἐπάνω ἀκόμα κι' ἀπ' τὴ μοῖρα μου καὶ τὴν ἀγάπη μου ὃς τὰ οὐράνια!... "Ανθρωπε μικρέ, σκοτώνεις τὴ ζωὴ ἐνὸς πουλιοῦ, ἐνὸς ἀρνιοῦ, νὰ ζήσῃς τὸ κουφάρι σου τὸ πρόστυχο, καὶ γ'ω σκοτώνω ἀνθρώπους νὰ ζήσω τὴν ἀγάπη μου πὸν ἀνθρύση, θὰ κοπῆ ἄλυσιδίτσα δ χρυσῆ δποῦ

δεμένον μὲ κρατεῖ νὰ ζῶ ἐμένα!... Καὶ στερά μὴ γυρεύεις νὰ μὲ μετρήσῃς μὲ τὴν πῆχυ δποῦ μετρᾶς τὸν ἵδιον ἑαυτό σου. Τὸ ἵδιο γάλα ἔβιζαξαμε, μὰ εἶμαι γώ!... Τὸ κεφάλι μου δὲ γέρων πουθενά!... [παθητικά] μονάχα μιᾶς ἀγάπης παιγνίδι ἐγίνηκα!...

ΠΕΤΡΟΣ — Τρελλάδηκες, ὥρας κακῆς τὸ γέννημα, ἐθέριεψες καὶ θὰ μᾶς πνίξῃς οὐλους!... [δραμῇ κατ' ἐπάνω του καὶ συγχρατεῖται]. Γιὰ πές μου, πές μου, κακοῦργε, πῶς ἐγίνηκε;... Γιατὶ δὲ νοιώθω τὶς παλάβρες σου, καὶ τὰ παραξένα τὰ λόγια σου μὲ πνίγουν!... Πές μου ποιὸς εἶνε κεῖνος δὲ νόμος ποὺ κυβερνᾷς ἐσένανε ἀνήμερο θεριό, ποὺ ἔρριξες ἔξη κορμιὰ ψροφή στὰ ψάρια, πές μου... ὥρας κακῆς τὸ γέννημα ἐσύ, στὴν μαύρη τὴν καρδιά σου τί ἐστοχάστηκες, τὴν ὥρα ποὺ παράδινες ἔξη ψυχές στὸ θάνατο, κι' ἔνα θεόρατο καράβι στὸ χαμό!... Πές μου ποιὸς εἶνε δὲ δικός σου δὲ νόμος, ἀτιμε, φονιᾶ!...

ΒΑΓΓΟΣ [μόλις συγχρατούμενος].— Τὰ λόγια σου πληγώνουν τ' αὐτιά μου μὰ τὴν ψυχή μου δὲν τὴν ἀγγίζουν. Θὰν τὸν μάθης. Δέκα χρόνια — ἀπ' τὸν καιρὸν ποὺ ἔνοιωσα καλὰ πῶς ζῶ — δλον τοῦ νησιοῦ τὰ λόγια τάσκημα καὶ τὰ πικρὰ μὲ βαλαντώνυν!... Βλέπω πῶς ἀπὸ τὸ ἵδιο χῶμα δὲν εἴμαστε πλασμένοι, καὶ οὐλοὶ οὐλοὶ μοῦ τὸ λένε φανερά, μὲ τὰ μάτια τὰ ταπεινὰ καὶ τ' ἄτιμα καὶ μὲ τὸ στόμα τὸ φαρμακερό!... Ἀκου νὰ μάθης, τὸ λοιπόν, σὰν θές... [σιγά ώσταν νὰ σκέπτεται]... Τὸ καράβι ἐκεῖνο ποὺ εἶδε κανάλια κι' εἶδε μπόρες, ποὺ τὸ φοβέρισαν οἱ κεραυνοὶ καὶ τὸ παλέψων χρόνια καὶ χρόνια τῶν κυμάτων οἱ ἀφροί, ποὺ ἀψήφησε καὶ τ' οὐρανοῦ καὶ τοῦ κυμάτου καὶ τοῦ ἀνέμου τὸ υμοῦ, μονάχα τὸ δικό μου τὸ υμοῦ δὲν μπόρας ν' ἀστοχήσῃ!... Μὲ τό νὰ μου τὸ χέρι ἐγὼ τὸ σύντριψα!...

ΠΕΤΡΟΣ — Κακοῦργε!... καὶ τί σουφταιξε;

ΒΑΓΓΟΣ [περιπαθῶς].— Ή Αὐγούλα! Ή Αὐγούλα!... Ή νεράϊδα, τόνειρο, ποὺ μὲ μάγεψε μὲ τὰ μάγια τῶν ματιῶν της, ποὺ μὲ μέθυσε μὲ τὰ ρόδα καὶ τὰ κρῖνα τοῦ κορμιοῦ της, ή Αὐγούλα ποὺ κάνει τὸ αἷμα μου νὰ καίγε μὲς τὸ κορμί μου, μοῦ τδειπε: «ἄντρα δὲν παίρω ἔνα καμένο!... Καὶ μένα σὰν πέλαο ή ἀγάπη μου!... Εἶμαι ἀλήθεια δὲ γυιός τοῦ Ισκιού. Τ' ἄκουσα ἀπὸ τὰ χεῖλα τῆς μάνας μου!... Όπως τὸ καράβι, δπως τὸ καράβι ἐπλήγωντα κύματα, καράβι περήφανο, μὲ τὴν καμαρωτὴ τὴν πλώρη, ἔτσι ή περηφάνεια της ἐμένα πλήγωνε!... Κ' εἶδα νὰ τρέχουντες τρομαγμένοι νὰ φωνάζουνε, κι' ἀλλοι νὰ κλαίνε, καὶ γώ ἔσκασα ἔνα μεγάλο γέλιο,

πάει τὸ στήθος του] τὴ δύναμι του ἀνέμου ποὺ τὰ μεσάνυχτα τὴ διπλωματαλωμένη τὴν πόρταν ἀνοίξε!... Ενοιώσα μὲς τὰ στήθεια μου ἐκείνη τὴν φωτιά, ποὺ ἔφεγγε στὸ πρόσωπο τοῦ Ισκιού ποὺ φίλησε τὴ μάνα μας!...

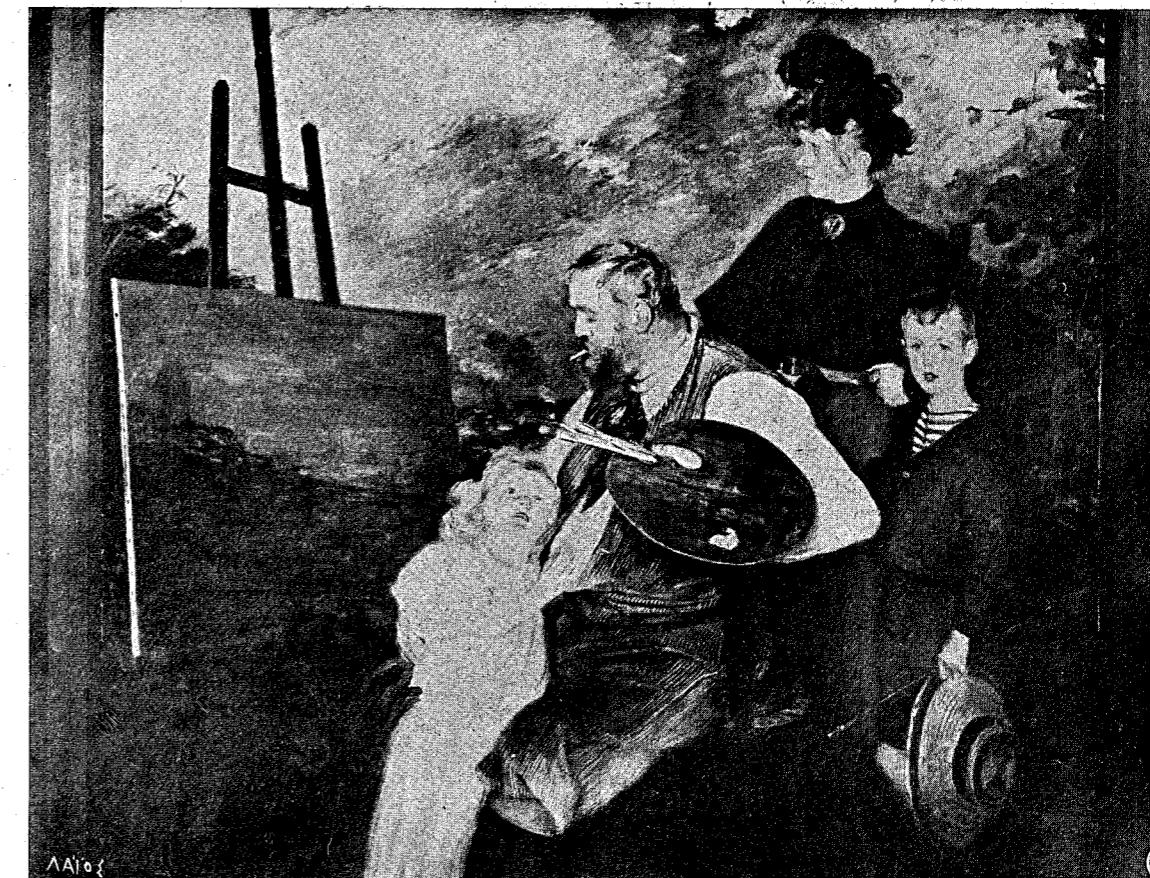
ΠΕΤΡΟΣ [ὑποκωρῶν τρομαγμένος]. — Δύστυχε γιατὶ τοῦ Ισκιού, ὥρας κακῆς τὸ γέννημα, γιὰ τὸ κακὸ ἐγεννήθης.

ΒΑΓΓΟΣ — Ποιὸ εἶνε, πές μου, τὸ κακό;... φοβᾶσαι, σπως οὐλο τὸ νησὶ καὶ σέρνεσαι σὰν σαῦρα. Τὸν ἀητὸ μὲ τὰ χρυσᾶ πλατειὰ φτερὰ στὰ ψηφη ποὺ πετάει, τὸ θολωμένο σου τὸ μάτι πῶς θὰ ιδῇ;... Η ἀγάπη σου ποτές της δὲν υψώθη, πάνου ἀπ' τὸ χῶμα ποὺ πατεῖς τὸ ἵδιο κι' ή ζωή σου. Δὲ θὰ μὲ νοιώσῃς γιατὶ ἔμαθες νὰ μετρᾶς τὸ εἶναι σου καὶ τὴν ἀγάπη σου καὶ τὸ υμοῦ καὶ τὴ χαρὰ ή τὴ λύπη καὶ οὐλα σου τὰ πάθη τὰ μετρᾶς. Όμως ἐγὼ ἔχω κατι ἀπ' τὸν βορηᾶ, ἀπ' τὸν Ισκιο, ποὺ ἀνοίξε τὴν πόρτα τὰ μεσάνυχτα, θρύθε, ἔφιλησε τὴ μάνα μου, καὶ πάει... στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ ἀπέρου!...

ΠΕΤΡΟΣ — Πές μου, ἀνθρωπος εἶσαι η φάντασμα; Ή τὸ μυαλό σου ἔχασες, φονιᾶ; Ή σὲ παιδεύουν τὰ κρίματα, ή τῶν πνιγμένων ή ψυχές τὰ λογικά σου συνεπήρων;

ΒΑΓΓΟΣ — «Ολοι ἀδερφό σου μὲ φωνάζουν... [σὰν ἀφηρημένος]. Ήτανε η νυχτιά, πίσσα σκοτάδι. Μοῦ ἔμιλαγε δὲ οὐρανὸς μὲ φωτιές, πλήθος φωτιές. Καὶ τὰ σκοινιὰ τοῦ καραβιοῦ τοῦ δρόμοπλωδού σὰ φείδια στὸν ἀέρα ἐσφύριζαν. Κουρέλια, ἀργυρᾶ κουρέλια, στὸ φῶς τῆς ἀστραπῆς, κομμάτιαζε δὲρας τὰ σύγνεφα, δι μανιασμένος δὲρας. Τὴν ἀργυρὴ χλαμύδα τοῦ οὐρανοῦ κομμάτιαζε. Καὶ τὸ καράβι «Ατρόμητος». Καὶ γώ στὴν κουπαστὴ ἐφώναζα καὶ θύμωνα ποὺ ή φωνή μου τοῦ ἀνέμου τὴ βουνή δὲ σκέπταζε!... Σὲ μιὰ στιγμὴ ἐσυλλογίστηκα τὴν περηφάνεια τῆς Αὐγῆς! Νά εἶπα, νὰ τὸ καράβι, νὰ τὰ πλούτη της, νά την ή περηφάνεια τῆς! εἶνε τὸ πρῶτο καράβι στὸ νησὶ, κι' αὐτὴ ἀρχοντοπούλα κι' ἐγώ, ἐγώ; [γελά σαφαστικά]!... Καὶ τὰ σκοινιά, σὰν φείδια, ἐσφύριζαν στὰ ἀρμενα!

Γλυστρῶ σιγά, τρέζοντας τὰ δόντια, κατὰ τὸν μπούσουλα, σιγά, σιγά, νὰ ἔτσι, καὶ βάνω καρφὶ στὸν μπούσουλα! Χάνουν τὴ ρότα, κι' δὲρας τὸν πόνο μου λές κι' ἔνοιωσε καὶ στὰ πανιὰ φυσάει μανιασμένος!.. Ο κάρβος εἶνε ἀκόμα νὰ, μιὰ δρασκελιά!... Κ' εἶδα νὰ τρέχουντες τρομαγμένοι νὰ φωνάζουνε, κι' ἀλλοι νὰ κλαίνε, καὶ γώ ἔσκασα ἔνα μεγάλο γέλιο,

ΛΑΖΑΡΟΣ
ΑΤΕΛΙΕ ΖΩΓΡΑΦΟΥ

ΕΜΙΛ ΜΠΛΑΝΕ

ποὺ καὶ τ' ἀνέμου τὸ βογγητὸ ἐσκέπασε καὶ τοῦ κυμάτου τὸ ὀγομάχημα!..

ΠΕΤΡΟΣ — Καὶ στερά, καταραμένε, στερά;

ΒΑΓΓΟΣ — Υστερά συντρίμμια τὸ καράβι καὶ ή περηφάνεια της στὸν κάρβο!... Εγώ ψηλὰ πετάχτηκα διὰ τὰ σύγνεφα καὶ στερά μὲς τὰ βάθη τῆς θάλασσας, καὶ κεῖ στὸν πάτο ποὺ ἀνοίξα γιὰ μιὰ στιγμὴ τὰ μάτια, δπως κάτι παραξένα κοχύλια καὶ ζωνφία. ἐφωσφορίζανε μὲς τὰ νερά, ἔτσι μὲς τὸ μυαλό μου ἐφωσφορίζανε σκέψεις παραξένες σὰν τὰ ζωνφία, σὰν τὰ κοχύλια ποὺ μοῦ θυμίζανε κάπιοι φιλί... Υστερά στὸν ἀφρό!... Ακούω τοῦ καπετάν Λεφτέρη τὴ φωνή, ποὺ μ' ἔκραζε βοήθεια!...

ἀλλούσιον φωνή δὲν ἀκούσα. Ο ἀνθρωπος ποὺ μ' ἔτρομαξε καὶ μ' ἔβριζε, στὸ θάνατον ὀμπρός μ' ἔθελε γιὰ βοήθεια!... [μὲ περιπαθεια]. Ας ἔχῃ χάρι ποὺ θυμήθηκα ἐκείνηνε σὲ μιὰ στιγμὴ ποὺ δὲ γυμός μου ἐσώπαινε, κι' δὲν

μος... ἀλλοιῶς θενὰ πνιγόταν. Τὸν ἀρπάξα καὶ πλέκαμε... Εκεῖ ποὺ σμίγει τὰ σκοτάδια του δὲ οὐρανὸς μὲ τοῦ πελάγου τὰ σκοτάδια, ἀπὸ κεῖ ξεκίναγαν βουνά ἀπὸ νερὸ τὰ κύματα. Ή πίκρα μου μὲ τὴν πίκρα τῆς ἀλμῆς ἔγινε ἔνα, καὶ μὲ τὰ κύματα ἔπαιζα καὶ τὰ νικοῦσα καὶ λές πίσω πῶς τὰ γύριζα νὰ πᾶνε στὶς φωλιές τῶν βράχων. Καὶ βγήκαμε στὸν κάρβο κι εἰδα, συντρίμμια τὴν περηφάνεια της καὶ τὸ καράβι σκόρπιο!...

ΠΕΤΡΟΣ — Τὸ παλαβό σου τὸ κεφάλι δὲν τὸ λυπάμαι, δχι. Τώρα θὰν τὸ παράδινα στὴν καρδιανόλα. Μὰ λυπάμαι τοὺς δύο τοὺς γέρους, τὴ μάνα μας καὶ τὸν πατέρα μας, φονιά, καὶ τὴν διόληψί μας... Γιὰ τὸ καπότισο τῆς τρελλῆς ἀγάπης σου ἔξη ἀνθρώπους ἔκανες θυσία... Μὲ τί καρδιάς ἀγάπησες γιὰ πές μου, γιατὶ τοῦ Ισκιού, ποὺ ἐγεννήθηκες γιὰ βάσανα;...

ΒΑΓΓΟΣ — Μὲ τὴν καρδιά μου!... Κάμε δὲ θές ἔμένο δὲ μὲ πιάνει αὐτὸς ὁ νόμος!... Ἐγὼ πιστεύω πώς σὲν ντανιά δὲ ἀξίζει, ἐκεῖνο μοναχὰ πρέπει νὰ [ζῇ]. Εμένα τὸ ἄγαντη μου ἀξίζει περσότερο ἀλλὰ τὶς τετελεῖς ψυχῆς ὅπου χαθήκανε. Νὰ πὸν στὸ λέω. Νοιῶθο πώς εἶμαι κάτι... π' ἀξίζει μέσα στὸ νησὶ καὶ ἔχω ἔνα νόμο: Νὰ [ζῇ] δὲ τὶς ἀξίζει!...

ΠΕΤΡΟΣ — Κι' οἱ ἀλλοὶ νὰ πεθάνουν!...

ΒΑΓΓΟΣ — Ναΐ! ἀς κάνουν δὲ τὸ θέλουν. Τὸ δρόμο μου ἔμένα νὰ μὴ κλείνουν.

ΠΕΤΡΟΣ — Θὰ σ' ἀξίζει κρεμάλα. Μὰ τὶ νὰ σου κάρι!... [μετὰ μικρὸν σιωπήν]. Κλεῖστο τὸ στόμα σου γι' αὐτὰ, γέννημα κακῆς ὥρας, καὶ 'δῶ ποὺ εἰπωθῆκαν [ζῆς τὰ θάψουμε, δχι γιὰ σὲ, κακοῦργε, γιατὶ ἔσενανε κιαλὸ γιὰ τὸ νησὶ εἴτανε ἀπ' τὰλμπουρδὸ νὰ σὲ κρεμάσουν, μὰ γιὰ 'κείνους! [δείχνει τὸ μέρος τοῦ σπιτιοῦ του]. Νὰ ἔσης ὅμως τοῦτο: εἶνε 'κεῖ ἀπάνου κάποιος ποὺ τὰ γράφει, δὲ θεός, καὶ ἔρει νὰ πληρώνῃ μὲ τόπο τὸν καθένα.

ΒΑΓΓΟΣ — Κανεὶς δὲν εἶνε 'κεῖ, κανένας δὲν ὑπάρχει πουνθένα, [κτυπάει τὸ στῆθος του], ἔδω, ἔδω εἶν οὐλα!...

ΠΕΤΡΟΣ [φρικιῶν]. — Γιὰ τούτον δὲν εἶνε οὔτ' ἔνα ἀστροπελέκι, 'θέ μον!...

Μπαίνει στὸ σπίτι τους.

ΣΚΗΝΗ Ε'.

Βάγγος μόνος.

Μένει ὁς ἐκπεληγμένος ἀπὸ τὴν ἴδιαν του σκέψιν γιὰ πολλὲς στιγμές. Ἐπειτα προχωρεῖ περιπατῶν ἀργὰ καὶ κυτάει τριγύρω του.

ΒΑΓΓΟΣ — Τὸ νησὶ... τὸ σπίτι μας... Ἡ θάλασσα... τὸ παραθύρι. Τὸ κλειστὸ τὸ παραθύρι... Πάντα κλειστό, γιὰ τὴν ἀγάπη μου κλειστό. [σιωπὴ σκεπτόμενος κάτι]. "Ολος δὲ κόσμος. Τ' ἀστρα κι' δὲ ήλιος καὶ τὰ λούλουδα καὶ τὰ γλυκὰ τραγούδια τῶν πουλιῶν, ὅλα!... Μέσα στὰ μάτια της, τὰ μεγάλα μάτια της, μοῦ κάνουν μάγια... [σιωπὴ]. Ὁ μπόρα, μπόρα μὲ τὸ βροχὴ π' ἀνοίγει τὶς πόρτες τὰ μεσάνυχτα, Αὐγούλα!... [πάσχει].

ΣΚΗΝΗ ΣΤ'.

Βάγγος - Αὐγούλα.

"Η Αὐγούλα βγαίνει ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ της διευθυνόμενη στὴν πόρτα τοῦ περβολοῦ της. Βλέπει τὸ Βάγγο, δὲ ὅποιος μὲ μὰ ματιὰ τὴν καρφώνει ἀκινητήν.

ΑΥΓΟΥΛΑ — Κάμε μου δρόμο νὰ περάσω, Βάγγο.

ΒΑΓΓΟΣ — Καὶ τόσο πλατὺς ἔγινηκα γιὰ νὰ κρατῶ τὸν τόπο;... Πέρνα σὰν θές. Μὰ νοιώθεις πώς ἔχω κάτι νὰ σου πᾶ. Μὰ πῶς νὰ σου τὸ εἰπῶ, διοῦ τ' ἀνείπωτα δὲν θὰν τὰ ποὺν ἀνθρώπουν χείλη. Πῶς νὰ στὸ 'πῶ ἔτοῦτο, καποιος τραγούδη ποὺ δὲν τραγούδησε ποτὲ οὔτε πολλοῦ φωνὴ οὔτε ἀνθρώπου, πὼν τραγουδάει στὸ στήμη μου η δψη σου;... Αὐγούλα, γύρισε πίσω στὰ παλιά, ἔλα κοντὲ καὶ νοιῶσε τὴν τρεμούλα μιᾶς ἀγάπης δυνατῆς. Πάμε νὰ πιάσουμε τὰ πρόσινα κοχύλια, καὶ 'γὼ νὰ σὲ φιλῶ, ὥστε νὰ μ' εἴρη διάρρηστος!

ΑΥΓΟΥΛΑ — Σὲ φοβᾶμαι εἶνε τὰ λόγια σου παράξενα κι' ἀλλόκοτη η ἀγάπη σου. Καὶ Ιντροπιασμένα] ὑστερά, γιὰ τὶ μὲ πέρασες νὰ τρέχω στὰ χαλίκια, γιὰ νὰ μὲ πάρῃ στὰ γιοῦχα αὐτοὶ τὸ νησὶ...

ΒΑΓΓΟΣ — "Ω, πῶς κρεμᾶνε τὴ ζωὴ τους ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ νησιοῦ!... Αὐγούλα, ἔλα, γιὰ σένανε ἔτσι θάθελα γιὰ στρῶσι νάμαι χάμιο καὶ νὰ πατῆς μὲ τὸ μικρὸ τὸ ποδαράκι σου, Αὐγούλα!... Γιατὶ κρατᾶς σ' ἔμένα τὸ κεφάλι σου ψηλά, γιατὶ; Γιατὶ κρατᾶς σὲ ἀδικη μιὰ παρθενιὰ φυλακισμένη τὴν ψυχὴ σου;... Γιατὶ; Γιὰ πές μου, η ἀνοιξὶ σὰν ἔρχεται κι' οἱ πεταλοῦδες ζευγαρδούνων τὰ λούλουδα καὶ σμίγουν τὴν ψυχὴ τοῦ ἐνός, τὴν κίτρινη ψυχὴ, μὲ τὴν ψυχὴ τοῦ ἀλλούνον, η ἀνοιξὶ σὰν ἔρχεται, δλα δὲν κελαϊδοῦνε τὰ πουλιὰ κάπως ἀλλοιῶς; Τὸ μοναχὸ τὸ ἀγδόνι ἔσυ δὲν τάκουσες πῶς κλαίει, Αὐγούλα;... Τὸν πόνο τοῦ μοναχοῦ τοῦ κρίνου στὸ περβόλι τὸν πόνο δὲ λογάριασες; Τὴν ἀνοιξὶ ποὺ ἀνθίζουν ὥς καὶ τὸ ἀγκάθια ἀκόμα καὶ τὸ ἀγρια τὰ δεντριὰ στοὺς λόγγους, δὲν ἀνθισε ποτὲ η καρδιά σου;...

ΑΥΓΟΥΛΑ — Στῶπα: Τί θές καὶ τὶ γυρεύεις ἀπὸ μένα; "Αντρα μου δὲ σὲ παίρνω... Εἶνε τὸ σπίτι μας παλάτι καὶ 'γὼ ἀρχοντοποῦλα. Καὶ ὑστερά σὲ φοβᾶμαι Μὲ τὴν παράξενη ἀγάπη σου. Τέτοια λόγια ποτὲς ἔχω δὲν ἀκουσα ἀπὸ κανένα... Κι' δλοὶ σὲ λένε μὲς τὸ νησὶ παιδὶ τὸ "Ισκιού... "Ασε με νὰ φύγω...

ΒΑΓΓΟΣ — Παιδὶ τὸν "Ισκιού!... Τοὺς κρατεῖ δὲ φόρβος μὴν ἀνάψῃ καὶ πάλε η φωτιά, πὼν ἔφεγγε στὸ πρόσωπο ἐνὸς Ισκιού ποὺ τὸ παιδὶ του εἶμαι 'γὼ! Φοβοῦνται μὴν φυσῆσῃ δὲ βροχῆς ποὺ ἀνοιξε τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ μας τὰ μεσάνυχτα!... [γελάει παράξενα].

ΑΥΓΟΥΛΑ — Θεέ μου, πῶς φοβᾶμαι!

ΒΑΓΓΟΣ — Δὲ μ' ἀγαπᾶς, ἀκόμα δὲν ἐλύγησεν η περηφάνεια σου!...

ΑΥΓΟΥΛΑ — "Α, θές νὰ πῆς γιὰ τὸν πα-

τέρα, ποὺ γλύτωσες; [μὲ ἀπάθεια]. Αὐτὸ σοῦ τὸ χρωστοῦμε γιὰ χάρι, μά...

ΒΑΓΓΟΣ — Γιὰ χάρι! Οχι, όχι... Τί χάρι;... Εἶνε χάρι ἔνας χαμένος [γελάει σατανικά]. "Ακουσε δῦ, μάγισσα γυναῖκα, ἔγω θὰ σου ξυπνήσω τὶν ἀγάπη! "Εγὼ! "Η φωνὴ μου ἔμένα θ' ἀγγίζει τὴν ψυχὴ σου! Είσαι δεμένη μὲ τὰ παληὰ καὶ μὲ τὰ γύρω σου. Κι' είσαι μιὰ πεταλοῦδα ποὺ παίζεις μὲ τὴ θλιψμένη τὴν ἀγάπη μου, ὅπως μὲ τὰ μικρὰ χεράκια ἐνὸς παιδιοῦ. Σκέψου, γυναῖκα, πὼς εἶνε η ἀγάπη μου φωτιὰ, καὶ τὰ φτερά σου νὰ καιοῦν μποροῦν! Σκέψου πὼς ἔχω κάτι ἀπ' τὸ ἀτέλειωτο τὸ μάρκος τοῦ πελάγου!...

ΑΥΓΟΥΛΑ [στενοχωρημένη]. — Οὐφ! ἄσε με πειὰ νὰ φύγω!...

ΒΑΓΓΟΣ — Ο δρόμος νάτος!...

"Η Αὐγούλα κάνει νὰ φύγη. Αὐτὸς κάνει νὰ τὴν ἀγκαλιάσῃ καὶ κείη τοῦ φευγῆ.

ΑΥΓΟΥΛΑ [φευγούσα]. — Στῶπα δὲ σ' ἀγαπῶ. "Αντρα δὲ σὲ παίρνω γιατ' εἶμαι ἀρχοντοποῦλα!... [φεύγει πρὸς τὸ περβόλι].

ΣΚΗΝΗ Ζ'.

Βάγγος μόνος.

ΒΑΓΓΟΣ [παρακαλούμενη μὲ τὸ βλέμμα τὴν Αὐγούλαν]. — "Αντρα δὲν παίρνω ἔνα φτωχό! "Ακόμα, γυναῖκα, κόρη, πὼν μὲ μέθυσες, ἀκόμα κρατεῖς ψηλὰ τὸ μποῦ σου... Νὰ τὸ ἀψηλὸ τὸ σπίτι!... Αὐτὸς ὑψώνεις τὸ μικρό σου τὸ κόρμι, κόρη, πὼν μὲ ἔμέθυσες! Πῶς δὲν ἔζυγιασες καὶ τὰ λογία σου! πὼς δὲ λογάριασες πὸς τὴς ἀγάπης μου η κόψη, σὰν σπανιοῦ, κάθε κλωστὴ θὰ κόψῃ, ἀπ' τὶς κλωστὲς δποῦ δὲ δέννουν μὲ τὰ γύρω!... Τώρα νοιώθω νὰ ξυπνάω δὲ βροχῆς, πὼν ἀνοιξε τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ μας, κι' ἀνωφέλεντος φυσάει τώρα γιὰ νάνάψῃ μὲ σπίθα στὴν καρδιά σου!...

ΣΚΗΝΗ Η'.

Βάγγος Πηνελόπη.

ΠΗΝΕΛΟΠΗ [ἔξερχομένη ἀπὸ τὴν θύρα τοῦ μικροῦ σπιτιοῦ]. — Παιδάκι μου, δὲν θάρρης λίγο νὰ γείρης;... Σὺ ἐπέθανες στὰ ποδιά σου.

ΒΑΓΓΟΣ [νικημένος ἀπὸ κάποιαν ἐσωτερικὴν πάλη πέφεται στὴν ἀγκαλιά της]. — Μητέρα! μητέρα! μονάχα ἔσυ, μονάχα ἔσυ μοῦ ἀνοιξες τὴν ἀγκαλιὰ καὶ τὴν ἀγάπη σου ἀληθινὰ στὸν κόσμο!... Μονάχα σύ! [κλαίει].

ΠΗΝΕΛΟΠΗ — Παιδάκι μου, τί ἔχεις;

ΒΑΓΓΟΣ — Μεγάλων πόνο σὰν τὴ θύλασσα μεγάλων [ἀποσπάται ἀπὸ τὴν ἀγκαλιά της].

ΠΗΝΕΛΟΠΗ — Ξέρω τὸν πόνο σου. Ο ὑπνος εἶνε τοῦ πόνου διατρόπος.

ΒΑΓΓΟΣ — Ο ὑπνος! Νὰ κοιμηθῶ! [περιπαθῶ]. Μὰ ἔγω, ἔγω δὲ θέλω τὸν πόνο μου ν' ἀποκοιμίσω. Θέλω νὰ μὲ ἀγγίσῃ τὴν ψυχὴ μου μὲ τὰ βαθειά, κι' ὡς τ' ἀστρα νὰ ὑψωθῆ, ἔγω θέλω. [πρὸς τὴν Πηνελόπην ἀγκαλιάζοντάς την] πάμε μητέρα.

Φεύγονταν ἀγκαλιασμένοι. Ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ περβολοῦ μπαίνει στὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ η Αὐγούλα.

ΣΚΗΝΗ Θ'.

Βάγγος καὶ Αὐγή.

ΒΑΓΓΟΣ [Βγαίνει ἔπειτα ἀπὸ τὴν παῦσιν τῆς ἀνακρούσεως τοῦ βιολοῦ χωρὶς ἐπενδύτη τὸ λευκό πουκάμισό του ἀνοιχτὸ πρόστιν λαμπόν. Εἶνε ταραγμένος. Προχωρεῖ ἀφηρημένα λίγο καὶ στέκεται].

— Στὸν ὑπνο τοῦ νησιοῦ διό πόνος μου ἀγνύπναι. [κάθεται στὸ πεζοῦλι, κάνει πάς ἀκούνει τὸ κῦμα]. Τί λές; παρηγοριές μοὺ λές, κῦμα καῦμένο!... Τὴ θλῖψι μοὺ ἀδρονίζεις, κῦμα καῦμένο!... [κυττάει τὸ φεγγάρι]. Πάλι εἰσή, φεγγάρι ματωμένο, σὰν τὴν καρδιά μου! Αἶμα στάζεις, φεγγάρι, ἀπὸ ψηλά! "Η ὥρα η ὥδια εἴτανε [σιωπὴ, ἔπειτα κάτι θυμάται]. Κύττα τὴν θάλασσας αὐτὸ τὸ μάρκος! ἔχω κάτι στὴν ψυχὴ καὶ στὴν ἀγάπη μου, κάτι ἀπ' τὸ ἀτέλειωτο μάρκος τοῦ πελάγου!... Ενα δχι, τὸ δχι της, δχιδι μὲς τὴν καρδιά μου μὲ δαγκώνει:

Προχωρεῖ πρὸς τὴν πόρτα τῆς Αὐγῆς.

"Η λύπη σου, φεγγάρι, λύπη μου... Μὰ τώρα εἶδω, σὰν ν' ἀνασταίνεται δὲ ἀνεμος ποὺ σφύριζε στὰ παραθύρια... Αγάπαι τὴ μάνα μου ἔνας Ισκιος. Μὰ δὲν ἔκλαιγε. Παιδὶ τῆς βίας καὶ τοῦ ἀνέμου, τὴν πόρταν ἀνοίξε! Νοιώθω νὰ μοῦ ξυπνᾶς, μάγισσα γυναῖκα, τὴ δύναμι τοῦ Ισκιού, τοῦ πατέρα μου. Οι Ισκιοι τὰ μεσάνυχτα τὴν πόρτη ἀνοίγουν.

[Πάει πρὸς τὸ σπίτι του, παιδινεῖς ένα δαυλό, βιάζει τὴ θύρα τοῦ σπιτιοῦ τῆς Αὐγῆς, πούναι στὸ ιπόγειο]. Τὰ μεσάνυχτα τὴν πόρταν ἀνοίγουν. Μὲ πλήγωσε βαθειά η ἀγάπη σου, μάγισσα γυναῖκα, τοῦ καραβιοῦ γοργόνα, μὲ τὰ μαλλιά σου μ' ἔδεσε!... Σ' αὐτὸ τὸ σπίτι τὴν περιφάνεια σου συνέψεις... Μὰ είνε η ὥδια ὥρα.

ποὺ εἶνε τὸ φεγγάρι ματωμένο καὶ ἡ ἀγάπη μου φωτιά, φωτιά, φωτιά!

Μπαίνει στὴν πόρτα τῆς Αὐγῆς.

ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΣΕ ΛΙΓΟ ΚΑΙΕΤΑΙ

ΒΑΓΓΟΣ [Βγαίνει ἀλλόφρων]. — Τέτοια φωτιά! Τέτοια φωτιά εἶνε μικρὴ μπροστὰ σ' αὐτὴ ποὺ σὺ μώχεις ἀνάψῃ! . . .

Η ΦΩΝΗ ΤΗΣ ΑΥΓΗΣ — Χριστιανοί, καιγόγοστε, βοηθάτε, χριστιανοί!

ΒΑΓΓΟΣ — Και - γό - μα - στε! . . . "Ο, τι στὸν κόσμον δὲν ἔξεις μή ξῆ! . . . Φωτιά, ποῦνα,

οἱ λαμπάδες σου, ἀκόμα στὰ μεσοοὔρανα δὲν ἄγγιξαν ἀκόμα!

Η ΦΩΝΗ ΤΗΣ ΑΥΓΗΣ — Χριστιανοί, καιγόγοστε, βοηθάτε, χριστιανοί!

ΒΑΓΓΟΣ — "Α! καιγόμαστε! . . . "Α! Καὶ μὴ ἔγὼ δὲν καίγομαι; . . . [δομῆ πρὸς τὸ στίτι] . . . "Ο, τι ἔξεις μοναχὰ πρόπετε νὰ ξῇ [μετ' ὀλίγον κατεβαίνει κρατῶν λυπόθυμη τὴν Αὐγούσλαν. Τὴν φιλεῖ παρατελένα στὴν ἀγκαλιά του]. Τέτοια φωτιά! "Ω! τέτοια φωτιά εἶνε μικρὴ μπροστὰ σ' αὐτὴ ποὺ σὺ μώχεις ἀνάψῃ! [Κτυποῦν καμπάνες].

ΑΥΛΑΙΑ

[Ἔπειται τὸ τέλος]

ΣΠΥΡΟΣ ΜΕΛΑΣ

Ο ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ

Τὸ τουρκικὸν θέατρον, εἰς τὴν προέλευσίν του, οὐδόλως μετέχει μυστικισμοῦ. Τὸ Ἰσλάμ μὲ τὰς σοβαρὰς τελετὰς του δὲν δύνατον νὰ δώσῃ ἀφορμὴν εἰς καρμίκιν σκηνικὴν ἐκδήλωσιν. Δὲν ὑπάρχουν ἐπεισόδια εἰς τὸ Κοράνι. Τὸ βιβλίον τοῦτο εἶνε μόνον ἀπάνθισκα λόγων, φλογερῶν φιλιππικῶν, ἢ διαπύρων παροτρύνσεων πρὸς θεοσέβειαν. Διὰ τὸν Σουνίτην Μουσουλμάνον, ἢ τὸν Τούρκον, κανὲν ὑλικὸν γεγονὸς δὲν συμβολίζει τὴν πίστιν οὐδὲ ἀναμιμήσκει τὴν ἀρχὴν τῆς. Τὸ πρόσωπον τοῦ Μωάμεθ, αἱ πρᾶξεις του, δὲν ἔχουν σημασίαν. "Ο λόγος του, οἷονεὶ ἀκριβῆς ἔρμηνεις τῆς ὑπερτάτης θελήσεως τοῦ Ἀλλάχ, εἶνε τὸ μόνον τὸ ὅποιον ὀφείλει τις νὰ διατηρήσῃ. Παρὰ τοῖς Σουννίταις τῆς Τουρκίας, δὲν ὑπάρχει τίποτε παραπλήσιον μὲ τὴν πτῶσιν τοῦ πρώτου ἀνθρώπου, μὲ τὴν ἀναγνώσιν τοῦ Ἰωσήφ ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν του, ἢ μὲ τὰς ἀλγεινὰς περιπτείας τοῦ Πάθους.

Μὴ ἔχον θρησκευτικὰς ῥίζας, τὸ τουρκικὸν θέατρον δὲν ἀρύεται ὁμοίως δυνάμεις ἐκ τῶν ἰστορικῶν παραδόσεων ἢ ἐκ τῶν πολεμικῶν θρύλων τοῦς ἔθνους. Ἐμπνέεται ἐκ τοῦ βίου τους πραγματικοῦ χωρὶς νὰ σεμνύνεται μὲ καρμίκιν ἡθικοποιὸν ἀξιωσῖν. Ἀπλῶς καὶ μόνον ἀποβλέπει εἰς τὴν τέρψιν τοῦ κοινοῦ, τοῦ πάντοτε ἑτοίμου εἰς γέλωτα. Δὲν ἔχει τίτοτε τὸ τραγικόν, τούλαχιστον ἐκ πρώτης ἀρχῆς. Τότε μόνον θὰ προσλάβῃ δραματικὰ χρώματα, ὅταν ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μὲ τὰς ἔνεκτις φιλολογίας.

Ο Καραγκιόζης εἶνε τὸ ἀληθῶς τουρκικὸν

θέατρον. Αὐτὸς μόνος δύναται νὰ διεκδικήσῃ δικαίως τὸ ὄνομα ἔθνικὸν θέατρον. Ἐγεννήθη περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΔ' αἰώνος εἰς τὴν πόλιν Προύσσαν, τὴν πρώτην πρωτεύουσαν τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Λίκνον του ὑπῆρξεν αὐτὴ ἡ κοιτίς τῆς δυνάμεως τῶν Ὀσμανλήδων.

Η πρώτη ἴδεα τοῦ Καραγκιόζη ὀφείλεται ὅχι εἰς τοὺς Πουνάτου, τοὺς παλαιοτέρους γελωτοποιοὺς τῆς Ἰταλίας, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τοὺς "Αραβᾶς" τὸν Χαγιάλ, τὸν ἀράβιο γελωτοποιόν, καὶ τὸν σετταρέ (τὸν μπερτέ), τὰ ὅποια ἐκθείαζον οἱ "Αραβεῖς συγγραφεῖς τοῦ ΙΓ' αἰώνος.

Εἰς Πέρσης λίκων ἐγγράμματος, δὲ Σέχ Κουστερί, καταγόμενος ἀπὸ τὸ Θουστάρ, ἢ τὰ Σοῦσα, ἔζη εἰς τὴν Προύσσαν, πλησίον τοῦ κραταιοῦ Σουλτάνου Βαγιαζῆτ τοῦ Α'. Ἐνθυμούμενος τὰς φρονίμους συμβουλὰς τοῦ Χαγιάλ τοῦ "Αραβοῦς", καὶ τὰς κωμικὰς ἀνδραγαθίας τοῦ Κετσέλ Πεγχιλιβάν, τοῦ γελωτοποιοῦ τῆς πατρίδος του, ἐφαντάσθη ἐν θέατρον νευροσπάστων, ἢ μᾶλλον σκιῶν, πρὸς ψυχαγγήσιν τοῦ βεβαρημένου ἀπὸ τοὺς πολέμους αὐθέντου του. "Οπως πλάσῃ δὲ σκηνὰς καὶ χρακτῆρας πρωτυπίας τινός, ἔδωκεν εἰς τὰ δύο κυριώτερα πρόσωπα ὅνδρατα τὰ δύοτα ἔφερον δύο ἀτομά περίφημα διὰ τὴν εὐθυμίαν καὶ τὴν ἐτοιμότητα εἰς τὰς ἀποκρίσεις των: Καραγκιόζης καὶ Χατζῆ Εἰβάτ. Ο πρῶτος, γέννημά καὶ θέρμη τῶν Σαράντα Ἐκκλησιῶν (Κίρκ Κλισσέ), ἡτο προμηθευτής τῶν στρατιῶν τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου. Ο δεύτερος, γνωστὸς ἐμπόρος

τῆς Προύσσης, εἶχε κάμει πολλάκις τὸ ταξίδι τῆς Μέκκας. Ἐφονεύθη δὲ ἀπὸ ληστὰς ἐπιστρέφων ἐκ τῆς ιερᾶς πόλεως, καὶ ἐτάφη εἰς Βεδεροχάνη, ὅχι μακρὰν τῆς Δαμασκοῦ.

Ο Χατζῆ Εἰβάτ καὶ δὲ Καραγκιόζη συνηντῶντο πολλάκις εἰς Προύσσαν. Λίκαν πνευματώδεις καὶ οἱ δύο, ἔρριπτον εἰς τὰς συνδιαλέξεις των πολὺ ἀλλακαὶ καὶ εὐθυμίαν. Οἱ ἀνθρωποί ἐπεζήτων τὴν συναναστροφήν των, ὡγάπων νὰ τοὺς θέτουν οἵονει εἰς ἀντιπαράστασιν, καὶ νὰ προκαλῶσι τὸ διευστὸν πῦρ τῶν πονηρῶν ἀποκρίσεών των. Καὶ ἔκαστος διέσωζε τὸ ἀποφθέγματά των καὶ τὰ ἀστεῖα των λογοπαίγνιων τῶν διὰ νὰ τὰ ἐπαγαλακμάνῃ εἰς πᾶσαν εὐκαριότην. Οἱ δύο ἥρωές μας λοιπὸν ἔγειναν περιβόητοι εἰς τὴν Προύσσαν. Ἡ φήμη τους ἐπῆρεν ἐπὶ τῶν πτερούγων της, καὶ ηὔξησε τὴν συλλογὴν τῶν ἀποφθεγμάτων καὶ τῶν λογοπαίγνιων των, φόρτωσαν αὐτούς, δύπις συνήθως συμβαίνει, καὶ μὲ ἀλλοτρίας ἐπινοίας. Ἐθρεψαν τὰς ἀτελευτήτους ὄμιλίας τῶν γηραιῶν Τούρκων ἐπὶ μίαν ἐκατονταετηρίδα καὶ πλέον, ἔως τὴν ἡμέραν διοῦ δὲ Σέχ Κουστερί τους εἰσήγαγεν εἰς τὸ παραπέτασμά του, καὶ καθιέρωσεν δριστικῶς τὰ δύναματα των, κληροδοτήσας αὐτὰ εἰς τὴν άσεμνον, ἢ γλῶσσα του δὲν δανείζεται σχήματα ἐκ τῆς ῥητορικῆς, ἀλλ' εἶνε οὐχ ἡττον ἀκράτητος καὶ χρωματισμένη. Ο κυνισμός του εἶνε ἀποτρόπαιος. Δέν εἶνε ἐν τούτοις κακοῦ χρακτῆρος. Μόνον δὲν πρέπει νὰ τὸν ἐρεθίζῃ τις εἰς τὴν φιλοπατρίαν. Εἶνε Τούρκος ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν, ἐκλεκτός τοῦ Ἀλλάχ. Κατ' ἀρχὰς ἡτο σαρκικὸς μέχρι κτηνωδίας. Πλὴν τώρα ἐμετράσθη, καὶ ἔγεινεν ἀνθρωπινώτερος. Μαζὶ μὲ τοὺς ἀκροατάς του, ἐποιεῖτο καὶ αὐτὸς. Ἐπέβαλε τώρα ἔνα χαλινὸν εἰς τὰς κτηνώδεις ὁρέζεις του.

Ο καλὸς αὐτὸς Πέρσης ἀπέδωκεν εἰς τὸν καθένα ώρισμένην γλῶσσαν καὶ χρακτῆρα. Τὸν Χατζῆ Εἰβάτ (κατὰ παραθορὰν Χατζεῖβατ) κατέστησε πρόσωπον σοβαρόν, ἐμβριθῆ, ἐγγράμματον, καὶ ὀλίγον τι σχολαστικόν τὸν Καραγκιόζην πλασταστον, φαῦλον, ὑβριστήν, κομπορήμονα, ἄμοιρον πάσης καλλιεργείας, ἀλλὰ προικισμένον μὲ πολλὴν ὄρθιοφροσύνην.

Ο Σέχ Κουστερί ἐπαιξεν δύο γαῖας σκηνὰς ἐνώπιον τοῦ Σουλτάνου. Διὰ ζωροῦ φωτὸς καὶ διὰ πυκνοῦ προπετάσματος ἔρριπτεν ἐπὶ τινος πέπλου ἀξέστους εἰκόνας παριστάσας πότε τὸν πρῶτον Χατζῆ Εἰβάτ πότε τὸν θρασὺν Καραγκιόζην. Παραποιῶν τὴν ἴδιαν φωνὴν του, τοὺς ἔκαμνε νὰ δύμιλον ἐναλλάξ. Αἱ βάσανοι εὐθυμολογίαι τῶν δύο προσώπων ἔκαμνον νὰ ξεκαρδίζεται δῆλη ἢ αὐλή.

Η ψυχολογία αὐτῆς ἀπέκτησεν εἰς δύογον καιρὸν μεγάλην φήμην. Οἱ εὐπαίδευτοι τὴν ἀπεκάλουν μὲ τὸ ἀράβικὸν δνομα Χαγιάλ, δὲ λαός την ὀνόμασε Καραγκιόζης μπερτεσί, ἢ ἀπλῶς Μπερτε (παραπέτασμα). "Έκαστος ἐκ τῶν μεγιστάνων τῆς χώρας ἔθελε νὰ ἔχῃ παραστάσεις κατ' οἶκον. Ο Σέχ Κουστερί ἐσχε πολλοὺς ἐναρμίλλους οἵτινες ἐπανελάμβανον τὰς

εὐθυμολογίας του ἢ ἀνενέουν τὰς σκηνὰς του. Κατὰ τὸν θάνατόν του, ἢ ἐφεύρεσί του ἡτο δημοτικωτάτη. Ετάφη εἰς Προύσσαν, εἰς τὸν δόδον του Κονακίου. Ο τάφος του, δεικνυόμενος μέχρι τῆς σήμερον, φέρει ἐπιτύμβιον λίκην διθυραμβικόν.

"Οταν ἡ κατάκτησις ἐτελειώθη σχεδόν, καὶ ηρχισε διὰ τὴν Ἡμισέληνον ἢ πρόδος τῆς παραχυῆς, δὲ Μπερούτες ἐπαισθητῶς μετεγχρητίσθη. Δι' ἀλλεπαλλήλων ἐγχειρίσεων, ἢ ἀντίθεσις μεταξὺ τῶν δύο ἀνταγωνιστῶν ἐπετάθη. Ο Χατζῆ Εἰβάτ εἶνε πλούσιος καὶ ισχυρός, εἶνε πάντοτε πρὸς τὸ μέρους ὅπου φυσῆ ὁ ἄνεμος· εἰξεύρει δὲ τὸν θαυμάζοντα, καὶ καμπάνεις δὲ ίδιος· προσέχει εἰς τοὺς τρόπους, καὶ τορνεύει τὴν γλῶσσαν του, ἡθικολογεῖ καὶ φιλολογεῖ, ἀναφέρει ἀράβικας λέξεις καὶ στίχους. Ο Καραγκιόζης εἶνε δοῦλος, ἀλήτης· ἀγαπᾷ τὸ φαγί, καὶ ψοφᾷ τῆς πείνας δῆλας τὰς ἡμέρας τῆς ἑδομάδος, ἀκόμη καὶ τὴν Παρασκευήν· ἀλλ' εὐκόλως. λησμονεῖ τὴν πτωχείαν του, καὶ τραγουδεῖ ἐν τῷ μεταξύ ἔχει ἀσματολόγιον πλούσιον καὶ ποικίλον, εἰξεύρει δῆλους τοὺς χαράδρες αἱ χειρονομίαι του εἰνε ἀσεμνοί, ἢ γλῶσσα του δὲν δανείζεται σχήματα ἐκ τῆς ῥητορικῆς, ἀλλ' εἶνε οὐχ ἡττον ἀκράτητος καὶ χρωματισμένη. Ο κυνισμός του εἶνε ἀποτρόπαιος. Δέν εἶνε ἐν τούτοις κακοῦ χρακτῆρος. Μόνον δὲν πρέπει νὰ τὸν ἐρεθίζῃ τις εἰς τὴν φιλοπατρίαν. Εἶνε Τούρκος ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν, ἐκλεκτός τοῦ Ἀλλάχ. Κατ' ἀρχὰς ἡτο σαρκικὸς μέχρι κτηνωδίας. Πλὴν τώρα ἐμετράσθη, καὶ ἔγεινεν ἀνθρωπινώτερος. Μαζὶ μὲ τοὺς ἀκροατάς του, ἐποιεῖτο καὶ αὐτὸς. Επέβαλε τώρα ἔνα χαλινὸν εἰς τὰς κτηνώδεις ὁρέζεις του.

Ο Χατζῆ Εἰβάτ εἶνε ἐν εἰδος Ιωσήφ Προύσσων ἐπὶ τὸ τουρκικότερον, ἀλλ' ἐξαίρετος εἰς τὸν δύτη τοῦ αὐτορθώνεις περὶ τὸ 1830. Δέν ἔχει μὲν καμπούρων εἰς τὰς γλωττογράφου εἰχον ἐκλαϊκεύση περὶ τὸ 1830. Ο Χατζῆ Εἰβάτ εἶνε κράμα Φιγαρώ καὶ Γαυριά, τοῦ τύπου ἐκείνου τὸν δύτην οἱ γλωττογράφοι εἰχον ἐκλαϊκεύση περὶ τὸ 1830. Ο Καραγκιόζης εἶνε κράμα Φιγαρώ καὶ Γαυριά, τοῦ τύπου ἐκείνου τὸν δύτην οἱ γλωττογράφοι εἰχον ἐκλαϊκεύση περὶ τὸ 1830.

Ο Μπερούτες ἐντούτοις πληθύνεται· δευτερεύοντα πρόσωπα πλάττονται, ἀλλ' ἀνήκουσι πάντοτε εἰς τὴν ζωὴν τὴν πραγματικήν. Σιμᾶς εἰς τοὺς δύο κυρίους ὑποκριτάς, προστίθεται διάλογος ἐναρμίλλους οἵτινες ἐπανελάμβανον τὰς

καὶ πάσης ἀνατροφῆς· ὁ μπέης, ὁ εἰσοδηματίας, ὁ ἐπαίτης, ὁ μέθυσος, ὁ παραλυμένος, ὁ βλάχος· πάσης φυλῆς καὶ πάσης γλώσσης· ὁ "Αραψ, ὁ Φελλάχος, ὁ Πέρσης, ὁ "Ελλην, ὁ Εβραῖος, ὁ Ἀλβανός, ὁ Κούρδος, ὁ Δροῦσος, ὁ Βλάχος, ὁ Βούλγαρος, ὁ Τσίγγανος, ὁ Φρέγκη. Ἐκάστη ἐκ τῶν εἰκοσιν ἔθνοτήτων τῆς αὐτοκρατορίας παρέχει ἔνα τύπον.

Αἱ σκηναὶ τοῦ Καραγκιόζη οὕτω πλουτι-
σθεῖσαι ηὔξηθησαν εἰς ἐνδιαφέρον.

Παρέσχον εἰς τοὺς θεατὰς ἀλλοκότους φαγ-
τασμαγορίας ὅπου παρήλαυνον εἰς ὀλίγας στι-
γμὰς τὰ πολλαπλὰ καὶ ποικίλα πρόσωπα, τὰ
ὅποια διαγκωνίζει τις ἀνὰ πᾶν βῆμα εἰς τὰς
τουρκικὰς πόλεις, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῆς γεφύ-
ρας τοῦ Γαλατᾶ.

Είς τὴν πρώτην ἀτεχνον σκηνοθεσίαν τοῦ Κουστερῆ, ἐπηκολούθησαν νευρόσπαστα τελειότερας κατασκευῆς. Κατεσκευάσαν φιγουρίνια ἐκ δέρματος καμήλου, καὶ τὰ ἔγωμαφτισταν

"Εμαθον νά παράγωσι πάσηγνια φωτός. Έπει τῆς μικρᾶς αὐλαίας τὸ κοινὸν βλέπει διαγραφομένους μὲ ζωηρὰ χρώματα τὸν Καραγκιόζ καὶ τοὺς συντρόφους του. Οἱ ἑκτελεστὴς ὁ εἰς καὶ μόνος, κρυπτόμενος ὅπισθεν τοῦ παραπέτασματος εἰς τὴν σκιάν, κρατεῖ πρόχειρα δύο μικρὰ κηρία συμπλησιάζων αὐτὰ καὶ ἀπομαρτύρων ἀπ' ἀλλήλων, ποικίλων τὴν ἀπόστασίν των ἀπὸ τῆς αὐλαίας, κινῶν καὶ ταράσσων απαταλλήλως αὐτά, ἐπιτείνει ἡ ἐλαττώνει κατὰ οὐρηλησιν τοὺς χρωματισμοὺς τῶν ἀθυρμάτων του, καὶ ἐπιβάλλει εἰς τὰς σκιάς των διαφόρους κινήσεις. Η εὔστροφος φωνή του τοῦ ἐπιτέστης νά κάμψει τὸν καρπό της, καὶ ταῖς

πιτρέπειν να καμνη ουκιλώσι διαδοχικῶς, μὲ διαφόρους ἥχους καὶ τόνους, δὲ καλόκαρδος Χατζῆ Βίβλατ, δὲ παράφυρος Καραγκιόζ, ἢ νέα ἡ ξεμυαλισμένη καὶ δὲ μέθυσος δὲ οἰνόφλουξ. Εἰ-
ξένει νὰ συμμορφώνη τὸν τόνον μὲ τὸ πρόσω-
πον, γ' ἀνέρχεται ἀπὸ τὸν φθόγγον τῆς τρυφε-
ρότητος εἰς τὸ διαπασῶν τῆς ὄργης, νὰ σύρῃ
νωχελῶς τὰς συλλαβᾶς ὅπως ἡ χανούμισσα, η
νὰ καλπάζῃ ἰλιγγιωδῶς τὰς λέξεις ὅπως δὲ
Ἀρμένιος. Κατορθώνει νὰ μιμήται μὲ πολλὴν
ἀλήθειαν τὰ ἐλλατώματα τῆς προφορᾶς, τοὺς
σολοικισμοὺς καὶ βρυχαρισμοὺς τοὺς συχνοὺς εἰς
τὰ στόματα τῶν ζένων τῶν ὄμιλούντων τὴν
τουρκικήν. Ἡ γλῶσσα τῶν εὐπαιδεύτων, ἡ
τόσουν διάφορος ἀπὸ τὴν λαλουμένην, δὲν πρέ-
πει νὰ τοῦ εἴνε δλῶς ζένη. Οφείλει νὰ γνω-
ρίζῃ πῶς ν' ἀρτύνῃ τοὺς λόγους μερικῶν ἐκ
τῶν προσώπων τους μὲ λέξεις ἀρρενίας —

"Αλλως, αἱ σκηναὶ αὐται, αἵτινες δυνανται
νὰ παραταθῶσιν ἐπὶ μακρὰς ὥρας η νὰ διακρέ-

σιν. Ἡ τουρκικὴ σύνταξις, μὲ τὰς ἐπιτηδεύσεις τῆς τὰς δανεισμένας ἀπὸ τὴν περσικὴν καὶ τὴν ἀραβικὴν γραμματικὴν, πρέπει ν' ἀποκαλύψῃ, ἐν μέρει τούλαχιστον, τὰ μυστήριά της εἰς τὸν χειριστὴν τοῦ Μπερντέ. Ὁφείλει δὲ νὰ ἔχῃ τὴν γλῶσσαν εὐστροφον καὶ ταχεῖαν, καὶ μηδημην ἔκτακτως πιστήν.

* *

Ἐπὶ δύο αἰῶνας, τὸ κυρίως θέατρον τοῦ Καρπαχιούζη διήγας ὑπέστη μεταβολάς. Μόνον τὸ δραματολόγιον του ἔγεινε ποικιλώτερον, αὐξηθὲν δὲ ἄλλων ἐπινοιῶν τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος γελωτοποιῶν. Τὰ πρόσωπα ὅμως αὐτὰ καὶ η σκηνοθεσία εἶνε καὶ σήμερον ὅποια ὑπῆρξαν περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ' αἰώνος.

Τὰ δραμάτια τοῦ Καρχιγκός εἶνε εὐάριθμα.
Τὰ μὲν τυπωμένα, τὰ δὲ ἐν χειρογράφῳ. Τινὰ
ἔξ αυτῶν εἶνε δανεισμένα ἀπὸ τὰς ὑποθέσεις
τοῦ Μολιέρου. Ὁ Ἀρπάγων, ὁ Σκαππῖνος, ὁ
Ταρτοῦφος ἐμφανίζονται ὑπὸ τουρκικὰ ὄντος,
ἄγορεύουσι, δρῶσι, καὶ πάλιν ἐπιστρέφουσιν εἰς
τὴν σκιάν. Ἀγνώριστα ἀποσπάσματα τοῦ ἀθα-
νάτου Ποκελίνου, βανακάσως καὶ ἀσυναρτήτως
σύρονται εἰς τὸ ταπεινὸν δραματολόγιον τοῦ Κα-
ρχιγκός, καὶ μεταδίδουσιν εἰς τὰς παραστά-
σεις ταύτας τόπον ἀνθρωπιστικοῦ πραγματι-
σμοῦ. Κάποιος μεταφραστής ἀνώνυμος πρέπει
ναὶ ἐλήστευσε τὸν Μολιέρον κατὰ τὸ πρῶτον
ῆμισυ τοῦ ΙΘ' αἰώνος, ἐπὶ τῆς βασιλείας Μαχ-
ιούτ τοῦ Β', καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ Τουρκία πρώ-
την φορὰν ἥρχισε ν' ἀνοίγη τὰς πύλας της εἰς
τὸν πολιτισμὸν τῆς Δύσεως.

Πάξ ἐπιχειρηματίας τοῦ Μπερντέ, ὁ δόποιος
έλει νὰ ποικίληγε τὰ θεάματά του, ὀφείλει νὰ
τωρίζῃ πολλὰ δραμάτια. Άλλα δὲν ἔχει ἀνάγ-
ην νὰ ἐνθυμηται τὸ κείμενον κατὰ λέξιν. Ἀρκεῖ
χ γνωρίζῃ καλῶς τὴν συνέχειαν καὶ τὰ λογο-
αγγίνια τὰ πλέον ἔξχοντα. Πρὸς τοῦτο πρέ-
ει νὰ μαθητεύσῃ ἐπὶ ἔτη τινὰ ὡς βοηθὸς πλη-
άριον ἐνὸς πεπειραμένου ἔργολάθου τοῦ Καραγ-
ιᾶζη. Ἐνώπιον τῶν ἀκροατῶν του, αὐτοσχε-
δίζει, συντομεύει ἐδῶ, ἐπιτείνει ἐκεῖ, ἐπανα-
έρει ἐν πρόσωπον τὸ ὄποιον ἥρεσεν, ὑπὸ μίαν
ανδήποτε πρόφασιν, λακπατεῖ τὸ νευρόσπα-
τον τὸ ὄποιον δὲν τοῦ φαίνεται νὰ ἥρεσε πολύ,
λάττει ἐπεισόδια, πολλαπλασιάζει τὰς ρήξεις
καὶ τὰς λογομαχίας σημειώνων εἰς τὴν μνή-
μην του τὰ εύτυχη εὑρήματα διὰ νὰ τὰ χρη-
ματοποιήσῃ εἰς τὸ μέλλον.

σωσι μόνον ἐπί τινα λεπτά, κατὰ τὴν ἴδιοτροπίαν τοῦ ἐκτελεστοῦ ή τὴν θέλησιν τῶν θεάτρων, δὲν ἔχουσι πρᾶξιν τινὰ ἐνιαίαν καὶ καλῶς ὠρισμένην, οὕτε πλοκὴν καλῶς διεξαγομένην. Οἱ δύο ποιητικῶν στοιχίων οὕτω τῷ διάσκο-

Χατζή Εϊβάτ. — *Ω σύ, ποί ἔχεις μανδρα φρύνδια καὶ μαργαριτάρενια δόντια, καλῶς ὀρισεις!*

Καραγκιός. — ^τΩ σύ, ποὺ ἔχεις τὰ δόντια σὰν
τσαπιά, κακῶς μᾶς ὠρίσεις!

Χατζῆ Ἐιβάτ.—Δὲν ἔχεις κέφρι σήμερα.

Λύσις δὲν ύπαρχει. Δεν λέγουσιν δπως ἐν Ιταλίᾳ, "Εφιάτα λὰ κομμέντα! ἀλλ' οἱ θεαταὶ καταλαμβάνουν δτι τὸ θέαμα πλησιάζει εἰς τὸ τέλος, δταν δ· Καραγκιδζῆς καὶ δ· Χατζηϊ-βάτης ἀνταλλάσσουν ταξ ἐπουμένας λέξεις.

Χατζῆ Εἰβάτ.—'Εχάλασες τὸν μπερονέ, τὸν ἔκαμες κομμάτια. Πηγαίνω νὰ πῶ χαμπάρι τοῦ νοικοκύρη.

Καραγκιός. — Στοὺς δρισμούς σου, Χατζή-
'Ειρήνη! Μοῦ φεύγεις γλίγωρα ἀπὸ τὰ χέρια
ἀπόψε. Μὰ θὰ σὲ πιάσω αὖρο, ποὺ θὰ παί-
ξωμε τό... .

Καὶ μὲ τὴν ἀφελῆ ταύτην ρεκλάμαν, τὰ κηρία σύνονται, καὶ τὸ κοινόν, ταυτούμενον καὶ χαρμῷμενον, νυσταλέον, ἀδειάζει τὴν μικρὴν σάλλαχ.

"Ο, τι δεσπόζει εἰς τὰ δραμάτια τοῦ Καραγ-
κιδίζη εἶνε τὰ ξυλοκοπήματα, οἱ χονδροὶ ἀστεῖ-
σμοὶ καὶ τὰ καλαμπούρια. Φυσικά ὁ Καραγκιό-
ζης εἶνε ὁ καταφέρων τὰ περισσότερα κτυπή-
ματα. Ἀγαπᾷ πολὺ τὸν καυγᾶ, καὶ τὸ κοντὸν
ραβδίον του δὲν τοῦ λείπει ποτὲ ἀπὸ τὴν μα-
σχάλην.

Αύτὸς ἐπίσης εἶνε ὁ παραμορφώνων καὶ καταστρέφων τὰς λέξεις, ὁ παρφθῶν τὰς διαφόρους σοφάς καὶ μετρημένας ὅμιλίας τοῦ Χατζῆ-Εἰβάτ. Οἱ Καραγκιούζης εἶνε πάντοτε ὁ ἀπόλυτος πρωταγωνιστής, ὃποιον καὶ ἂν εἴνε τὸ δρᾶμα. Πλησίον αὐτοῦ καταφεύγει πάντοτε ἡ κόρη ἡ διωγμένη ἀπὸ τὸν οἰκοκύρην, καὶ αὐτὸς δέχεται ἀλλεπαλλήλως ὅλους τοὺς λατρευτὰς τῆς ώραίας, τοὺς παῖρνει χρήματα, τοὺς ραπίζει, καὶ τοὺς ρίχνει τέλος τὸν ἐνα ἐπὶ τοῦ ἄλλου διὰ νὰ καθαρίσῃ τὸ σπίτι του. Αὐτὸς κυ-

βερναρδό τὸ κατέκι — ἔγεινε κακίτσης τὸ νερὸν τὸ γυνωρίζει, ἐπειδὴ ὅτο νεροπωλητὴς ἀλλοτε — καὶ διαπορθμεύει ἀπὸ ὅχθης εἰς ὅχθην τὸν μπένην τὸν πλούσιον, τὸν ντοτιόδον τὸν Φρέγκη, δόστις ψελλίζει κωμικῶς τὴν τουρκικήν, τὸν Α-σιανὸν τὸν πολύσαρκον ὃπου κάρμνει νὰ βου- λιάξῃ τὸ κατέκι, τὸν ἄγαθὸν Χατζῆ-Μπαμπᾶν,

στις δημιλεῖται αραβικὰ καὶ πληρώνει εἰς διδαχάς
εἰς πορθμεῖα, τὸν Ἐβραϊὸν τὸν φιλάργυρον καὶ
εἰλαψιάρην, τὴν καδίνα τὴν δραπέτιδα ἀπό τὸ
χερέμι, τὸν ληστῆν δστις τοῦ προξενεῖ φόβου
εἰς τὴν τρομερὰν καραμπίναν του. Αὐτὸς προσ-
τι ἀποτολμᾷ νὰ κάψῃ τὸ μαχευμένον δένδρον,
καὶ δέχεται ἀπὸ τοὺς σατανικούς κλῶνας του
τρομερὰν πληγήν, τὸ ὅποιον δμως δὲν τὸν σω-
ζονίζει. Ο Καραγκιοζῆς εἶνε τὸ κέντρον τοῦ
νερωνύμου θεάτρου, καὶ ὅλα τὰ πρόσωπα στρέ-
μονται περὶ αὐτὸν μόνον διὰ νὰ τοῦ ἀποκρί-
νονται, νὰ τοῦ κάμνουν πλάτες διὰ ν' ἀναρρι-
σται, καὶ νὰ τοῦ δίδουν θέματα διὰ νὰ σαρ-
άζῃ.

Καθ' ὅλην τὴν παράστασιν, τὸ κοινὸν καθή-
ενον ἐπὶ ξυλίνων βάθρων, ἐπὶ χωλῶν σκαμνίων
καὶ ἐπὶ ψαθῶν εἰς τὸ ἔδαφος, παρακολουθεῖ
ετένδιαιφέροντος τὴν δρᾶσιν, ἐνθουσιᾷ εἰς πᾶ-
ναν ὕβριν καὶ βαναυσότητα, καὶ τότε μάλιστα
ἰστέθανται ἀρρητον εύτυχίαν, δταν ξυλοκοποῦν-
αι μανιωδῶς ἐπὶ τῆς σκηνῆς. Οἱ ἴδιοι θεαταὶ
κτοζέεύουσιν ὀνειδισμοὺς καὶ ὕβρεις, ἐνθαρρύ-
ουσι τὰ μὲν ἐκ τῶν νευροσπάστων, ἀλλα προ-
δοσιοιοῦσι περὶ ἐνέδρας, προσπαθοῦσι νὰ προ-
άθωσι κυβιστέας καὶ ὑποσκελισμούς. Ἀπὸ
ὅτι ἔντιν τὸ ἀλλο ἄκρον τῆς σάλλακς ἀκούονται
αρατηρήσεις, ἀπειλαί, βλασφημίαι, βωμολο-
ίαι τῶν ἴδιορρύθμων τούτων θεατῶν.

"Εκαστος ἀσχολεῖται εἰς κάτι τι ἄμμα ἀκροώντος." Άλλος ροφῆς τὸν καφέντου, ἄλλος μασσάζ ν φαχάτ-λουκούμ' αὐτὸς ἐκπέμπει ἡδονικῶν οὓς ἀρωματικοὺς καπνοὺς τοῦ ναργιλέ του, κείνος θωπεύει τοὺς γυμνούς του πόδας μὲν ἡ-εῖσαν νωχέλειαν. "Άλλοι συνομιλοῦν σιγά, ἀ-ούντες τὸ δρᾶμα μὲν τὸ ἐν ὥτιον, διακοπτό-ενοι ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν διὰ νὰ γελάσουν

ε τα καλά μέρη.
Ο τόπος είνε συνήθως πολὺ περιωρισμένος·
και μίαν γωνίαν δ Μπερντές, καὶ εἰς ὅλον τὸν
ἄνδρον οἱ θεαταὶ συσσωρευμένοι. Ἀναδίδουσι ποι-
τίλλας δύσμάς· μυρίζουν ἐργαστήριον, μαγειρεῖον,
χπνόν, ἴδρωτα. Αἱ θερμαὶ ἀναπνοαὶ πυκνώ-
ουν τὴν ἀτμοσφαῖραν, ἀκούονται χαρημάτα,
τερνίσματα καὶ ἐρυγχί, σημεῖα ὀρχομένης πέ-
εως.

Ο λαός τρελαίνεται μὲ τὰ θεάματα τοῦ Ιπεριντέ, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶνε οἰκουρός, δὲν δύναται εἰς συνήθεις κακιούς νὰ συγνάζῃ. Κατὰ τὸν μῆνα πένιας τοῦ ρωμαϊκού πηγαδίουν εἰς τὸν Καραγ-
άζην· οἱ μυσουσουλμάνοι, ἀφοῦ λύσωσι τὴν νη-
τείαν, ἔμα τῇ δύσει τοῦ ἡλίου, περιδιαβάζουν
νὰ τὴν πόλιν μέχρις ἀμφιλύκης. Τότε εὐχαρί-

στως πηγαίνουν νά περάσουν διλίγας ώρας εἰς τὰ καφενεῖα ὅπου οἱ ἐπιχειρηματίαι κρεμῶσι τοὺς μπερντέδες των. Ἡ τιμὴ τῶν εἰσιτηρίων εἶνε φθηνή, ἀπὸ 20 ἕως 60 παράδες. Οἱ μπαμπάδες ἀκολουθοῦνται συνήθως ἀπὸ τὰ τέκνα των. Τὰ παιδιά δὲν καταλαμβάνουν πάντοτε, εύτυχως, ὅλην τὴν ἔννοιαν τῶν βαναύσων ἀστεῖμῶν καὶ βωμολογιῶν τοῦ Καραγκιόζη, ἀλλ' ὅμως γελῶσι καλόκαρδα, καὶ διατηροῦσιν εἰς τὴν μνήμην τὰς κωμικωτέρας σκηνάς. Αἱ γυναῖκες ὑποκείμεναι εἰς τοὺς νόμους τοῦ χαρεμίου, οὔτινες τοὺς ἀπαγορεύουν νά δεικνύουν τὰ πρόσωπά των εἰς τοὺς ἄνδρας, ἔχουν ἴδιαίτερον γυναικωνίτην εἰς τὰ θέατρα ταῦτα. Παρακληθοῦντο, μέσον τοῦ δικτυωτοῦ, τὰς κινήσεις τῶν σκιωδῶν ἀθυρμάτων ἐπὶ τοῦ προσκηνίου. Ἰδιαίτεροι δὲ παραστάσεις δι' αὐτὰς δίδονται πολλάκις κατὰ Παρασκευήν.

Θέατρα τοῦ Καραγκιόζη ὑπάρχουν εἰς τὰ κυριώτερα προστεια τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Κατὰ τὴν προσέγγισιν τοῦ ραμαζανίου, αὐτο- σχεδιάζουν τοιχῦτα εἰς ὅλας τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία ὅπου ζῇ μουσουλμανικὸς πληθυσμός, ἔστω καὶ ἀραιότερος.

Αλλὰ τὰ θέατρα ταῦτα εἶνε προωρισμένα διὰ τὸν μικρὸν λαόν, διὰ τοὺς πτωχούς. Οἱ μπέηδες καὶ εἰσοδηματίαι Τοῦρκοι, οἱ ἀνώτεροι ἀξιωματοῦχοι μετακαλοῦσι πάρ' ἔκυτοῖς, εἰς τὸ σελαμλίκι τῶν, τοὺς ἐκτελεστὰς τοῦ Μπερντέ, καὶ ἀπολαβούσσιν αὐτοὶ μετὰ τῶν γυναικῶν τῶν τοῦ θεάματος.

Καίτοι τὸ νεωτέρας μορφῆς θέατρον ἀνεπτύχθη εἰς τὰς ἡμέρας μας, αἱ μορφωμέναι τουρκικαὶ τάξεις διατηροῦσιν ἀκόμη πᾶσαν προτίμησιν διὰ τὸν ἔθνικὸν Καραγχιώζην των, τοῦ ὃποιου ἐκτιμῶσι τοὺς σαρκασμοὺς καὶ τὰς σατύρας. Οἱ ποιηταὶ πολλάκις ἔψαλαν τὸν Σέχη Κουστερί. Μερικοὶ ἡθέλησαν νὰ θεωρήσουν τὰς σκηνὰς τοῦ Μπερντέ ὡς πιστὴν εἰκόνα τῆς ζωῆς, ητίς εἶνε φευγαλέα καὶ ἀβέβαιος: «Ομοιάζομεν μὲ καῦτας τὰς σκηνὰς ποὺ περνοῦν, ἀνακράζει εἰς ποιητής: μικρὰ θρυαλλίς τὰς πλάττει, ἀσθενής πνοὴ ἐμψυχώνει καὶ ἡμᾶς. «Αμασούση ἡ θρυαλλίς, αἱ σκιαὶ ἐξαφανίζονται: Ἐμαφύγη ἡ πνοή μας, παύομεν ωὐ πάρχωμεν. «Ολαχεῖδη κάτω εἶνε δύστατα, ὅλα μηδενίζονται. Τηποτε δὲν διαρκεῖ. Τὰ πάντα ματαιώτης».

Ο τουρκικός Καραγκιάδης εὗρε μιμητάς μεταξύ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ἰσραηλίτων τῆς Τουρκίας. Εἰς Καραγκιάδης Ἑλλην καὶ

εις Καραγκιδίης Ἐθραῖος ἐγεννήθησαν, οἵτινες,
καίτοι διατηροῦντες τὸ ὄνομα, τ' ἀκόλαστα
ἡθὶ καὶ τὴν ἐλευθεροστοιχίαν τοῦ κοινοῦ προ-
γόνου των, εἰσήγαγον. ἔνδυμα καὶ ἔξεις δικει-
σμένας ἀπὸ τὸ κοινόν των. Ὁ νόθος οὗτος τοῦ
Τούρκου γελωτοποιοῦ ἀπέκτησεν εἰς τὴν νέαν
ξενίαν του ἀλλην συνοδίαν κατάλληλον διὰ τὴν
νέαν ὑπαρξίαν του. Ἔχει περὶ ἔαυτὸν ἕνα πασᾶν
“Ελληνα, ἔνα χωροφύλακα, μίαν γυναικα, ητις
εἶνε στρίγλα, κτλ. Ὁργίλος καὶ ἀρειμάνιος,
δὲν ἀρκεῖται πλέον εἰς τὸ νὰ ῥαπίζῃ καὶ νὰ
γρονθοκοπῇ τοὺς γείτονάς του, τοὺς φονεύει καὶ
τοὺς θάπτει μὲ τὸν παπᾶν, τὸν ὄποιον ἔχει
πάντοτε πρόχειρον. Ἔχει πάντοτε λογαριά-
σμοὺς μὲ τὸν χωροφύλακα, καὶ δὲν πάνει νὰ
λογομαχῇ μὲ τὴν γλωσσοκοπάναν, τὴν μέγα-
ραχ.

Αἱ πκραστάσεις αὕται δίδονται πολλάκις εἰς τὸν δρόμον. Ἐν^π παραπέτασμα ἴδρυεται ἐν μέσην ὁδῷ, καὶ τὰ ξύλινα νευρόσπαστα χειρονομοῦν πολλάκις ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς τοῦ ἐκτελεστοῦ. Εἰς τὸ τέλος, εἰς σύντροφος περιφέρει τὸν δίσκον τῆς ἐπαντείας μεταξὺ τῶν περιέργων δσοι ἐστάθησαν διὰ νὰ ἴδωσι.

Οἱ Καρχηδόνιοι οὗτοι τοῦ δρόμου εἶναι πολύγλωσσοι. Ἐκφράζεται ἐλληνιστὶ καὶ ἑρακιο-σπανιστὶ, κατὰ τὴν συνοικίαν καὶ τὴν πλειονότητα τῶν ἀκροατῶν. Ἐγίστε ἀκούεται εἰς ἐλληνικὰ καφενεῖα. Τότε εἶναι σωβινιστῆς "Ἐλλην ἐνθερμόδατος.

Πάντοτε οινόφλυξ καὶ ἔτοιμος νὰ δώσῃ μυχαιριές, ψάλλει αἰσθηματικὰ φύματα ὑπὸ τὰ παράθυρα τῶν ὥραίων, καὶ διαπράττει μι ρία ἀνδραγαθήματα ἡρωϊκῷμικά· κατέρχεται εἰς φρέατα διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὰ ἄνω πατώματα τῶν οἰκιῶν, ἀνέρχεται εἰς τὴν σελήνην, ἢτις τὸν ἀπολακτίζει· καὶ τὸν ῥίπτει κάτω ἡμιθανῆ, δραπετεύει ἀπὸ τὰς είρκτὰς τὰς αὐστηρότερον φρουρούμενας, κτλ.

Τὸν τὴν διπλῆν ἐπιφροήν τοῦ Καραγκιδέη καὶ τῶν Ἀνταρᾶς τῆς Αἰγύπτου καὶ Συρίας, οἵτινες διηγοῦνται εἰς τὰ καφενεῖα καὶ ἀνὰ τὰς πλατείας τὰ ἡρωῖκά συμβάντα τοῦ Ἀντάρ, τοῦ πολεμιστοῦ τούτου ποιητοῦ τὸν ὄποιον ὁ θρῦλος καὶ ἡ φιλολογία ἡ ἀραβικὴ ἀπηθανάτισαν, δημώδεις ἀφηγητοὶ ἡ Μεδάχ ἀνεφάνησαν ἐν Τουρκίᾳ ἀπὸ αἰώνος καὶ πλέον. Ἐν ἀρχῇ οἱ Μεδάχ διηγοῦντο τ' ἀνδραγαθήματα τῶν Ὁθωμανῶν πολεμιστῶν, ἐντεῦθεν τ' ὅνομά των, τὸ ὄποιον σημαίνει ἔγχωμαιασταί. Ἡναγκάσθησαν, ἐξ αὐτῆς τῆς ἐπιτυχίας τὴν δοπίαν ἔδρεψαν, νά εισαγάγωσι ποικιλίαν τινὰ

είς τό ἐπάγγελμά των. Ἐξέμαχον διηγήματά τινα, μυθιστορήματα μεταφρασμένα τὸ πλεῖστον ἐκ τοῦ γαλλικοῦ. Ἀλλ' ὅ, τι ὥρεσε πρὸ πάντων εἰς τοὺς ἀκροατάς των, οὐ πτῆρξαν αἱ σκηναὶ αἱ σχεδὸν πολύγλωσσοι τὰς ὅποιας ἐδανείσθησαν ἀπὸ τὸν Καραγκιόζ-μπερντέν.

‘Ο Μεδάχ ἀκούεται εἰς τὰ καφενεῖα τὰς νύκτας τοῦ Ραμαζανίου. Ἀνεβασμένος ἐπὶ ὑψηλῆς ἔδρας, διηγεῖται εἰς πολυάριθμον κοινὸν τὰς ἀτυχίας τῆς Γενοβέφρας² ἢ τὰ εγκλήματα τοῦ Μπεΐογλού. Ὁμιλεῖ ἀφθόνως ἐπὶ δύο ἢ τρεῖς ὥρας, σταματῶν μόνον διὰ νὰ δροσίσῃ τὸν φάρυγγα. Παριστὰξ μιμικῶς δῆλα τὰ πρόσωπα. Τὸ ῥαβδίον, τὸ δόπονον κρατεῖ εἰς τὴν χεῖρα, γίνεται, κατὰ τὴν περίστασιν, διμέρειλα, τουφέκι, ἀλογο, ἢ πουλί. Ἀντὶ πάσσος μεταμφιέσεως, ἀρκεῖται ν' ἀλλάξῃ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς. Μ' ἔνα φέσι κ' ἔνα μανδηλί δύναται ν' ἀλλάξῃ τὸ κεφάλι του εἰς μίαν στιγμήν.

Κατὰ τὴν ταραχώδη ἐποχὴν τοῦ Ἀβδούλ
Χαμίτ Α' καὶ τοῦ Σελίμ Γ' (1774-1808), δ
Καραγκιόζης ἐγένενησεν ἐν ίδιαιτερον θέατρον,

τὸν Ὀρτὰ διγιουνούν, τὸ δόποῖον παίζεται εἰς εἰδός κονίστρας μὲ βραχείας διαστάσεις. Τὰ ἐκ ταρτονίου νευρόσπασαν ἀντικατέστησαν ὑποκρυπταὶ μὲ σάρκα καὶ ὀστᾶ, οἵτινες ἔπαιξαν κατ' ἄρχας τὰ δραμάτια τοῦ Μπερντέ, κ' ἐπρόσθεσαν ἐκολούθως εἰς τὸ δραματολόγιον των, τὸ λίαν σχύνον, παρῳδίας τινάς κατὰ μίμησιν τῶν Ἰταλῶν. Ἐπὶ ἀπλοῦ προσκηνίου, οἱ ἡθοποιοὶ παίζουν δπώς θέλουσι, προσθέτοντες μιμικὴν καὶ τεκνηνικὰ εἰς τοὺς χαριεντισμούς των τοὺς αὐτογχεδίους.

Τὸ ὄρτα Ὀγιουνού δὲν ἐφόνευσε τὸν Καραγκιούην. Κ' ἔκεινο ἐπίσης δὲν ὑπέκυψεν εἰς τὸν φοβερὸν συνχωνισμὸν τὸν ὅποιον τοῦ ἔκαμε τὸ νεώτερον θέατρον εἰσταχθὲν ἐν Τουρκίᾳ ἀπὸ τεσσαρακονταετίας. Παιζεται ἀκόμη ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἀλλ' ὁ Καραγκιούης ἔχει περισσοτέραν πέρασιν ἀπὸ τὸ ὄρτα Ὀγιουνού καὶ ἀπὸ τὸ νεωτερικὸν θέατρον. Εἶνε πάντοτε τὸ χαϊδευμένον παιδί τοῦ τουρκικοῦ δῆμοσίου.

[Μετάφρ. Α. Παπαδιαμάντη]

ΤΩΡΙΝΑ ΚΑΙ ΠΕΡΑΣΜΕΝΑ

ΑΠΟΓΡΑΦΗ. — ΕΝΑ ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ ΑΣΜΑ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ. — Ο ΠΛΗΘΥΓΜΟΣ ΜΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 1833

Η Ἑλληνικὴ πολιτεία ἀπεφάσισε νὰ μάθῃ πόσοι εἰμεθα οἱ Ἑλληνες. Ἀλλὰ δὲν ἦθελησε μόνον νὰ μάθῃ πόσοι εἰμεθα. Ἐζήτησε καὶ περισσοτέρας πληροφορίας. Μᾶς ἤρωτησε ἂν εἰμεθα ἀρσενικοὶ ἢ θηλυκοί, ἂν γνωρίζωμεν γράμματα, ἂν ἦμεθα ἄγαμοι ἢ χήροι, πόσων ἐτῶν εἰμεθα, καὶ ἂν ἔχωμεν σωματικὰ ἐλλατώματα. Ἡ πολιτεία, βλέπετε, καταντά κάποτε ἀδιάκριτος. Ἀλλὰ μία πολιτεία παίρνει μόνη της συνήθως δικαιώματα διὰ τὰ δοτῖα οὗτε μᾶς ἔρωτῷ. Μόνον ἀξιώσεις ἔχει ἡ πολιτεία. Καὶ εἶναι δυνατὸν νὰ φαντασθῇ κανεὶς τερατωδεστέραν ἀξιώσιν ἀπὸ τοῦ ν' ἀπατήσῃ ἀπὸ ἔνα ἀνθρώπον νὰ διμολογήσῃ ὁ ἔδιος ὅτι εἶναι καμπούρης, ἢ νὰ ἐπιβάλῃ εἰς μίαν δεσποινίδα νὰ γράψῃ ὅτι εἶναι μὲν δεσποινὶς ἀλλὰ εἶναι σαράντα ὀκτὼ ἐτῶν.

“Ολα αυτά δύνασται να γίνουν και μάλιστα φαίνεται ότι γίνονται καλά. Ή απογραφή είναι πλέον ή πρώτη αναγκή ένδος κράτους τό διπολον θέλει να γνωρίζῃ ποῦ πηγαίνει, είναι διστοιχειώδης λογοριασμός ένδος οίκογενειάρχου, μιᾶς νοικοκυράς. Τό κράτος έχαμε συγκινητικάς έκ-

κλήσεις πρὸς τοὺς κατοίκους, καὶ ἐπροσπά-
θησε μὲ τὴν ἀκαμπτον καὶ ὀλύγιστον ὑπη-
ρεσιακὴν γλώσσαν νὰ πείσῃ τοὺς Ἑλληνας ὅτι
δεῖναι ἀνάγκη νὰ μετρηθοῦν, ὅτι ἀν μετρηθοῦν
δὲν θὰ πάθουν τίποτε καὶ ὅτι ὁ λύκος τῆς
φροδολογίας δὲν περιμένει νὰ μετρηθοῦν τὰ
φροδολογύμενα πρόβατα διὰ νὰ τὰ φάγη —
ὅπως κάμνει ὁ ἀπλοῦκὸς λύκος εἰς τὰ πρόβατα
τῆς παροιμίας — ἀλλὰ ἀν ἀποφασίσῃ νὰ φάγη
τρώγει καὶ ἀπὸ τὰ ἀμέτοητα.

Τὴν πολιτείαν τὴν ἔβοήθησαν εἰς αὐτὸ τὸ
ἀδιάκριτον ἔργον της, ὁ κ. Ἀνδρεάδης ὁ ὄποιος
ώμιλησεν εἰς τὸν « Παρονασσὸν », αἱ ἐφημερί-
δες καὶ αἱ κατώτεραι ἀρχαί. Καὶ ἀνθρωποι
πρόδυνμοι ἔχοντες ὀλίγον καὶ τὴν ὑστεροβου-
λίαν νὰ προσθέσουν μίαν ποικιλίαν εἰς τὴν
ζωὴν των, ἔτρεξαν νὰ προσφερθοῦν ὡς ἀπο-
γραφεῖς. Καὶ ή ἀπογραφὴ — ὅπως εἶπα ἥδη —
φαίνεται διτὶ ἐπέτυχε. Ἡ Ἑλλὰς θὰ παρου-
σιάσῃ τὴν εὐρωστίαν καὶ τὴν ὑγείαν ποὺ πε-
ριμένομεν ἀπ’ αὐτῆν. Βεβαίως ή Ἑλλὰς « αἰ-
μορροεῖ » πρὸς τὴν Ἀμερικήν. Ἀλλὰ ή ἀπο-
γραφὴ θὰ μᾶς δεῖξῃ καὶ τὴν διεύθυνσιν αὐτῆς

τῆς αἰμορραγίας καὶ θά μᾶς βεβαιώσῃ ὅτι τὸ αἷμα ποὺ τρέχει δὲν χύνεται. Ἀρκεῖ νὰ γνω-ρίζωμεν ἀπὸ ποῦ ἐκφέει καὶ ποῦ πηγαίνει. Θὰ ἔλθῃ μία στιγμὴ νὰ τὸ χρησιμοποιήσωμεν. Τὸ αἷμα νερὸ δὲν γίνεται. Καὶ αἷμα ἑλληνικὸν τρέχον ἀπὸ τὰς πληγὰς τῆς Ἑλλάδος, δὲν ἡμ-πορεῖ παρὰ νὰ μείνῃ Ἑλληνικὸν καὶ νὰ φωνάξῃ ἑλληνικά ὅταν προκαλέσωμεν τὴν φωνήν του.

* * *

Ταξιδεύων κάποτε εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐπέρασα ἔφιππος ἀπὸ ἕνα χωριουδάκι μικρόν, πλαγιασμένον εἰς τὴν κλιτὺν μεγάλου Πελοποννησιακοῦ βουνοῦ. Ὁ ἀγωγιάτης βαδίζων εἰς τὸ πλαϊ ἐνδρώστου καὶ ωφικονδύνου μουλαριοῦ ἐτραγουδοῦσε. Ὑπάρχουν εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον ἐπαγγέλματα τὰ δόποια θεωροῦν ἀναπόσταστον ἀπὸ τὴν ἐργασίαν τὸ τραγοῦδι. Μέσα εἰς τὰς πόλεις τὰ ὡδικώτερα ἄπτερα πουλιὰ εἶναι οἱ κοσμηματογράφοι καὶ εἶναι ἀδύνατον αἱ ὑπηρέται γειτονιᾶς εἰς τὴν δόποιαν κτίζεται ἔνα σπίτι, νὰ μὴν ἀφήσουν νὰ καῇ ἔνα φαγητόν, ἀπὸ τὸ τραγοῦδι ἐκείνουν δὲ δόποιος ζωγραφίζει ἀγγέλους εἰς τὸ ταβάνι τοῦ νέου σπιτιοῦ. Εἰς τὴν ἔξοχὴν τὸ ὡδικώτερον πουλὶ εἶναι δὲ ἀγωγιάτης. Ὁ ἀγωγιάτης μου λοιπὸν ἐτραγουδοῦσε τὸ τραγοῦδι τοῦ χωριοῦ ἀπὸ τὸ δόποιον ἐπερνούσαμεν καὶ ἔλεγε

Μετράει ὁ ἀγᾶς ἀνύπαντρος μετράει καὶ παντρεμένος μετράει καὶ τὴς δημορφες καὶ βγαίνουν δεκαπέντε.

Δυστυχῶς τὸ παλαιότατον δημοτικὸν τραγοῦδι δὲν μᾶς ἔσωσε πληρέστερα τ' ἀποτελέσματα τῆς ἀπογραφῆς τοῦ ἀγά, διὰ νὰ μάθωμεν πόσους κατοίκους εἶχε τὸ χωριούδακι ὅστε νὰ ίδοιμεν ποιά ἦτον ἡ ἀναλογία τῶν δραίων. Δεκαπέντε δύμας ὠδαῖαι εἰς ἕνα χωριό εἶναι ἥδη ἀρκετά. Τὸ δυσάρεστον εἶναι ὅτι αἱ ὠδαῖαι ἐκεῖναι ἀπέθανον χωρὶς ἀπογόνους. Διότι τὸ μικρὸν χωριούδακι τῆς Πελοποννήσου εἰς τὸ δυοῖον ἐπέρασα μίαν νύκτα, δὲν ἔχει τώρα νὰ δεῖξῃ οὔτε μίαν ὑποφερτὴν, καὶ ἂν οἱ Τοῦρκοι ἐγύριζαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, κανεὶς ἀγάς δὲν θὰ εἶχε τὴν ὅρεξιν νὰ μετρήσῃ τοὺς κατοίκους διὰ νὰ ἰδῇ πόσαι εἶναι αἱ ὠδαῖαι.

“Οπωδήποτε ίδουν ἡ ἀπίχησις μιᾶς ἀπογραφῆς, ἀπίχησις ποὺ μᾶς ἔρχεται ἀπὸ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας. Οἱ Τοῦρκοι ἔχειάζοντο ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν νὰ ἔξετάζουν τὸν πληθυσμὸν τῆς ὑποδούλου χώρας διὰ νὰ κανονί-

ζουν τὸ χαράτσι, τὸ παιδομάζωμα καὶ τὴν αὐ-
ξησιν τοῦ γυναικωνίτον των.

Από τὴν ἐποχὴν τῆς τουρκοκρατίας μᾶς ἔρχεται ἀκόμη ἄλλη μία πληροφορία περὶ τοῦ πληθυσμοῦ δύο τῶν μεγαλειτέρων σημερινῶν πόλεων τῆς Ἑλλάδος. Ο Σατωρούλανδος εἰσελθὼν εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ τῆς Ιερᾶς ὁδοῦ ἔνα πρωτὶ τοῦ 1818 εὑρῆκε τὴν πόλιν αὐτὴν ἄθλιον τουρκοχώρι κατοικούμενον ἀπὸ 6 χιλ. κατοίκων, τῶν δποίων βεβαίως τὸ ἐν τρίτον τούλαχιστον θὰ ἦσαν Τοῦρκοι. Όλίγον παρακάτω ὁ Πειραιεὺς διλόκληρος ἀπετελεῖτο ἀπὸ τὸ μοναστήρι τοῦ ἀγίου Σπυρίδωνος καὶ ἀπὸ μίαν μπαράγκαν εἰς τὴν δποίαν ἔνας Τοῦρκος ἔξεπροσώπει τὴν τουρκικὴν τελωνειακὴν ὑπηρεσίαν. Πολὺ ἀργότερα ἀκόμη τὰ Φάληρα ἦσαν ἀκατοίκητα, καὶ ἡ Κηφισσὰ εἶχε ἔνα μόνον κάτοικον, εἴδος ἐρημίθου ὁ δποῖος εἶχε καταφύγη ἐκεῖ διὰ νὰ κρύψῃ τὴν κόρην του ἀπὸ τὰς ὁρέεις τὰς ἀρπακτικὰς τῶν κατακτητῶν.

Τὴν ἐποχὴν ἔκεινην ἄλλως τε σχεδὸν τακτικὸς καὶ δριστικὸς πληθυσμὸς δὲν ὑπῆρχε. Οἱ διάφοροι διοικηταὶ ποὺ ἔστελλοντο ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἔφυσοῦσαν κάποτε ὡς δρμητικὸς βοριᾶς εἰς τοὺς πληθυσμοὺς τῶν δυστυχισμένων ὑποδούλων. Ὑπάρχουν εἰς τὴν ἴστορίαν τῆς τουρκοκρατημένης Ἐλλάδος παραδείγματα ὀλοκλήρων χωριῶν τὰ διοῖα ἐρημώθησαν ἀπὸ ἀθρόαν μετανάστευσιν τῶν κατοίκων των, φευγόντων διὰ νὰ σωθοῦν ἀπὸ τὰς διαιθέσεις ἐνὸς πασσᾶ ἢ ἀγᾶ ἢ βοϊβόδα. Ἀριθμοὶ δὲν ὑπάρχουν ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ἔκεινην καὶ δῆλοι οἱ λογαριασμοὶ γίνονται ὑποθετικοὶ καὶ κατὰ προσέγγισιν. Ἄλλα δῆλοι αὐτοὶ οἱ λογαριασμοὶ εἶναι ψλιβεροὶ καὶ μέσα εἰς τὸ σκότος τῆς δουλείας οἱ ἀριθμοὶ δῆλοι παίρνουν ἀνέκφραστον τραγικότητα.

Ἐνας ἀπὸ τοὺς ὑπολογισμοὺς αὐτοὺς εἶναι καὶ ἐκεῖνος δὲ ὁ δόποιος ἔγινε κατὰ τὸ 1821. Ἡ ἑποχὴ βεβαίως δὲν ἦτο κατάλληλος δι’ αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὰς ἐνεργείας. Ἡ ἀπογραφὴ εἶναι τὸ κατ’ ἔξοχὴν ἄνθρος τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς εἰρήνης. Καὶ τὸ ἔτος 1821 δὲν ἦτο διὰ τὴν Ἑλλάδα οὕτε πολιτισμοῦ οὔτε εἰρήνης ἔτος. Ὁπως δήποτε ἐπισήμως κατὰ τὸ δυνατὸν ἐ-
ξηριθώθῃ ὅτι τότε οἱ κάτοικοι ἤσαν 938 765
ἐκ τῶν δύοιων 63 615 Τοῦρκοι. Ἐπτὰ ἔτη
ἀργότερα ἄλλοι ὑπολογισμοὶ ἔφερε 753 400 ἐκ
νῶν δύοιων 11 450. Τοῦρκοι Ὁ ἀγώνων ὁ τε-
ραστίος εἶχε κάμη τὸ ἔργον τον εἰς τὸ μεταξύ.

Οι Τούρκοι ἀπεσύροντο ἀπὸ τὴν ἔξηγηριωμένην χώραν ἢ καὶ ἐδεκατίζοντο ἀπὸ τοὺς ἐπαναστάτας. Οἱ Ἑλληνες ἔντῷ μεταξὺ ἐσφάζοντο, μετεφέροντο δοῦλοι, ἢ ἔπιπτον ἡρωϊκῶς μαχόμενοι. Καὶ παιδιὰ δὲν ἔγεννῶντο. Ἐκατὸν ὅγδοηντα χιλιάδες ψυχῶν παρουσιάσθησαν ὅλιγωτεραι εἰς τὸ διάστημα τῆς ἐπταετοῦς γιγαντομαχίας. Ὁ χάρος, ὁ φόβος, ὁ διασκορπισμὸς εἶχαν καμῇ τὸ ἔργον των. Οἱ Ἑλληνες ἐπρεπε νὰ ἡσυχάσουν, νὰ ἐργασθοῦν πολὺ καὶ ν' ἄγαπήσουν πολύ, διὰ νὰ κερδίσουν δ.τι ἔχασαν.

Καὶ αὐτὸ δὲν κατωρθώθη νὰ γίνῃ ἀμέσως.
"Αν ἡ ἀπογραφὴ τοῦ πληθυσμοῦ εἰναι ὁ κα-
θρέπτης τῆς κοινωνικῆς καταστάσεως ἐνὸς ἔ-
θνους, ἡ κοινωνικὴ κατάστασις τῆς Ἑλλάδος
ἔξερχομένης ἀπὸ τὸν ἄγωνα ἦτο ἀδύλια. Ὁ
Καποδιστριας διατάξας ἀπογραφὴν κατὰ τὸ
1826 εὑρέθη κυβερνῶν μόνον 650 755 Ἑλλη-
νας. Ἰδοὺ λοιπὸν μία ἀκόμη ἐλάττωσις εἰς
διάστημα ἐνὸς ἔτους, ἐλάττωσις ἡ ὅποια δὲν
δικαιολογεῖται πλέον ἀπὸ τὰς προηγουμένας
ἀφορμάς, ἀλλὰ ἔχει αιτίαν τὴν ἔλλειψιν συστή-
ματος ἀφ' ἐνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸν φόβον τῶν
πρώτων ἔλευθέρων πολιτῶν, οἱ δποῖοι ἔξευ-
ραν ἐκ πικρᾶς περασμένης πείρας τί ἐπακο-
λουθα ἔγουν αἱ ἀπογραφαί.

Ο κ. Ανδρεάδης μᾶς δίδει τὸ ἀποτελέσματα τεσσάρων ἀπογραφῶν αἱ ὁποῖαι ἔγιναν μέχρι τοῦ 1838 καὶ τὰς ὁποίας ἀναφέρει εἰς τὸ περὶ Ἑλλάδος βιβλίον τοῦ Ὁ. Φρειδερίκου Στρόγγυ, πρόδενος τῆς Βαναρίας καὶ τοῦ Ἀννόβερο. Κατὰ τὰς πληροφορίας λοιπὸν τοῦ Στρόγγυ ὁ πληθυντικὸς τῆς Ἑλλάδος ἀνῆλθεν τῷ 1838 εἰς 839 236 κατοίκους. Καὶ ἥχισε πλέον διαρκῶς αὐξανόμενος ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος καὶ κατὰ τὸ 1845 οἱ κάτοικοι ἤσαν 960 236. Ἡδη ἡ διαφορὰ ἦτο ἐπαισθητή. Ἀλλὰ δὲν ἦτο ὅλομη ὁποίᾳ ἔπειτε νὰ είναι. Ο πληθυντικὸς ηὗξανε

βραδέως. Κατάλογος τῶν γεννήσεων δὲν ὑπάρχει ἀλλὰ ἀνὴρ ὁ πῆρος τὸν ἄπειδεικνυει τοι δὲν ἔσαν αἱ ἀνάλογοι γεννήσεις αἱ ἀδρμόζουσαι εἰς καιροὺς ἡσυχίας καὶ περισσούλλογης. Άλλα οἱ ἀριθμοὶ ἀφήνουν καὶ κάποιαν ὑπόνοιαν. Ὅτι ἐξηκολούθει νὰ πνέῃ ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος ὁ φόβος τῆς ἀπογραφῆς. Ἡ διοίκησις ἦτο Ἑλληνικὴ πλέον, ἀλλὰ οἱ Τοῦργοι εἶχαν ἐργασθῆ πολὺ διὰ νὰ κάμουν τρομερὰν καὶ ἐπίφοβον τὴν ἀρχῆν. Καὶ μία ἐφημερὶς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀναφέρει ὅτι ἔνα διόλοτηρον χωρίον τῆς Φθιώτιδος ἐδίωξε τὸν ἔπαρχον ὁ δοποῖος ἐπῆγε νὰ καταγράψῃ τοὺς κατοίκους. Οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου αὐτοῦ δὲν ἐφάνησαν εἰς κανένα πί-

νακα ἀπογραφῆς καὶ ἂν ἔλειψεν ἔνα χωρίον διλόκληρον, δικαθένας φαντάζεται πόσοι ἔλειψαν ἕξι χωριστὰ ἐκεῖ ποὺ ἡ ἀπογραφὴ ἔγινε.

’Αλλὰ καὶ ὅπως ἐγίνοντο αἱ ἀπογραφαὶ δὲν
ἥμποδοῦσαν νὰ χρησιμεύσουν πολύ. Μόλις ἐ-
ζήτειτο ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων καὶ ἡ ἡλικία
των. Διὰ τὰ ἄλλα δεν ἐνδιεφέρετο ἡ πολιτεία.
Ἐφοβεῖτο μήπως πολλὴ εἰς τὴν ἀρχὴν ἐπι-
μονὴ ἐθεωρεῖτο ἀδιακρισία ἀνυπόφορος.

Καὶ μόνον τῷ 1861 δὲ καθηγητής τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας Ι. Σουτσος, ἀνέλαβε νὰ διευθύνῃ αὐτὸς τὴν ἀπογραφὴν κατὰ τὸ σύστημα τὸ καθιερωθὲν εἰς τὰ ἄλλα Εὐρωπαϊκὰ κράτη, λεπτομερέστερον καὶ πληρέστερον. Ἡ ἀπογραφὴ ἐκείνη ἔδωκε πληθυσμὸν 1 096 810 ψυχῶν καὶ μερικὰς λεπτομερείας περὶ τῆς καταστάσεώς τῶν, ἀπὸ τὰς δύοις λεπτομερείας ἐξήχθησαν καὶ οἱ πρῶτοι ἀριθμοὶ περὶ τῆς θέσεως τῆς ἐκπαιδεύσεως εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ ἀπογραφικοὶ αὐτοὶ πίνακες ἔχοντις μευσαν ἀργότερα εἰς τὸ νὰ τεθοῦν αἱ πρῶται βάσεις τῆς δραγανώσεως τῆς ἐκπαιδεύσεως κατὰ τὴν πρώτην δεκαετίαν τῆς βασιλείας τοῦ Γεωργίου Α'.

Ἐγενέτο αὖτις ἀπομνημονεύεσθαι τὴν ἀναμνη-

Εκτότε αι απογραφαι εδειξαν την αναμενομένην διαρκή αύξησιν του πληθυσμού. Τῷ 1879 οι κάτοικοι ήσαν 1 679 470 καὶ τῷ 1896 2 433 806. Εις διάστημα έβδομηντα ἐτῶν ὁ πληθυσμὸς εἶχε τριπλασιασθῆ. Καὶ αἱ ἀπογραφαι δὲν ἔγινοντο ἀκόμη κανονικῶς. "Οχι πλέον εἰς τ' ἀπόκεντρα σημεῖα οἱ κάτοικοι ἐκφύπτοντο φοιτούμενοι ἀγνώστους καὶ ἀορίστους κινδύνους, ἀλλὰ μέσα εἰς τὸ κέντρον τῶν Ἀθηνῶν, δέσποινα φέροντα ίστοινδὲν δύνουσα."⁵ Τοῦ 1879 σετεῖν ἀπομονωσά :

— Ἐπιδημίαν θὰ ἔχωμε πάλι! Οἱ ἀνθρώποι ποὺ μετροῦνται, κύριε, δὲν ζοῦν. Ο Χάρος τοὺς βούσκει εὐκολότερα.

* *

⁴⁴ ὜πειπτε τούτην τὴν στιγμὴν ποὺ γράφονται αἱ γραμ-
μαὶ αὐταὶ τ' ἀποτελέσματα τῆς ἀπογραφῆς τοῦ
αιγαῖος αὐτοῦ δὲν εἶναι γνωστὰ καὶ ἀκόμη δὲν
ἔμαθαμεν πόσους κατοίκους ἔχουν αἱ Ἀθῆναι.

Αλλὰ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀπογραφῆς εἰς
έδον Πειραιᾶ μᾶς ἔδωκαν καταπληκτικούς ἀριθ-
μούς. Ὁ Πειραιεὺς εἰς τὸν δόποιον τῷ 1818 ὁ
Σατωριάνδος εἶδε ἔνα καλόγηρον τοῦ Ἀγίου
Σπυρίδωνος καὶ ἔνα Τοῦρκον τελώνην ἔχει σή-
μερον — μετὰ ἐννεήντα σχεδὸν ἔτη, — περισ-
σοτέρους ἀπὸ 80 χιλιάδες κατοίκων. Καὶ αἱ
Ἀθῆναι, τὸ ἀστικόν τουρκοχώρι τῶν ἔξι χιλιά-
δων κατοίκων, φαίνεται ὅτι ἔφθασε τὰς διακο-
σίας χιλιάδας.

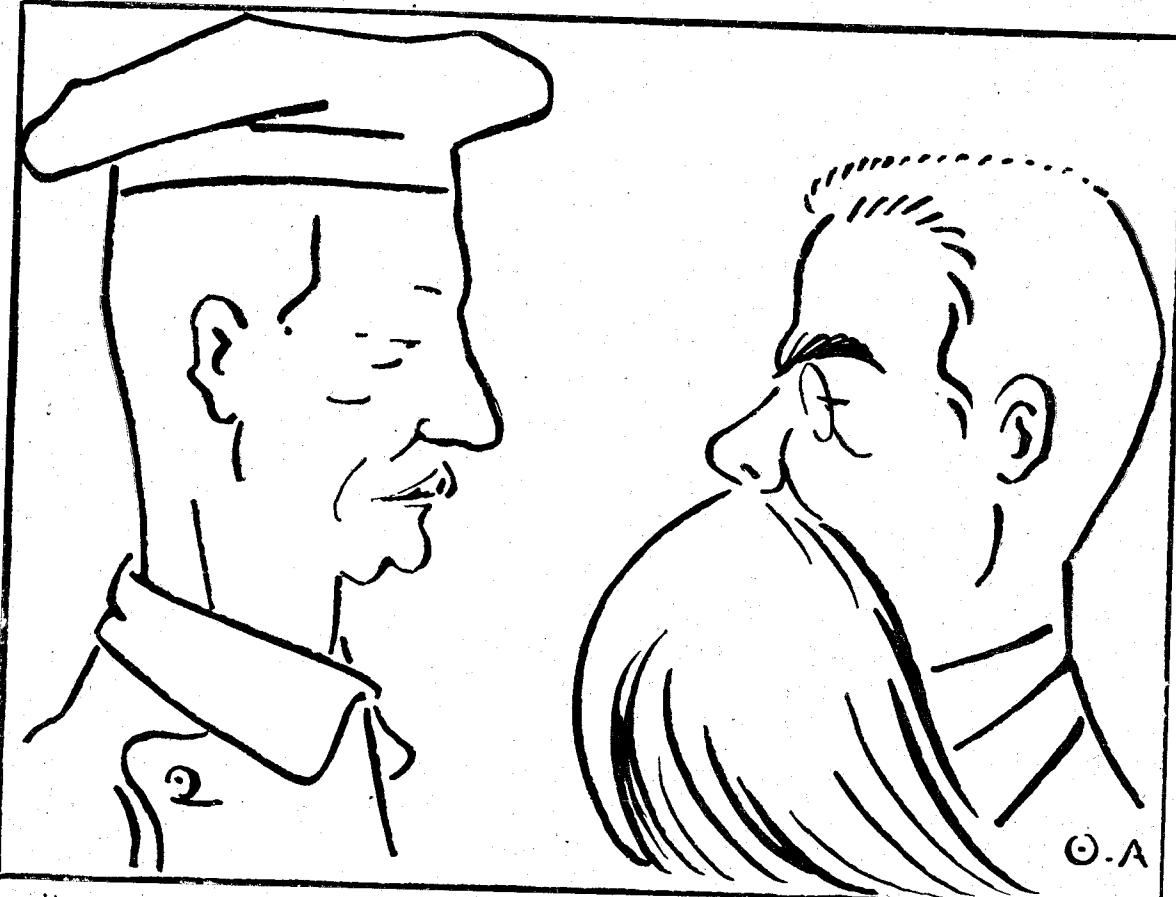
Αριθμοὶ λοιπὸν εὐρωστίας καὶ ὑγείας θὰ μᾶς ἔλθουν ἀπὸ τὰ κίτρινα χαρτάκια ποῦ ἐμοιράσθησαν πρὸ δεκαπέντε ἡμερῶν εἰς δλην τὴν Ἑλλάδα. Καὶ τοὺς ἀριθμοὺς αὐτοὺς θὰ τοὺς τονίσῃ ἀκόμη περισσότερον τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ἔξωτεροῦ. Ἡ φυλὴ ποὺ ἐπέρασε τοὺς μεγάλους κινδύνους χωρὶς νὰ ἔξαλειφθῇ ἡ φυλὴ ποὺ ἵσται κατώρθωσε ν' ἀφομοιώσῃ τοὺς ἔχθροὺς καὶ τοὺς κατακτητὰς τῆς, παίρνει τώρα τὸν δρόμον τοῦ θάλλους καὶ τῆς ἀκμῆς. Αὗτοὶ εἶναι οἱ νόμοι οἱ παγκόσμιοι ποὺ ἀκολουθοῦν αἱ φυλαὶ δσαι δὲν ἐπέρασαν περαστικαὶ ἀπὸ τὴν γῆν, ἀλλὰ ἥλθαν μὲν κάποιον ἀνώτερον προορισμὸν καὶ ἐπῆραν μαζῇ μὲ τὴν γέννησιν των καὶ κάποιαν ἀποστολήν.

Καὶ αἱ Ἀθῆναι ποὺ ἐνέπνευσαν μίαν σελίδα βαθυτάτης μελαγχολίας εἰς τὸν Σατωβριάνδην ὅταν τὰς εἶδε μικρὰς πτωχὰς καὶ ἀθλίας ἔνα ἀνοιξιάτικο πρωΐ τοῦ 1818 γίνεται τώρα η

πρώτη πόλις τῆς Ἀνατολῆς, πυκνή, πολυάνθρωπος, σφριγώσα, ἀπλουμένη γύρω, καταλαμβάνουσα ἑκτάσεις μακρινάς, καὶ βαίνουσα νὰ ἐνωθῇ μὲ τὸν Πειραιᾶ. Ἀπὸ δλας τὰς γωνίας ποὺ ἔχει σκορπισθῇ ὁ Ἑλληνισμός, καὶ ποὺ ἔχει ἴδρυση ἑστίας καὶ ἐργοστάσια ἔθνικον καὶ ἔξανθρωπωποικὸν φωτός, μαζεύονται ἐδῶ οἱ Ἑλληνες καὶ φέρουν μαζῇ των τὴν δύναμιν καὶ τὰ μέσα των καὶ τὸν ἐνθουσιασμὸν των.

Ἡ ἀπογραφὴ ἡ δοπία δίδει αὐτὰ τὸ ἀποτέλεσμα μᾶς δίδει καὶ τὴν διαφορὰν τῶν εὐτυχισμένων μας ἡμερῶν ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ποὺ ἐμέτρησεν ὁ ἄγας τοὺς κατοίκους ἐνὸς χωριοῦ καὶ εὐρῆκε δεκαπέντε ὕμιοφραις γυναικες. Τώρα τὰ δελτία τῆς ἀπογραφῆς ἥρωτησαν χίλια ἄλλα πράγματα ἀλλὰ δχι καὶ πόσαις εἶναι ἡ ὕμιοφραις.

Γ. Β. ΤΣΟΚΟΠΟΥΛΟΣ

— Απαιτῶ νὰ κόψῃς τὸ μουστάκι σου.

— Τὸ μουστάκι μου εἶναι ὁ ἀνδρισμός μου.

— Τὸν ἰδικὸν μου ἀνδρισμὸν τὸν δρεῖλα εἰς τὴν σιωπήν μου καὶ δχι εἰς τὸν ἀνδρισμὸν μου. Λοιπὸν κόψε τὸ

ΤΟ ΔΕΚΔΙΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Ἐθνικὸς Σύλλογος ...

ΠΟΛΥ ΣΥΧΝΑ οπέπτομαι ὅτι δὲν ὑπόρχουν ἐπουσιώδη πράγματα εἰς τὸν κόσμον. Ή παρωνύχις τοῦ γνωστοῦ γνωμικοῦ, ἀπὸ τὴν δοπίαν εἶδα ἀνθρώπους νὰ πελμάνουν, μοῦ ἐνίσχυσε τὴν γνώμην μου αὐτῆι τοῦ σοφάτατα. Καὶ ή σκιά τοῦ ὄνου, ὡς δοπία εἰς τὸν Αἰσωπειοῦ μῆθον, γίνεται *casus bellī*, μὲν ἔκαμε νὰ συλλογισθῶ διτή ἀρπαγὴ τῆς ὥρας Ἐλένης καὶ ἡ σκιά τοῦ ἀσχήμου τετραπόδου εἰμποροῦ εἰς ὕρισμένας περιστάσεις νὰ προσλάβουν τὴν ἀντὴν κομιστορικὴν δξιαν. Ή περιφρόνησις ἐν τούτοις τοῦ κόσμου πρὸς τὰ ἐπουσιώδη αὐτὰ πράγματα εἰνε γενικά. Εἰς τὴν Ἑλλάδα μάλιστα, ὅπου δλοὶ οἱ ἀνθρώποι ἀσχολοῦνται μὲ ζητήματα καὶ πράγματα ἀποκλειστικῶς σοβαρά, ἡ περιφρόνησις τῶν ἐπουσιωδῶν πραγμάτων κατατῆγεντο σημαντικά.

Οἱ ἐμποροδάπται εἰμποροῦν νὰ εἰνε ὑπερήφανοι. Κρατοῦν εἰς τὰ χέρια τῶν τὴν ψυχολογίαν μας. Ἔγὼ τουλάχιστον εἰμπορῶ νὰ βεβαιώσω ὅτι σα ἀνούσια καὶ ἀνόητα πράγματα ἔχομαν εἰς τὴν ζωήν μου, τὰ ἔγραφα μὲ σακάκια ποὺ μ' ἐστένευαν εἰς τὰς μασχάλας ἡ ποὺ είχαν χρῶμα, τὸ δποτὸν δμοίαζε μὲ φάβαν. Διατί νὰ μην ὑποθέσω ὅτι κατὶ ἀνάλογον συνέβη εἰς τὸν στρατιώτας μας, ποὺ ἐνικήθησαν εἰς τὰ 97; Ὁλα συμβάνουν εἰς τὸν κόσμον.

Δὲν θέλω νὰ βεβαιώσω ὅτι μὲ τὸ νέον ἔνδυμα ὁ στρατός μας ὅταν γίνη ἀνίκητος. Άλλα καὶ ἀν ἀλόμητρας πρατηπάλισθη κάποιας νίκας εἰς τὴν καθημερινήν του ζωήν, εἰς τὰ γυμνάσια του, τὰς πορείας του, τὴν ἀνεσίν του, τὴν ὑγείαν του, τὴν εὐτρέπειάν του, καὶ ὀν ἀκόμη εἰς τὰς παραπάξεις του παύση νὰ μᾶς διδρ θέματα προφίμων δροπεδικοῦ καταστήματος, τὸ κέρδος καὶ δι' αὐτὸν καὶ δι' ἡμᾶς θὰ εἰνε ἀρκετόν. Ἐκείνο δμως ποὺ ἰδιαίτερος θὰ ἥθελα νὰ εὐχηθῶ, ἔξ ἀφορμῆς τοῦ ἐπουσιωδῶν αὐτοῦ ζητήματος, εἰνε τὸ νὰ ἐστρέφετο — δσον τὸ ἐπιτρέπουν αἱ ἀλλασσαὶ ἀσχολίαι τοῦ κράτους αὐτοῦ — νὰ ἐστρέψεται ἡ προσοχὴ δλίγων ἀνθρώπων καὶ εἰς τὰ ἐπουσιωδῆ ζητήματα. Καὶ εἰνε παραπολλά. Ἐάν ενδίσκοντο ἀνθρώποι νάποτελέσουν ἔνα σωματείον, δμιλον, ἐταιρίαν ἡ διήποτε ἄλλο, διὰ τὰς μικρὰς αὐτὰς φροντίδας, θὰ δμουν πρόσθυμος νὰ προσέρεψε δλας τὰς δυνάμεις, ποὺ μοῦ ἀπομένουν ἀκόμη. Θά ἐπρότεινα τὰ μάλιστα ὁ σύλλογος αὐτὸς νὰ ἐλάμβανε τὸ ἐπιβλητικὸν δνομα: ΕΘΝΙΚΟΣ ΣΥΓΓΛΩΓΟΣ Η ΠΑΡΩΝΥΧΙΣ. Διατί δὰ ἡτο ἀστείον ἔνα κράτος νάποταν ἀπὸ τὴν παρανυχία του.

Π. Νβ.

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ph. Negris Delos et la Transgression actuelle des Mers.

EINAI γνωστὸν ὅτι ἡ ἐπιφάνεια τοῦ πλανήτου ἡ μῶν εἰς ἀρχαιοτέρας γεωλογικὰς ἐποχὰς διάφορον ὅλως διόλου παρουσιάζει ἀνάγλυφον ὅψιν καὶ διανομὴν τῆς ξηρᾶς καὶ τῶν θαλασσῶν καὶ ὅτι ἔχειάσθησαν πολλαὶ καὶ βαθμιαῖαι μεταπτώσεις καὶ κατακλυσμοὶ μέχρις ὅτου ὁ πλανήτης ἡμῶν λάβη τὴν σημερινὴν αὐτοῦ ὅψιν καὶ διανομὴν τῆς ξηρᾶς καὶ θαλάσσης.

Ο σοφός ήμων μὲ διεθνῆ ἐπιστημονικήν φήμην γεωλόγος κ. Φ. Νέγοης διὰ τῶν κατά τοὺς τελευταῖς χρόνους ἐπιστημονικῶν αὐτοῦ προσωπικῶν παρατηρήσεων καὶ μελετῶν, ἀνά πλείστας παραδίας καὶ ἐ-ρείπια ἀρχαίων λιμενικῶν ἔργων τῆς πατρίδος ήμῶν ὃν Ἐν Γυνείῳ. Επιδαύρῳ, Πειραιεῖ, Ἐλευσῖνι, Σαλαμῖνι κ. λ.π., πλὴν τῆς λοιπῆς συμβολῆς εἰς τὴν γεωλογικὴν αὐτῆς ἔρευναν, κατώρθωσε ἐπιστημονικῶς ν' ἀποδεῖξῃ διτὶ ἡδη ἀπὸ τῶν κλασικῶν ἐλληνικῶν ἰστορικῶν χρόνων καὶ ἐντεῦθεν ἔξακολουθεῖ πολλαχοῦ ὑπὸ τάς αὐτῆς ἀναλογίας ἀνά τὰς παραδίας ήμῶν τὸ αὐτὸ φαινόμενον τῆς καταδύσεως τῆς στρεπτῆς γῆς καὶ τῆς ἀντρψίσεως τῆς θαλάσσης, ἢ δποία πολλαχοῦ κατέκλυσε ἀρχαῖα ὑπέργεια ἐλληνικὰ λιμενικά καρπιδώματα πρᾶγμα τὸ δποίον ἀποτελεῖ μέρος τοῦ δόλου γιγαντιῶν φαινομένου τῆς καὶ κατὰ τοὺς τελευταίους ἴστο-ρικῶν χρόνους ἔξακολουθούσης ἐν τῷ πλανήτῃ ήμῶν βαθμιαίας μεταβολῆς ἐν τῇ διανομῇ τῆς ξηρᾶς καὶ τῶν θαλασσῶν Transgression *et cetera*.

την παλαιάν *transgression* actuelle des mers. Εν τῷ συμπεράσματι δύως τούτῳ ὁ κ. Νέγρος εὐ-
ρέθη ἀντιμέτωπος πρός τὴν γνώμην δύο ἔξδωχως δια-
κεκριμένων σοφῶν, τοῦ γάλλου κ. Gayeux καθηγη-
τοῦ ἐν τῇ σχολῇ τῆς Μεταλλειολογίας ἐν Παρισίοις καὶ
τοῦ γεωμανοῦ γεωλόγου κ. Ed. Suess ἥδη προέδρου
τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἑπιστημῶν ἐν Βιέννη.

Ἡ τελευταῖα ὑπὸ τὸν ἄνω τίτλον μελέτη τοῦ
κ. Νέγρη ἔχεται ἡδὴ, στηριζομένη ἐπὶ σωρείας ἐ-
πιστημονικῶν παρατηρήσεων, διὰ τάς ὅποιας εὐρὺ ἔ-
δαφος παρέχει ἡ μακρὸς ἴστορία καὶ ὁ ἀποχαίριτος πολι-
τικὸς τῆς χώρας ἡμῶν, νὰ ἀποδείξῃ ἀκόμη μίαν φο-
ράν τὸ ἐπιστημονικῶς βάσιμον τῶν συμπερασμάτων
αὐτοῦ περὶ τῆς κατὰ τοὺς ἴστορικούς ἀκόμη χρόνους
ἡμῶν ἐξακολουθούσης βαθμαίας μεταβολῆς ἐν τῇ ἀ-
νυψώσει τῶν θαλασσῶν καὶ καταδύσεως τῆς Ἑγείας ἐν
τῇ πατριδὶ ἡμῶν.

Οκτώβριος 1988
Όκ. Νέγρης άριθμαν τάς ίδιας αυτού παρατηρήσεις ώς και τάς παρατηρήσεις αι δόποιαι ίπδι διακεπιμένων ἐκ τῶν λιμχανιῶν ήμων ἐγένοντο ἐν τῇ θεμελιώσει νέων λιμενικῶν ἔργων πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος ώς ἐν Λευκάδι, Στυλίδι κ.λ.π. ἔρχεται κατόπιν ἀλλαγὴς ἐξηγήση τάς ἐν Δῆλῳ παρατηρήσεις τοῦ κ. Γαγουών ώς και τάς ἀλλαχοῦ γενομένας τοιαύτας τοῦ κ. Dr. Suess και νά ἀποδεῖξῃ διτι αὐταὶ ὅρθωτερον και λαμπτέρον ἐρευνώμενα και ἐπεξηγούμενα εἰς οὐδὲν ἄλλο και αὗται συμβάλλονται παρὰ εἰς τὸ ἐπιτημονιώδης βάσιμον τῆς παραδοχῆς τῆς κατά τοὺς Ιστορικοὺς ορόντων ἐξαικονοθύσης βαθμαίας καταδύσεως τῆς Ἐποχῆς αὐτῆς.

ας και ἀνυψώσεως τῆς θαλάσσιας κατασύσεως της Ἑγ-
ας Είναι ἀληθῶς λίαν παρήγορον διά την πατοίδα μας τι μελέται ὡς ἡ τοῦ κ. Νέγορ ἀπό τονται τῶν ὑψίστων πιστημονικῶν γεωλογικῶν ζητημάτων και ἐδραζόμεναι ἐπὶ πιστημονικωτάτων πραγματήσουν εἰς τὰς ποιας εὐρὺ ἔδαφος παρέχει ἡ ἀρχαία ἴστορια και ἡ αιχ-
ρόφωσις τοῦ ἔδαφους τῆς πατερίδος ἡμῶν, θε-
ωρικού τούς γνωνιάίους ὄγκοιλίθους τοῦ μεγαλοπρεπούς
οἰκοδομήματος τῆς νεωτέρας και συγχρόνου γεωλογι-
ῆς ἐπιστήμης.

Ἔις τὸν κ. Νέογην φαίνεται ὅτι ἡ τύχη προώριοεν των οὐ μόνον εἰς τὰ κοινωνικά ζητήματα ὡς πολιτικός ἀσχοληθῆ, διεισδύσῃ καὶ δράσῃ ἀλλὰ καὶ τὰ γεγαλοποεπή φυσικά φαινόμενα δί' ὁξείας παρατητήσεως καὶ ἐπισταμένης μελέτης, δύσον ἐλάχιστοι τῶν γυγάδων σοφῶν, ἀποθαυμάσῃ καὶ ἔξηγήσῃ.

III. K.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ*

Γ' Φαντάσια Παιδιών

‘Ο ἐκ τῶν μελῶν τῆς Ἰταλικῆς ἀποστολῆς ἐν Κρήτῃ x. Luigi Pernier βοηθούμενος καὶ ὑπὸ τοῦ x. E.

«Παναθήναια» 31. Οκτωβρίου

Στεφανί ἔξετέλεσσαν ἐφέτος συμπλήρωματικάς σκαφᾶς καὶ ἐρεύνας ἐντὸς τοῦ Φαιστίου ἀνακτόφου καὶ τὰ ἀναγκαῖα σχεδιογραφήματα πρὸς δημοσίευσιν αὐτοῦ, κατόπιν δὲ ἐξηκολούθησαν τὰς πέρουσιν ἀρχαμένας ἀνασκαφᾶς εἰς Προινιῶν

1) **Φαιστός.** Κατά τὴν δυτικήν πλευράν τοῦ πρώτου ἀνακτόρου μεταξὺ τοῦ ἵεροῦ κλιμακωκοῦ θεάτρου καὶ τῶν δύο βαθμίδων τοῦ νεωτέρου ἀνακτόρου ἀνέσκαψαν μικρὸν διαδόρμον καταλήγοντα εἰς τὸ χώρον ὃ δρύγωνιον, τοῦ ὅποιου οἱ τοῖχοι καὶ τὸ δάπεδον εἶναι λαιξεύμενα εἰς τὸν φυσικὸν βράχον. Ἐντὸς τοῦ χώρου τούτου εὑρέθησαν λύχνοι ἐπί χονδροῦ σηλοῦ, ἀγγεῖα λίθινα, οἰνοχόαι, φιάλαι καὶ ἄλλα σκεύη πήλινα φέροντα γραπτὴν λεπτὴν διακόσμησιν ἀνοικτάρουσσιν ἐπὶ στιλπνοῦ βαθύχρου ἐδάφους, ταυτοχόνως δὲ κεκαυμένα ὅστα ζῷων, ἔνεκα τοῦ ὅποιου φάινεται ὅτι πρέπει νὰ θεωρήσωμεν τὸν χώρον τούτον ὡς λάκκον θυσιῶν.

³Απεκαλύφθη ἡ βιοεία πλευρά του διαδόμου, ὅστις ἐκ τοῦ προπυλαίου ἀγει ἀνατολικὰ εἰς τὸ πρῶτον ἀνάκτορον, ἡ δομή ḥτο κεκοιωμένη μετά την

ανακτόρουν, η οποία ήτο κεκρυμμένη κατά τὸ πλεῖστον ὑπὸ κλιμάδων ἐλληνιστικῶν χρόνων. Ό διάδρομος αὐτὸς θὰ ἀπετέλει μίαν τὸν κυρίων εἰσόδων ἐκ δυσμῶν πόδες τὸ παλαιόν ἀνάκτορον καὶ ἡδη διαγράφεται εὑκρινῶς. Οἱ τοῖχοι ἀρτοῦ εἶναι κεκαλυμμένοι ὑπὸ κονιάματος χρωματιστοῦ, τὸ δὲ δάπεδον ὅρθογωνίων γυψίνων πλακῶν καὶ ἔχει πλάτος 2,30, ἄλλα τὸ μῆκος του δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μετρηθῇ, πειδὴ σκεπάζεται κατά τὸ ἀνατολικὸν μέρος ὑπὸ τῶν Κυκλωπείων ὑποδομῶν τῆς δυτικῆς προσόψεως τοῦ επεθέουν ἀνακτόρουν, αἵτινες κατέρχονται εἰς μέγα βάσος. Τὰ θεμέλια καταμετρηθέντα δὲν γονιών νοτιώτερον διέρθησαν φθάνοντα εἰς βάθος τεσσάρων μέτρων. Κατέφορ τῶν τεσσάρων μέτρων καὶ ἐπὶ στρώματος νεοιδικοῦ καλύπτοντος τὸν φυσικὸν βράχον, εἶναι θεμελιώμενοι τοῖχοι τινὲς ἐκ μικρῶν λίθων συνηρμοσιμέων διὰ πτηλοῦ, οἱ δοποὶ, ἀφ' οὗ ενόρισκονται χαμητέροιν καὶ τῶν θεμελίων τοῦ πρώτου ἀνακτόρου, ἀήρουσιν εἰς ἐποχὴν ἀρχαιοτέραν τῆς οἰκοδομίας τοῦ ωρίου του ἀνακτόρου.

“Η σπουδαιότερά ἀνακάλυψις είς τὸ νεώτερον ἀνάτορον εἶναι ἡ εὑρεσις τῶν θεμελιῶν ἐκ μεγάλων λακανῶν τιτανολίθου ὀξτῷ ἀκόμη κιόνων τοῦ λεγομένου Περιστύλου, τὸν εὑνήσικομένου εἰς τὸ ὑψηλότερον λιμενὸν τοῦ Φαιστίου ἀνατορούν, ὥστε μὲ τοὺς γνωστοὺς τέσσαρας ἔχομεν ἡδὴ δώδεκα τὸ ὅλον κίναν τοις πεβάλλοντας τὸν ὁρθογώνων κῶδον, ἵτοι τέσσαρας εἰς ἀστηριν πλευράν. Ὁ κῶδος οὗτος ἡτοῦ ὑπαιθρος καὶ οὗτις περιέθεν αὐτὸν ἢ στοι, ὥστε δικαίως ἡδὴ καταταὶ Περιστύλον ἐν τούτῳ ἔχομεν ἄρα τὸ ἀρχαιότατον πρωτότυπον τοῦ κλασικού περιστύλου. Καὶ εἰς μὲν δάπεδον τοῦ μέσου μεσοκοινού διαστήματος τῆς αιτολικῆς πλευρᾶς διατηρεῖται τὸ στόμιον ἀγωγού δὲ διέξοδον τῶν ὅμβριών ὑδάτων τοῦ Ιμπριντού, δὲ τὴν βροχαίαν πλευρὰν τῆς στοᾶς ἀνοίγονται μελαι θύραι συγκοινωνοῦσαι πρὸς αἰθούσας, ἐκ τῶν οίων διατηρεῖται τὸ δάπεδον μιᾶς ἀποτελουμενον οφιμοβειδῶν πλακῶν γύψου.

2) Πρωτας. Ἡ ἐφορεσία καὶ ἐνταῦθα ἥρχισε μὲν μελέτην καὶ σχεδιογράφησιν τῶν ὀλίγων ἔρειτίων ν φαινομένων ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ καὶ τῶν ἀποκαλυ-
έντων πέρους ἐπὶ τοῦ βραχώδους δροπεδίου Πατέλα.
Ἐπεκτείνεισθν τὸν δοκιμῶν αἰγαῖον εἰς τὴν

Επεικανεύοντων τῶν δοκιμῶν εἰς τὸ ἐλληνιστικὸν οὐρανὸν τὸ ἀποκαλυψθὲν πέρους, εὑνέθη ἡ εἰσόδος ὃς αὐτὸς διὰ μέσου τοῦ νοτίου τείχους μεταξὺ τοῦ σου τούτου καὶ τοῦ μεγάλου τετραγώνου νοτιανατο-
οῦ πύργου. Ἐσωτερικῶς πλησίον τῆς εἰσόδου εύ-
χη κλιμακὶς ὀνάγουσα εἰς τὸν προειρημένον πύργον.
Τῷ φρουρῷ συνελέχθησαν ποικίλα σιδηρᾶ ὅπλα,
αἰχμαῖς δοράτων, ἀκανθαῖς βελῶν, μάχαιρα, δίστο-
πελέκεις. Μαρτυρίουν ἔχθρικῶν επιθύμεσεων κατὰ
φρουρίουν μᾶς παρέχουσι βέλη τιγά ενοεύεντα ἐ-

περιοικῶς τοῦ φρουρίου ἔχοντα κομμένην τὴν ἀ-
ωκήν, ἡ δὲ εὔρεσις μολυβδίδος σφενδόνης, εἰς τὴν
πάλιν πλευρὰν τῆς δύσιος αναγνώσκεται ΓΟΡ, μᾶς χο-
ρηγεῖ τὴν ἐνδειξιν ὅτι οἱ Γορτύνιοι ἤσαν οἱ καταπο-
μεοῦντες τὸ φρουρίον τῆς Πατέλας.

Παλυνόδιμοι τάφοι καὶ λάκοι δοκιμαστικοί ἀ-
γιγέντες εἰς τὴν ἔκταπεμήνην κεντρικήν ἐπιφάνειαν
ἡς Πατέλος μεταξὺ τῶν πέρουσιν ἑρμηνηθεισῶν δύο
ωνῶν συνήντησαν πυκνὸν δίκτυον ἰδιωτικῶν οἰκιῶν,
τοῖχοι τῶν ὅπιών κτισμένοι μὲ λίθοις μόλις τε-
ραγωνισμένους καὶ προσηρμοσμένοι μὲ πηλὸν κείνται
τοῦ φυσικοῦ βράχου. Τὰ κεραμευτικά λείψανα,
τοι τεμάχια πίθων μὲ ἀνάγλυφα καὶ διάφορα σιδηρᾶ
γηγαλεῖν προσχόμενα ἔξι αὐτῶν μᾶς ἐπιτρέπουσι νὰ
ποδώσωμεν τὰς οἰκίας αὐτᾶς εἰς τὴν ἀρχαίην ἐλλη-
κήν ἐποχήν.

Είς ἐν ἔκ τῶν ὑψηλοτέρων σημείων τῆς Πατέλας αφὰ τὴν νοτιάν οὐφόρην, ὅποιον εὑρετέρα καὶ ἐπιληπτικατέρου ἀναπτεύεται ηθέα πρὸς τὰ δορὶ καὶ τὸ Κρητικὸν πέλαγος, ἐσημειώθησαν τελευταῖον τὰ οἰεῖταια ἐλληνικοῦ ὁροχαικοῦ ναοῦ, τὴν σπουδαιότερην διοικούσι μαρτυροῦσι τὰ γηλυπτά ἐκ πώρου λίθου, ἢ διοποιεῖ τὸν ἐκδόμουν.

Τού οἰκοδομῆματος ἀπεκαλύφθη μέχρι τοῦ ἵε μόνον
βορειανατολική πλευρά δρυσιγνώνιον δώματος, τὸ δ-
ιον ἵσως εἶναι ὁ προναὸς καὶ μεγάλη πύλη κο-
μητένη διὰ δύο ήμικιδίων, ἡτις φαίνεται τοῦ ἔχον-
μενεν πρὸς συγκοινωνίαν προνάου καὶ στροῦ. Κατὰ
τὴν διέκοπτην τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ ναοῦ καὶ ποδὸς τὰ
τείχειντο ἡ μία παρὰ τὴν ἄλλην εἰς γραμμήν, ὅπως
πετέσσαν, αἱ ἀνάγλυστοι πλάκες αἱ προερχόμεναι ἐκ
αἰζώματος ἡ σύμας τοῦ ναοῦ, συκοφιτικάνα δὲ ἐδῶ
τοῦ ἔκειται εὐρέθησαν τὰ τεμάχια τῶν λατερευτικῶν ἡ ἀ-
ιδημητικῶν ἀγαλμάτων τοῦ ναοῦ ἐπίσης ἐκ πωρού
πεσκευασμένα.

Αἱ μέχοι τοῦνδε εἰδεθεῖσαι πλάκες εἰναι πέντε, ἵητοι
αἱ ἀκεραίαι καὶ τέσσαρες ἀλλαι εἰς τεμάχια κατὰ τὸ
ἄλλον καὶ ἥττον μεγάλα προσαρμόζομενα. Ἐχουν
φορος 0,84 καὶ καταλήγουσιν ἀνώ εἰς ὅριζοντίαν ται-
αν κοσμημένην μαίανδρον χαρακτόρι (ἴσως ἀρ-
κῶς καὶ γραπτόν), καὶ φέρουσιν λαξευμένην εἰς
μητὸν ἀνάγλυφον σειράν ἵπτεων προχωρούντων
πόδις ἀριστερά οἱ ἵπτεις, ἡ μᾶλλον ίσως αἱ Ἀμαζό-
ει, εἰναι ὡς πλισμένοι μὲν δόρυν καὶ κυκλικὴν ἀστίδα,
ἔρουσι πόλον εἰς τὴν κεφαλήν καὶ κόμην πυκνήν κα-
ρχομένην εἰς βοστρύχους ἀπλουμένους εἰς τοὺς ὄ-
ντος κατὰ τρόπον Λιβυκόν, εἰναι δὲ γυμνοὶ καὶ ἵπτεύ-
σιν ἐτί γυμνοῦ τοῦ νότου τῶν ἵπτων ἔχουν δὲ τὸ
σῶμα κατὰ προτομήν τὴν δὲ κεφαλὴν κατὰ πρό-
ποτον. Ἀξιοτεμένην εἰναι τεμάχιον ἀναγλύφου, τὸ
ποιον ἀνήκει, φαίνεται, εἰς τὴν νοτιοδυτικὴν γωνίαν
ὑ ναοῦ, διότι εἰς μὲν τὴν μίαν δύψιν αὐτοῦ φαίνον-
ται οἱ ἐμπρόσθιοι πόδες ἵπτου διοιού πρὸς τοὺς τῶν
ορηγονούσιν πλακῶν, εἰς τὴν συνεχομένην δὲ ἐτέρον
ὑ νανγνωρίζεται δὲ ποὺς ἀνθρωπίνης μօρφῆς, ἵτις
ὑ ἀπετέλει μέρος τῆς παραστάσεως τῆς κοσμούσης
ὑ νοτίαν πλευράν τοῦ οἰκοδομήματος.

Τῶν λατρευτικῶν ἡ ἀνθηματικῶν ἀγάλμάτων συνεχθῆσαν πολυάριθμα τεμάχια, τὰ δόποια ἀνήκουσιν τοῖς τούλαντον διάφοροι ἀγάλματα. Ἐκ τῆς ἑτάσεως τῶν διαφόρων τεμάχιον δὸς κ. Pernier πατήρησεν, ὅτι ἐν τῶν ἀγάλματων εἰς τὸ ήμισυ ὃ φυσικοῦ μεγέθους εἰκονίζει θεότητα θήλειαν καλλιένην ἐπὶ θρόνου, τὰ δὲ βάθρον, ἐφ' οὗ κεῖται ὁ δόνος, ἔκουσμετο εἰς τὰς τρεῖς πλευράς διὰ χαμηλῶν αγάλματων, τὰ δόποια εἰκονίζουσι δεξιά μὲν λέοντας διένοντας, ὀριστερά δὲ ἐλάφους νευμάτες καὶ εἰς τὸ τώτερον μέρος ἔφερεν ἐν χαμηλῷ ἀναγκύνφῳ ἄλλο μορφὴν θεότητος δρθιαν καὶ κατὰ πρόσωπον καὶ κόμψων δομιαν πρὸς τὴν τῆς καθημένης θεᾶς. Ἡ τοιούτη θεόρημα προστάτης τὴν τῆς καθημένης θεᾶς.

κάμους ἐπὶ τοῦ ὅμου, καὶ εἶναι ἐνδεδυμένη μὲ
λον κεντητὸν διὰ λεπτῶν ἀναγλύφων καὶ χαρακτῶν
ἀπίσταν καὶ μορφῶν ἡσίων καὶ καθηταὶ ἔχοντα τοὺς
εἰχίσιας προσεπεψυχτὰς εἰς τὸ σώμα καὶ τὰς κεῖ-
ἐπὶ τῶν γονάτων μὲ τὴν ἀκαμπτὸν ἱερατι-
στάσιν τὴν θεάζουσαν εἰς τοὺς τύπους τῶν κα-
λέντων μορφῶν τῆς μᾶλλον ἀρχαϊκῆς Ἑλληνικῆς τέ-
σεως. Ἐπὶ τῆς ἐκφράσεως τοῦ ὄραιούν αἰθρίου προ-
τούν διαφανεῖται ἡ ἀδιατάραχτος γαλήνη τῆς θεότη-
Τεμάχιον ἀλλης κεφαλῆς μὲ βοστρύχους καὶ μα-
ξί ἀνήκουσιν εἰς ἄλλο ὅμιον ἄγαλμα.

πεταξίν τῶν γηλυπτῶν ὑφένθησαν σκορπισμένα πο-
ριθμα τεμάχια ὡραιοτάτων πηλίνων πίθων κο-
μένα μὲν ἀνάγλυφα ποικίλου εἰδός, ζώνας ἀνθε-
ν, πομπὰς ἀρμάτων καὶ ἐπέσων, κύνας καταδώ-
τας λαγωνώς. Υπὲ πάσας τὰς παραστασίες εἶναι
ποραρχήστος ἢ μορφὴ πτερωτῆς θεότητος ἵστα-
ης κατὰ πρόσωπον μὲν ἵππον δριτέων ἔκατερων
ἥς, τοῦ ὅποιον κρατεῖ τὸ τεταμένον γόνυ τοῦ ἐμ-
σθίου ποδός. Εἰς τὸν αὐτὸν πίθους ἢ καὶ εἰς
α πηλίνα μεγάλα ἄγγεια ἀνήκουσι κεφαλαὶ Γρυπῶν
γηλυφαὶ οἱ ποτῖαι ὑπομιμήσκουσι τὰς Γρυποκεφα-
τὰς κοσμούσας τὸν μεγαλοπερεῖς χαλκοῦς λέβη-
τῆς Ὀλυμπίας Καιρέας (*Caere*), Πραινέστου καὶ
οὐλωνίας.

ί στηλαι καὶ τὰ ἄλλα γλυπτά ἐκ πώρου, μάλιστα
κεραμευτικά λειψάνα τοῦ Πρινιᾶ εἰσέρχονται
ιβῶς εἰς τὸ ωεῦμα τῆς ἀρχαῖας Ἑλληνοαπολι-
τέχνης, ἐκ τοῦ δύοισιν προέρχονται καὶ τὰ λαμπτρὰ
κώματα τῆς Ὀλυμπίας καὶ τῶν ἑπισημοτέρων Ἐ-
υσκικῶν γενεροπόλεων. Οὗτως ἡ νέα ἀνακάλυψις
Πρινιᾶ ἔχει σπουδαιότητα ὅχι μόνον διά τὴν τέ-
κνην καὶ τὴν ιστορίαν τῆς ἀρχαίας Κρήτης, ἀλλὰ καὶ
τὰς σχέσεις αὐτῆς πρὸς ἄλλον πολιτισμὸν καὶ μά-
τι τῆς Ἐτρουσίας.

Δ'. Κονιάσα

κατὰ τὸν Ἰούλιον καὶ Αὔγουστον τοῦ ἔτους τούτου
κοιλούμησα τὸ κρίτον ἥδη τὰς ἐρεύνας μου περὶ τὴν
μάρσαν πρὸς ἀνένδεσην νέων συνοικισμῶν καὶ τά-
χεις Ποιοταινιῶντες καὶ Μεσοποταμῶντες ἐπούγης

της Πρωτομανικής και μεσομηνιακής εποχής, οι θέσιν «Χρυσότοξ» μίαν ὡραν νοτιοδυτικώρεον Κουμάσας ἐπὶ ὑψηλῆς δροσιζας εύδον νέον συισμὸν καὶ πλησίον τὸν εἰς αὐτὸν ἀνήκοντα θολωτάφον. Ὁ συνοικισμὸς ἔνεκα τοῦ βραχώδους ἐδάσσει, μὴ ὑπαρχούσης ἐπιχωνεως ἐλάχιστα διετηρησε σανα, δ τάφους ὅμως αὐτοῦ διετηρήθη καλύτερα. αι τοῦ αὐτοῦ τύπου, σχήματος, καὶ κατασκευῆς μὲ θολωτοὺς τάφους Κουμάσας, ἔχει διάμετρον ἐσώκην 6,50 μέτρων καὶ πάχος τοῦ κυκλικοῦ τοίχου 1,50. Ἡ θύρα αὐτοῦ δπως καὶ πάντων τῶν λοιπῶν θολῶν τάφων τῆς ἐποχῆς κεῖται πρὸς ἀνατολάς. Μέση ἀριθμός νεκρῶν ἵσσαν τεθαμμένοι ἐν τῇ θύρᾳ μετάσισταντες πάχοις ὀστῶν μετὰ τὰ λόγην ἐν αὐτοῖς χωρῶν, ἥμισυ μέτοον περίπουν. Ὁ συνοικισμὸς καὶ ἀκουλίαν καὶ δ τάφος φαίνεται ὅτι ἦτο πεντηρός,

απολογίαν και ο ταφός φιεται την ήτο πεντηκούση,
ά πιθανώς πριν καταρρεύσῃ ή θύδος είχε μείνει
επτή έπι τινα καιρὸν ή ηνούχημη ἐπίτηδες, διότι ή
α δὲν ενρέθη κτισμένη διὰ ἔνοροιούχου, ὅπως συ-
νως, τότε δὲ ίως είσελθόντες τυμβωρύχοι ἀνεσκά-
σαν τὰ δστά και ἀφήρεσαν τὰ σπουδαιότερα κτε-
ματα. Δι' ὃ δλίγα μόνον τὸν χρακτηριστικὸν πη-
νον και λιθίνων μικρῶν ἀγγείων ενδέθησαν ἀνίκοντα
τὴν Πορτοναοῦκην ἐπονγήν.

άπτω Πρωτομανικών εποχής.
άπτω τῶν χωρίων Βασιλικῆς καὶ Κουμάσας ἐν τῇ
αὐτῷ εἰδόν καὶ ἐκαθάρισα δύο ὄλλους θολωτοὺς τά-
ς εἰς τὰς δέσεις «Σαλάμι» καὶ «Κονισκοχέρα». Εἶναι
οὗτοι τοῦ αὐτοῦ τύπου μὲ τὴν θύραν ἀνατολικά.
ἐστι τεκτική αὐτῶν διάμετρος είναι 5 καὶ 5 ½ μέ-
τρα. «Ἡσαν δχι μόνον συλλημένοι ἀλλά είχον κενωθῆ
διολκηρίαν καὶ τῶν δστῶν, μόνον δὲ ὀλίγα τε-

μάχια μικρῶν πτηλίνων ἀγγείων κυλινδρικοῦ σχήματος μὲ πόματα ἐπισης κυλινδρικὰ καὶ ἔχοντα ἀποφύνεις τρυπημένας ἀντὶ λαβῶν δηλοῦσι τὴν ἐποχὴν τῶν τάφων, ήτοι εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς Πρωτοιμινωῦῆς ἐποχῆς (Early Minoan I).

Εἰς θέσην Πορτί παρὰ τὰ Βασιλικά Ἀνώγεια, ὅπου πέθουσιν ἔσκαψα σημαντικὸν θολωτὸν τάφον, ἀνεύρον ἐφέστος καὶ ἐκαθάρισα ἐν συνεχείᾳ τοῦ τάφου πόδες ἀνατολὸς τάφορum κτιστήν μῆκους δέκα μέτρων, πλάτους ἑνὸς καὶ βάθους δύο, πληρῷ ἀνθρωπινῶν ὅσταν. Εὐρέθησαν δὲ ἐν αὐτῇ λίθινα μικρὰ ἀγγεῖα, πήλινα τοῦ πολυχρόνου Μεσομιλιανοῦ ρυθμοῦ (Καμαραικά) καὶ σφραγίς ἐκ κρυστάλλου.

Εἰς θέσιν Δρακονές μεταξύ τῶν *χωρίων Φουρνοφάρ-
ωαγγον καὶ Στάβιες εῖναι νέον προϊστορικὸν συνοικι-
σμὸν καὶ παρ' αὐτὸν τοὺς δύο τον θολωτοὺς τάφους,
τοὺς ὅποιούς καὶ καὶ ἀνέσκαψα. Ἡ διάμετρος εἶναι τοῦ
ποστόν 7 μέτρα καὶ τοῦ δευτέρου 8. Εἰς τὸν πρώτον
εἰχον ταφῇ πολλοὶ νεκροὶ εἰς πηγαὶς λάρνακας καὶ πί-
θους κοινούς, περιεῖχε δὲ κτερίσματα ἄγγεια λίθινα
καὶ πήλινα καὶ δύο σφραγίδας ἐκ στεατίτου πικρὰ
τὴν εἴσοδον τοῦ τάφου πρὸς ἀνατολὰς ὑπῆρχον πικρὰ
τάφων αὐτών, εἰς τιμώντας ταφῇ ἐπίστης πολλοὶ νε-
κροὶ εἰς λάρνακας καὶ πίθους καὶ χαμαὶ. Εἰς ἔκ τῶν
λάκκων τούτων μᾶς ἔδωσε 50 περίπου πήγινα ἄγγεια
Μεσομινωϊκῆς ἐποχῆς, πρόσοχος, οἰνοχόας, λεκάνας φέ-
ροντα μονόχωρων σκοτεινὴν γάνωσιν ἢ ἀπλᾶς χωρι-
τικὰς ταινίος ἢ καὶ ὀνταγλύφους λοξὰς ταινίος (à la
barbotine). Οἱ δευτεροὶ τάφοι εἶχε μετασχηματισθῆ-
κατά την Μυκηναϊκὴν ἐποχὴν καὶ σμικρυνθῆ κτισθέν-
τος ἐπωτερικοῦ ἡμικυκλικοῦ τούχου πρὸς περισσοτέ-
ραν στερεότητα.

Τέλος εἰς θέσιν Τοιχογρόνια κάτω τοῦ χωρίου Κουμάσσας ἐν τῇ πεδιάδι παρεγήρησα Μυκηναϊκὸν συνοικισμόν, οὐ ἀνέσκαψα μίαν μόνον οἰκίαν ἔχουσαν ἑμιβαδὸν 12×14. Τοῦ ἔξιτεροικοῦ τούχον σωζονται καὶ απάντα τέσσαρας πλευρὰς δύο ἀλλεπαλληλοὶ δόμοι επισιδένειν διάμετροι διάμετροι δύο μεγάλων τετραγώνων ἀτελῶς εἰργασμένων ὅγκοισιν έτεναντίθενται. Η οἰκία διαιρεῖται διὰ μεσοτοίχων εἰς πλείονα διαιρεόμενα. Ἡ ἐποχὴ αὐτῆς αποτελεῖται τοῦ συνοικισμοῦ ἔξηκοιβώδη ἐκ πηλίνου ρυτοῦ από άλλων τεμαχίων Μυκηναϊκῶν ἄγγειών.

Τὸ σπουδαιότερον εἶδόν γε μεν τῆς ἐφετινῆς ἔργα-
ίας περὶ τὴν Κοινωνίαν εἴναι τὸ ἔπειρον τοῦ

Τὸ σπουδαιότερον ἔξαγομένον τῆς ἐφετινῆς ἐργα-
ίας περὶ τὴν Κουμάσαν εἶναι, ὅτι ἐξηκριβώθη διὰ
ἔρευνῶν αὐτῶν, ὅτι τὰ μέρη ταῦτα ἡσαν κατωκη-
ένα διὰ πυκνῶν συνοικισμῶν κατὰ τὰς δύο πρώτας
Μινωϊκὰς ἐποχάς. ἀφ ὅν εἰς ἀκτῖνα μᾶς ὥρας περὶ
ἡνην Κουμάσαν εὑρέθησαν 7 τοιλάχιστον συνοικισμοὶ^{ετεῖ} τῶν θολωτῶν αὐτῶν τάφων (Κουμάσα, Ἄγ. Εἰ-
νήνη, Πορτί, Χριστός, Σαλάμη, Κουτσοκέρα, Δρακό-
ες) καὶ ὅτι πιθανότατα τοιοῦτοι συνοικισμοὶ εὑρηται
πίσης πολυάριθμοι καὶ εἰς ἄλλα σημεῖα τῆς νήσου
ἡ ἐξερευνηθέντα εἰσέτι, μέλλουσαι δὲ ἔρευναι ύπα-
στον εἰς φάσις πολυαριθμότερα καὶ ἵσως καὶ πλουσιω-
τα λειψάνα τοῦ παναρχαίου Μινωϊκοῦ πολιτισμοῦ,
στις προηγήθη καὶ ὑπῆρξεν ὁ πρόγονος τοῦ Κρητι-
οῦ πολιτισμοῦ, δην ἀντιτροσπεύδουν ἐν τῇ ἀκμῇ του
ἢ ἀνάκτορα Κνωσοῦ, Φαιστοῦ καὶ Ἀγ. Τριάδος μετά
την ἐν αὐτοῖς εὑρεθέντων μηνημείων τῆς τέχνης.

Ἐν Ἡρακλείῳ Κρήτης μηνὶ Ὀκτωβρίῳ 1907.

ΜΟΥΣΙΚΗ

ΑΠΟ τινος χρόνους ἐνεργοῦντας εἰς τὰ κτήματα Σπηλιώτη καὶ Κλεισαριστοῦ, κείμενα ἀκούισθως ὀντικοὺς τῶν δημοτικῶν Σφραγίδων παρὰ τὴν γραμμῇ τοῦ τροχιοδρόμου Φαλήρου, ὑπὸ τῶν ίδιοκτητῶν τῶν κτημάτων ἀρχαιολογικαὶ ἀνασκαφαὶ ἀδείᾳ τοῦ Ὑπουργείου. Ἐν τῇ θέσει ταύτῃ φαίνεται, ὅτι ὑπάρχει ἐκτεταμένον ἀρχαῖον νεκροταφεῖον καὶ ἄλλοτε. δ' εἰχον ἀπο-

καλυφθῆ πολλοὶ τάφοι μετ' ὅχι ὀλίγον σπουδαίων κτε-
ρισμάτων.

Ἐν τῷ κτήματι τοῦ Σπηλιώτη ἀνευρέθησαν μέχρι τούδε περὶ τοὺς εἴκοσι περίπου τάφοι, ὃν οἱ πλεῖστοι ἡσαν ἀπλοὶ λάκκοι εἰς τὸν βράχον σκαμμένοι, δύο ἀπετελοῦντο ἐκ μαρμαρίνων λαρονάκων, ἢν τὰς ἔκ πάρων λίθων κατεσκευασμένοι καὶ δύο εἶχον μιαρμαρίνας κάλπεις ὅμοιας πρὸς ἴγδια, ἐν αἷς ἦσαν τοποθετημένα τὰ κεκαυμένα ὄστρα, καὶ ἦσαν κεκαλυμμένα διὰ μεγάλων καὶ βαρείων μαρμαρίνων πλακῶν. Δυστυχῶς τὰ κτερίσματα τῶν τάφων τούτων, τῶν διποιῶν τινὲς ἀνήκον εἰς τὸν δον αἰλῶνα, οἱ δὲ πλεῖστοι, ὡς φαίνεται, εἰς τὸν τελευταῖον π. Χ. αἰῶνα, ἦσαν πτωχά. Μαρμάρινά τινα ἀλάβαστρα, μία πυξὶς ἀπλῆ μετά ψυμθίου, δόλιγα ἀπλᾶ χαλκᾶ κάτοπτρα, ὀλίγα κοινὰ μελανόμορφα ἀγγεῖα, καὶ τινα ἐκ τῶν ἀσημάτων καὶ κοινοτάτων ἀτρακτούμενα ἀγγεῖλων ἦσαν τὰ μόνα εὑρεθέντα εἰς τοὺς τάφους τούτους πράγματα.

Σπουδαιότεροι ἡσαν τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀνασκαφῆς ηὗτις καὶ ἔξακολουθεῖ ἀκόμη· ἐν τῷ ὅλῳ γονιώτερον κειμένῳ πτήματι, τοῦ Κλεισαριστοῦ. Ἐκεῖ ἔκπος δὲ λίγων τάφων τοῦ δου αἰώνος μετά κεκαυμένων νεκρῶν καὶ τινῶν μελανομόρφων ληκυθίων, ἀνεύρηθσαν τελευταῖον καὶ τάφοι τῶν γεωμετριῶν χρόνων. Οἱ τάφοι οὖντοι ὑπάρχουσιν εἰς βάθος 1—2 μέτρων, εἰνεὶ δὲ ἀπλάκης ἐν τῷ βράχῳ ἐσκαμμένοι, δὲν ἔχουσι καλύμματα καὶ οὐδὲν σημεῖον φανερώνει ἀναθεν τὴν ὑπαρχεῖν αὐτῶν. Περιέχουσιν ἄφθονα μικρὰ καὶ μεγάλα ὄγκεια μετά διαφόρων γεωμετριῶν σχημάτων καὶ μορφῶν ζώων.

Σπουδαιόταται είνε αἱ ὑπὸ τοῦ πρώην ὑποδιευθυν-
τοῦ τῆς ἐνταῦθα Γερμανικῆς ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς
καὶ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ "Ιννοβρόουκ κ.
Ζάρδερ γενόμεναι ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Ἀκροπόλεως
ἔργοιςίαι.

Ἄπο δύο περίπου μηνῶν, μελετῶν οὗτος τὰ ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Ἀκροπόλεως ἐκτεθειμένα ἀρχαῖα ὁγάλιματα καὶ ἔξετάζου τὰ ἀφθονα θραύσματα ἀγαλμάτων, ἀτίνα εὑρέθησαν κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ὑπῆρχον ἐν τῷ μικρότερῷ τῆς Ἀκροπόλεως Μουσείῳ, ἀνεύρε μεταξὺ τῶν τελευταίων τούτων πλείστα τεμάχια προσαρμόζοντα εἰς τὰ ἥδη ἐκτεθειμένα κατὰ τὸ πλείστον ἡμιτελή ἀγάλιματα.

10

έντος ὀλίγου χρονικοῦ διαστήματος εἰς ζηλευτὸν σημεῖον, ὅπως μᾶς τὸ ἀπέδειξεν ἡ ἔκτελεσίς του τῶν τριῶν δυσκολωτάτων *concertos*, τοῦ Μπρούχ, τοῦ Μπᾶχ καὶ τοῦ Βιετάν. Μὲ δῆλην τὴν κακὴν ἀκούστικην τῆς αἰδούσης τοῦ Παρνασσοῦ, ἥ δοπιά μεγάλως ἔζημισε τὸν νεαρόν παλλιτέχνην, αἱ πρόοδοι τοῦ ἔξειταινήθησαν ἀπὸ τὸ ἀκροατήριον, τὸ δοπιὸν ἐνθουσιωδῶς τὸν κατεγειροκρότησε.

Ο κ. Τσάπαλος ἔχει πολὺ *tempérament*, ἡ δοξαριά του ἔχει κάτι ὀνειρῶδες, ἔχει πολὺν φεμβασμὸν καὶ πολλὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀτομικότητα εἰς τὴν ἀντίληψιν του.

A. Θ.

ΠΡΟΧΘΕΣ ἔγεινεν ή ἔναρξις τῶν ἐφετινῶν συναυλιῶν, εἰς τὸ Ωδεῖον. Λόττνερ.

Ἐνόμιζες δτὶ ὅλοι ἡμιλλῶντο ποῖος νὰ παιᾶῃ τελειώτερο. Ἡ Δἰς Sigrid von Hoerschelman, ἡ νέα καθηγήτρια τοῦ ὀδείου Λόττνεο, εἶνα πρώτης τάξεως πανιάστι. Παῖξε μὲ αὐσθημα, μὲ μουσικῆν ἀντιληφτην μεγάλην καὶ ἀπαλλήτη τόνου. Ἐλναὶ ὁραία, ξανθή, νεαρωτάτη, ὑψηλοῦ ἀναστήματος καὶ ἔχει τὸ μεγάλο σπανίον προτερόμα νὰ κάθεται στὸ πιάνο μὲ ἡρεμίαν καὶ ἀφέλειαν. Τὸ τρίο τοῦ Μένδελσον ἔξετελέσθη μὲ ἀπέττορητα αἰσθημάτος καὶ μεγάλην ἀκρίβειαν. Ὁ κ. Μπέμερ μᾶς ἔδειξε καὶ φέτος τὸ βάθος τῆς μουσικῆς του ψυχῆς μὲ τοὺς ὄνταίους τόνους ποὺ ἔβγαλε ἀπὸ τὸ βιολονέσλο. Θού. Ἡ ηκούναμεν μὲ τὸστην εὐχαρίστησην κανέναν του σόδο. Ὁ κ. Σούλτς εἰς τὸ Κονσέρτο τοῦ Βινιάβσκου ἔχειροκροτήθη ἐπανειλημμένων. Ἡ δοξαριά του ἔμορφη, καὶ συγκινεῖ, ἰδίως εἰς τὸ ἀντάτε. Ἡ κωνία Φωκᾶ δρως πάντοτε μᾶς κατέθελε μὲ τὴν γλυκεῖαν καὶ διαυγεστάτην φωνήν της. Ἰδίως εἰς τὰς Variations του Proch ἥτο θαυμασία. Πεισύσε τῆς νότες της σάν μαργαριτάρια, καὶ τὸ ἀκρο-απήριον ἔμεινε γοητευμένον.

^τ Ἐπίτελον μεν δι τοις σπεριδέσις δικαιούμενην θά
παναλαμβάνονται συχνά. Εἶναι ἀνάγκη πότε καὶ πότε
νά λησμονῆ κανεὶς τὰς ἀνίας τῆς ζωῆς καὶ γὰ ψύχω-
νεται ἡ ψυχὴ εἰς σφαιράς ἀνωτέρας.

ΠΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΠΑΡΑ τοῦ κ. Ἀνδρέα Σκια ἐλάβαμεν τὰ ἐπόμενα διὰ τὸ περὶ Ἡπείρου ἀρχθρὸν τοῦ κ. Χ. Χρηστοφασίλη τὸ δημοσιευθὲν εἰς τὰ «Παναθήναια» τῆς 15 Οκτωβρίου:

Δὲν εἰμι τὸ Ἡπειρώτης οὐδὲ δέτροιφά ποτε ἐν τῷ Ἡπείρῳ, ὅλλα δικαιούμενοι σχέσεις τῶν Ἀλβανῶν πρός ἡμᾶς τοὺς Ἐλληνας νομίζω διτὶ εἶνε ἱκανῶς σπαθεῖς, ὃστε νὰ δύναμαι νὰ ἔκφράσω γνῶμην περὶ αὐτῶν σχετικῶς πρός ταῦπο τοῦ καὶ Χρηστοβασίλην γεγραμένα. Ὁμοιογάντι ποτὲ πολλάκις τοῦ πόθος τῆς προσσωκειώσεως τῶν Ἀλβανῶν πρός ἡμᾶς, ἐνίστε δὲ καὶ ἀνεπιστημούσην ἡ ἐπιπολαιάστης παρεξουσίαν τινας τῶν ἥμετέρων εἰς πεπλανημένας κρίσεις καὶ θεωρίας περὶ τῶν ἐθνολογικῶν, ἰστορικῶν καὶ πολιτικῶν σχέσεων τῶν Ἀλβανῶν πρός ἡμᾶς, συμφωνῶ δὲ καὶ τὸ ἔαν ποτε, δι μὴ γένοντο, εὐδέλημεν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ θέσωμεν πολιτικά δρια χωρίζοντα τοὺς δύο λαοὺς ἀπ' ἄλλήλων, ἔχομεν καὶ δικαιώμα καὶ καθῆκον νὰ διεκδικήσωμεν τὴν Ἡπειρωτικὴν χώραν δηρι μόνον ἐντὸς τῶν ὑπὸ τοῦ καὶ Χρηστοβασίλη τιθεμένων ὄριών, ἀλλὰ καὶ ἔτι τὰ βαρειότερον. Νομίζω δικαιούμενος διτὶ δι μ. Χρηστοβασίλης ἀδικεῖται καὶ τοὺς Ἐλληνας τοὺς ἀποκαλούντας ἀδελφούς ἡμῶν τοὺς Ἀλβανούς καὶ προσπαθοῦντας νὰ ἀποσοβήσωσι τὴν πρός αὐτοὺς διαιμάχην, καὶ αὐτοὺς ἔτι τοὺς Τουρκαλβανούς τοὺς

λεμήσαντας καθ' ἡμῶν ὑπὲρ τῆς ἐν Ἡπείρῳ κυριάκιας τῶν Τούρκων. Ἀληθῶς ὑπάρχουσιν Ἀλβανοὶ φραγματικοὶ τε καὶ προστοιτοὶ ἔφημειδιόγραφοι δύναμις εἰς Βουκούρεστιφ, Σοφίᾳ ἢ Ἰαλίᾳ, οἵτινες παριστᾶσι τοὺς Ἑλλήνας ὡς τοὺς μεγίστους ἔχθρούς τοῦ Ἀλβανικοῦ ἔθνους καὶ προσταῦσθαι νὰ ἔξινθησωσι τὸς Ἀλβανούς εἰς ἄγνων ὑπὲρ ἀλλοτριῶν συμφερόντων καὶ πρὸς βλάψην ἡμῶν, ἀλλ' οἱ ταῦτα γράφοντες ἐνεργοῦντες, ἐκτὸς ἵσως σπανιτάτων ἔξιτέρεσσων θράψων τινῶν πετλανημένων, εἰλέντες ὅς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπάρτιδες ἀλῆται μισθοῦντες ἐαντούς εἰς πάντα οραστὴν τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτῶν καὶ μηδεμιῶν ἀούντες ἐπιδρασοῦντες ἐπὶ τῆς γνώμης τῶν ἐν Ἀλβανίᾳ ἥθων Ἀλβανῶν. Αἱ επιχώριαι παραδόσεις δύμως πᾶσα, ἔστω καὶ προχειροτάτη, μελέτῃ τῆς ἰστορίας διδάσκουσιν ἀναντίρρητως συνηγνωμένον πρόστοιον "Ἐλλανας καὶ ἀλτέτος συνηγνωμένη καὶ συνεπολέμησε ἀντὸν κατὰ Σλαβάνων. Φράγκων καὶ Τούρκων, καὶ καροι τῆς σήμερον δε δοῖς ἔξι αὐτῶν διετήρησαν τὴν τριτοῦ ὄρθοδοξον χριστιανικὴν θρησκείαν, διακρίνοντες ἀφ' ἡμῶν μόνον ὡς φυλή, οὐδέποτε δὲ ὡς ἔθνος προσφορὰν τοῦ Ἐλληνικοῦ καὶ ἀλλούς ἔθνων σκοπούς διδιώκων. Καὶ αὐτοὶ ἔτι οἱ πρόργονοι τῶν Ἀλβανῶν Ἰλληροί, δηλαδὴ τὸ νοτιώτερον τημῆτα τῶν Ἰλλυριῶν τὸ οτελοῦν τὴν νῦν Ἀλβανικὴν χώραν, ἀφ' ὅτου συμφιελήρησαν εἰς τὸ Μακεδονικὸν κράτος, τοσούτον ἕνως συνεδέθησαν μετὰ τῶν Μακεδόνων, ὥστε ὅχι νονούντες ἀπετειράθησαν νὰ χωρισθῶντιν ἀπτῶν, ἀλλὰ καὶ μέχρις ἐσχάτων ἡγωνίσθησαν κατὰ τὰ Ρωμαϊκῆς κατακτήσεως συμπολεμοῦντες μετὰ τὸ Μακεδόνων διὰ τοῦτο δὲ καὶ οἱ Ῥωμαῖοι συμπελαθοῦντες τὴν νῦν Ἀλβανίαν εἰς μίαν μόνην ἐπαρχίαν τὰ τῆς Μακεδονίας καὶ ἀπεκάλεσαν ὀλόκληρον τὴν φρατα ταύτην Μακεδονία. Οἱ δεσμοί δὲ οὗτοι οἱ συνάντητες τοὺς δύο λαοὺς ἐνισχύθησαν ἔτι μᾶλλον κατόπιν, ὅτε τὸ ἡμέτερον Βυζαντινὸν κράτος ἐπὶ αἰλαντας ὅμης πρόσηπτες τὴν ἀνεξάρτησίαν τῆς χώρας ταύτης καὶ ἔχετο ἐντὸς τῶν Ἐλληνικῶν χωρῶν πρόσφυγας Ἀλβανῶν ἐκδιωκομένων ὑπὸ τῶν εἰσβαλλόντων Σλαβῶν καὶ υλγάρων. Δύναται λοιπὸν νὰ λεχθῇ διὰ τοῦτο νὰ γνωστὸν ἐν τῇ ιστορίᾳ τὸ ὄνομα Ἀλβανοί, ήτοι ἡ ἀπὸ γ' π. Χ. αἰῶνος, ὁ Ἀλβανικὸς λαὸς συνενθῆ εἰς ἐνθνος μετὰ τῶν Ἐλλήνων καὶ δικαιώς αριστεῖται τῷ νῦν ἡμῶν ἀδελφοῖ, τοὺς δοποίους δὲν θέλομεν κεχωρισμένους ἀφ' ἡμῶν διὰ πολιτικῶν, ἀλλ' ἡνωμένους εἰς μίαν ἔθνων τηνάτητα. Τὸν ἐνεκα τῆς γλώσσης διασκέπασταν ἀπὸ τῶν Ἐλλήνων ὡς ίδια φυλή, τοῦτο οὐδαμῶς παρακωλύει τὴν ελφικήν ἡμῶν συνέννωσιν μετ' αὐτῶν, διότι ἐθνη, οἱ μάλιστα μεγάλα, δὲν δημιουργεῖ οὔτε η κοινὴ ταγωγή οὔτε η κοινὴ γλώσσα, ἀλλ' η κοινὴ ιστορία ἡ τὰ κοινὰ ἔθνων τηνάτητα συμφέροντα. "Οπως δὲ οἱ Κοζάι, καὶ περ Τάταροι ὄντες τὴν καταγωγήν, ἀπέβησαν οικιώτεροι τῶν Ρώσων, καὶ ὁ Σλαυτός λαὸς τῶν ρώσων προεξάρχει σήμερον τὸν Γερμανισμοῦ, οὕτω οἱ ὀλί Αλβανοί ἔχουσιν ἡδη ἔκπαλα καταστῆ τὸ διοικεῖται ημῶν τῶν Ἐλλήνων. Οὕτω διὰ τῆς συνενθῶσεως προτέρων λαῶν (εἴτε συγγενῶν, εἴτε καὶ μὴ συγγενῶν) ἀπαρτίζονται συνήθως τὸ μεγάλα ἔθνη, καὶ τοὶ δὲ οἱ ἀρχαῖοι Ἐλληνες, ὡς οητῶς μαρτυρεῖ Ηρόδοτος, μικρὸν ἐθνος ὄντες τοὺς ἀρχῶς ἔμελονθησαν κατόπιν, ἐπειδὴ συνηγνωμένοι μετ' αὐτῶν λλοὶ βαρβαρικοὶ λαοί, ίδιως δὲ οἱ Πελασίοι. Δυστυχῶς η τουρκική κατάκτησις ἔχει ἀποχωρήσει ἡμῶν τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν σήμερον ὑπαρχόντων Ἀλβανῶν, ὅπερ συνεδέθην μετὰ τῶν Τούρκων διὰ τηνῆς θρησκείας προσφέρεται πρὸς ἡμᾶς, δηντος ἐκείνοι. τὸν πρέπει διώμας νὰ παραβλέπωμεν διτι, οἱ ἐκτουρκισμένοι οὗτοι Αλβανοί δὲν ἔλλησμόντων διλοσχεώδες τοὺς ὄτερον ἐνοιντας αὐτοὺς πρὸς ἡμᾶς δεσμούς, ἔκπα-

λα δε διάκεινται πρὸς τοὺς "Ελληνας καὶ τὸν 'Ελληνισμὸν συμπαθέστερον τῶν Τουρκοκρητῶν καὶ ἄλλων δμοίσιν πρόφτερον δμοεθνῶν ἡμῶν, πολλοὶ δὲ ἔξ αὐτῶν καὶ εἰλικρινῶν ἐπόδησαν τὴν ἀποκατάστασιν τῆς προτερας δμοεθνίας." Υπάρχουσι μάλιστα καὶ μάρτυρες τῆς ιδέας ταύτης, οὓς βεβαίως δὲν ἀγνοεῖς δέ κα. Χρηστοβασίλης. "Αλλ' ἐν καιροῖς ἐπαναστατικῶν ταραχῶν καὶ ὀναργίας οἱ 'Ελληνες ἐτυραννήθησαν ὑπὸ 'Αλβανικῶν στιφῶν ἢ καὶ σήμερον τυραννοῦνται ὑπὸ λῃστῶν καὶ βέηδων φιλαρράγων, δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν ὅτι καὶ 'Ελληνες πολλάκις ἐτυράννησαν "Ελληνας,

«Θά ἐμάνθανεν ἔτοι ὁ Ἀρχιτέκτων. Μάρθας, δῆτι
ὅ ἀνδρωπος πρέπει νὰ είνε γενναιόψυχος, νὰ μη̄ ἀπελ-
πίζεται εὐκολά, νὰ οἰκονομῇ τὰς περιστάσεις, νὰ είνε
ψυχραίμος, νὰ μη̄ διδῷ κακά παραδείγματα εἰς τὰς
ἄλλους καὶ νὸ φροντίζῃ διὰ τὴν φύμην του καὶ τὴν
ὑπόληψήν του, ἡ δύσια είνε τὸ μεγαλύτερον πρᾶγμα
εἰς τὸν κόσμον αὐτόν.

«Δυστυχῶς ὅλας αὐτάς τὰς ἀληθείας δὲν εἰχεν εὐ-
ρεθῆ κοινένας νά τὰς διδάξῃ εἰς τὸν πτωχὸν Ἀρ-
χιτέκτονα. Ή εὐγενῆς μου συνάδελφος ἦλθεν ὀλί-
γον ἄργα.

«Ἐὰν ἔφθανεν ἐνωρίτερα, οὐ ἀνόητος Ἀρχιτέκτων θάτηχετο εἰς τὰ λογικά του, θάτηξιμολογεῖτο τὰ βάσανά του εἰς τὴν γυναικά του, θάτηπαρηγοροῦσαν ἂν εἴας τὸν ἄλλον, θάτησικε μίαν θέσιν ἐπὶ τέλους, ἔστω καὶ παρηγοροῦ, καὶ τὸ ἄλλο πρῶτη θάτηπήνειν εἰς τὴν ἀγορὰν ν' ἀγοράσῃ τὰ φαράκια του, καὶ νὰ τὰ φάγῃ αὐτὸς τὸ μεσημέρι, ἀντὶ νὰ φαγωθῇ ἀπ' αὐτὰ εἰς ιδιά βάθη τῆς θαλάσσης.

“Ετοι θά έξουσεν αυτός καλά κ' ἔμετς καλύτερα
και θά με ἀπηλλασσε και ἀπὸ τὸν κόπον νά γράμω
ἔνα δόδαμα, που δὲν ὀφέλησεν εἰς τίποτε τὸ ξένος και
τὴν φυλήν.

«Σᾶς δόξιζομαι, ότι θα ἥθελα μπολύ, μὲ τὸ δράμα μου ἔκεινο, τὸ δόπιον ἐπαναφέρει εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ἡ κυρία Παρθένη, νὰ φανωνεῖς τὸν εὐγενή μου συνάδελφον καὶ εἰς ὅλους τοὺς προστικοὺς ἀνθρώπους, νὰ ὑπηρετήσω δὲ καὶ τὴν ὁρθοφροσύνην καὶ τὸ ἔθνος μου, λησμονῶν καὶ τὴν γνώμην τοῦ παραδόξου ἔκεινον φιλόσοφου, τοῦ Ἐλέατου, ὃ ὅπιος φρονεῖ, ὅτι ἡ ἀρετὴ αὐτῆς, ἡ λεγομένη «*bon sens*», καὶ ἡ ὁποία πλημμυρεῖ εἰς τὴν Ἑλλάδα, δὲν συνετέλεσε ποτὲ εἰς τὸ μεγαλεῖον τῶν ἔθνων, ἀφοῦ μὲ τὴν ὁρθοφροσύνην αὐτὴν οὔτε ἔνας στρατιώτης, μισθοδοτούμενος μὲ μίαν πεντάραον τὴν ἡμέραν, θάτερότατος ποτὲ ν' ἀποθάνῃ διὰ τὴν πατρίδα του, οὔτε μία γυναῖκα νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὰ βάσανα καὶ τοὺς πόνους τῆς παιδοποιίας διὰ ν' αὐξήσῃ τοὺς στρατιώτας της.

Qet. Οὐδεὶς δεῖται τίνει καὶ μένει καὶ αὐτός.

ΑΝΑΡΕΑΣ Ν. ΣΚΙΑΣ

Το χρονογράφημα που ἐδήμοσιευσεν δ κ Νιοβάνας εἰς τὰ Παναθήναια τῆς 15 Ὁκτωβρίου ἔχολωσε τὴν συγγραφέα τῆς Νέας Γυναικός καὶ μίαν ὀλόκληρον ἐβδομάδα ἐδιαβάζαμεν εἰς τὴν «Ἐστίαν» τὰ πολεμικά ἄρθρα τῆς κυρίας Παρδέν καὶ τὴν ἡρεμον ἀμύναντα τοῦ Νιοβάνα. Ἀπὸ τὴν τελευταίαν ἀπάντησίν του σᾶς διδόμεν ἔνα ἀτόσπασμα, ὃπου μὲν φρος ἀπλούν ἐκθέτει αἰσθητικάς θεωρίας γεμάτας ἀπό ἀλήθειαν:

«Εἰς τὸν τόπον αὐτὸν τὸ πρακτικὸν πνεῦμα καὶ ἡ χαλινβδίνη λογική, καὶ διὰ τοῦ οὐνομάζεται *bon sens*, ενῷδι λάμπουν μὲν τὴν ἀποσύναν τῶν εἰς ὅλας τὰς κινήσεις τῆς πραγματικῆς ζωῆς, καίνουν τὴν ἐμφάνισιν τῶν ἀμείλικτον κάθε φοράν ποὺ ἡ Ποιησίς τολμᾶν νὰ προβάλῃ εἰς τὴν μέσην. Οἱ Ἀρχιτέκτων Μάρθας, έδειν δὲν ἐποδύθανε νὰ στηνῇ, θ' ἀκούεν ὅλας τὰς ἀληθείας τοῦ Λαπατάλι, τοῦ παροιμιώδους γενναίου στρατιώτου, δὲ ὅπτοις «μίαν στιγμὴν πρὶν σκοτωθῆν ἥτο κροκοῦτ ζωτανός».

Η Ιταλία ἔσορτάζει τὴν 150ήν ἐπέτειον τῆς γεννήσεως τοῦ Κανόβα. Σήμερον τὸ δύνομα τοῦ Κανόβα δὲν προκαλεῖ τὸν ἐνθουσιασμὸν τὸν ὅποιον ἐπφορούλεσε ἄλλοτε. Υπῆρξεν δῆμος ἀπὸ τοὺς ὀλίγους καλλιτέχνας ποὺ εἰδαν τὴν δόξαν, ἐνδόσῳ ἐξουσιαν, γά στεφανῶη τὸ μετωπὸν τῶν. Τόσον μεγάλο ἔργον, ὃ ποτὲ ἔποιψαν ἀριθμοὶ – 176 ἔργα – κάμνει κατατληξιν. Αἱ Ιταλικαὶ πόλεις εἶναι γεμάται ἀπὸ ἀνάγλυφα τοῦ Κανόβα. Ή κάρις, ή τελεία ἐπεξεργασία καὶ ή καθαρότης τῶν γραμμῶν εἶναι τὰ κύρια γνωρίσματα τοῦ Κανόβα. Ἐνεπνέετο ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν ἐλληνικὴν τέχνην καὶ τὴν ἐλληνικὴν μυθολογίαν διὰ νὰ παραστήσῃ σύγχρονα πρόσωπα, τὴν αὐτοκράτειραν Μαρίαν Λουΐζαν, τὴν πριγμάτισσαν Ελέζαν κλπ. Κατὰ τὰς ὡρὰς τῆς ἐργασίας, ἔνας ὀναγνώστης τοῦ ἐδιάβαζε ίστοριαν ἢ ἀπτέγγειλε ποιήματα. Και δταν μία εἰκὼν εἴλκυε τὴν προσοχὴν του, τὴν ἀπέδιδε εἰς τὸ μάρμαρον.

ΙΑΠΩΝΙΚΟΝ περιοδικὸν ἀφίειροντει μαχαρὰν μελέτην περὶ τοῦ συγχρόνου Ἰαπωνικοῦ θεάτρου τὸ ὅποιον παρουσιάζει ὡς πολὺ πτωχὸν εἰς ἔργα καὶ ήθωποιούς. Ὁ συγγραφεὺς τῆς μελέτης ἀνὴρ Ἰάπανος κριτικὸς Κοντά ἀποδίδει τὴν κατάστασιν αὐτῆν εἰς τὴν μεταβατικὴν περιόδον ποὺ διέρχεται τῷ Ἰαπωνικὸν θέατρον καὶ εἰς τὴν φυσικὴν συντηρητικότητα τοῦ Ἰαπωνικοῦ λαοῦ ὅστις δὲν ἐννοεῖ ν' ἀποσπασθῇ ἀπὸ τὰ πατροπατράδοτα

Μάς χρείαζονται, λέγει ὁ Κοντά, νέα δράματα και
νέοι ἡθοποιοί, ἀλλ' αὐτὸ δὲν είνε και τόσον εύκολον
διότι δὲν είνε δυνατόν εἰς μίαν ἥμεραν νὰ λησμονήσῃ
κανεῖς το παρελθόν· Ἐν τούτοις παραπτηρεῖται κάποια
πρός τα πρόσων μεταβολή. Τὸ λυπτρόν μόνον είνε
ὅτι οἱ νεωτερισμοὶ είνε μᾶλλον ἀπομιμήσεις, και ανται
κακαί, τῶν ξένων φιλολογιῶν. "Ολα τὰ νεωτέρα, Ἰα-
πωνικά μυθιστορήματα δὲν ἀνταποκρίνονται εἰς τὰ
αἰσθήματα και τὸ πνεῦμα τοῦ Ἰαπωνικού λαοῦ. "Ε-
πειτα ἐκ τῶν μυθιστορημάτων αὐτῶν ἔξαγουν οἱ Ἰά-
πωνες δραματικοὶ συγγραφεῖς τὰ ἔργα των διὰ τὴν
σκηνήν

‘Ο τρόπος αὐτὸς τοὺς φέρει εἰς τὴν ἀποτυχίαν ὡς ἐπιλέγει οἱ Ἰάπτον κριτικοὶ διότι πρέπει νῦν ἐννοήσουν οἱ δραματικοὶ συγγραφεῖς ὅτι ή̄ ἐντύπωσις η̄ παραγομένη ἐκ τῆς παραστάσεως ἔνδος ἔργου εἰς τὴν θεατὴν διαφέρει πολὺν ἀπὸ τὴν ἐντύπωσιν ποὺν παράγει εἰς τὸν ἀναγνώστην. Μ’ ὅλα ταῦτα Κοντὰ δὲν ἀπελπίζεται καὶ θεωρεῖ ὡς βέβαιον ὅτι βραδύτερον τὸν Ἰαπωνικὸν θέατρον θ’ ἀναγνενηθῇ ὅταν οἱ δραματικοὶ συγγραφεῖς θ’ ἀρχίσουν ν’ ἀναβιβάζουν ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἔργα παριμένα ἀπὸ τὰ σπλάγχνα τοῦ Ἰαπωνικοῦ λαοῦ.

ΟΙ Γάλλοι συγγραφεῖς ἐκ τῶν νεωτέρων εὐρίσκουν ἀντίθεσθαι ἐμπόδια εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν ἔργων των. Διὰ νὰ προσεγγίσουν τοὺς μεγάλους ἐκδότας οἱ συγγραφεῖς, πρέπει προπηγουμένως νὰ ἔχουν ἔνα δημοτικό πολλάκις βραδύνει νὰ δημιουργηθῇ. 'Άλλ' ή νεότερις ἡτις εἰνεὶ λαϊμαργος ἀπὸ δόξαν, ἐννοεῖ μὲ κάθε τρόπον νὰ παρουσιάσῃ εἰς τὸ κοινόν τὰ πνευματικὰ τῆς προϊόντα.

Διὸς νά γινη ὁμως αὐτὸς ἔχουν ἀνάγκην κάποιας ἐνθαρρύνσεως ἐκ μέρους τοῦ κοινοῦ.¹ Ἀλλως τε ὅλοι οἱ συγγραφεῖς εἰς τὰς ἀπαρχὰς τοῦ σταδίου τῶν ἔχουν ἀνάγκην αὐτῆς τῆς ἐνθαρρύνσεως τὴν δόπιαν δὲν εὑρίσκουν εἰς μεγάλους ἑκδότας. Ως ἐκ τούτου συνήθον τελευταῖς εἰς σύσκεψιν καὶ ἐστύτησαν ἔνα σύλλογον μὲν κριτικὴν ἐπιτροπὴν ἡτις θά ύποδεικνύῃ εἰς τοὺς ἑκδότας τὰ ἄξια δημοσιεύσεως ἔργα ἐκ τῶν νεωτέρων Ἀλλ'² ὁ σύλλογος αὐτὸς ἔκτος τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ θά ἔχῃ καὶ ἔνα ἄλλο καλόν. Θά συγκεντώνη τοὺς νέους συγγραφεῖς καὶ θά τοὺς ἐπιβάλλει εἰς τὴν

νείδησιν τοῦ κοινοῦ ὥστε ὁ φιλολογικός των δρόμων
εἶναι περισσότερον ἀνοικτὸς η ἄλλοτε.

Ἐνα τοιοῦτον σύνδεσμον ἔχει ἀνάγκην καὶ οὐ Ελλάς·
αὐτὸν οἱ ἀνθρώποι τῶν γραμμάτων θὰ δυνθοῦν
κάμουν κατεῖ τι καὶ εἰς τοὺς κοινωνίαν, διότι θὰ κα-
ρθωθῇ ἐπὶ τέλους νὰ ἐκδοθῶν μερικὰ ἔργα φιλο-
γικὰ μεγάλης δυνάμεως διότια σήμερον ἀδύνατον
εὑδούν ἐξότην. Τότε ὑπάρκει ἐλπίς νὰ εὑδεῖῃ
οὐ ένας ἐκδότης ἀφοῦ μέχρι σήμερον δῆλοι οἱ ὑπάρ-
κετες ἐνδιαφέρονται μόνον διὰ τὰ διδακτικὰ βιβλία.

ΙΣ τὴν Νοοβηγίαν ἔργασαν τελευταίως τὴν πεν-
τηκοστήν ἐπέτειον τῆς δημοσιεύσεως τοῦ Syn-
dicate Solbakken, τὸ δόπιον ἵτο ἡ πρώτη μεγάλη
τιτυχία τοῦ Μπιόρνου εἰς ἡλικίαν εἰκοσιπέντε ἑτῶν
ἢ τὴν 87ν προσεχοῦς Δεκεμβρίου θὰ ἔργασουν
αἱ -τὴν ἐδρομηκοστήν πέμπτην ἐπέτειον τῆς γεν-
νεώσεως τοῦ. Η δημοσιεύσις τοῦ Solbakken πρὸ^τ
εντήκοντα ἑτῶν ἐσημείωσε ἐποχὴν εἰς τὰ Νοοβη-
γία καὶ γράμματα Ἡτο ἔνα διήγημα ἀγροτικόν, ἔνα
δύλλιον γεμάτο ἄπο πραγματισμὸν καὶ τὸ δόπιον
βεβαιώνει τὴν ὑπαρξίαν μιᾶς πρωτοτύπου νοοβηγικῆς
αὐλογογίας. Καὶ ἡ ἐπιτυχία του ὑπῆρξε ὅμεσος, με-
λλον καὶ ἀναμφισθῆτος.

Ἐλεῖς ἀλλιθὲς διτὶ κατὰ τὰ πεντήκοντα αὐτά ἔτη με-
έβαλεν Ιδέας καὶ σκέψεις καὶ τὰς μετέβαλεν δλίγονα
ατ' δλίγον καὶ ἐνίστε απότομάς. Πολλάκις μετέβαλεν
αι μορφὴν ἄλλα μεθ' δλα ταῦτα ἔμεινε κατὸ βά-
σιον ὃ αὐτὸς πάντοτε, καὶ εὐκόλως ἀνεγνωμέτο.
Δε ἐκ τούτου καὶ τὸ ἔργον του εἰνε ποικίλον. Περι-
αμβάνει δηγήματα ἀγροτικά, ποιματα, τρια μυ-
ιστορήματα, εἴκοσι θεατρικά ἔργα ἀπὸ τοῦ δρομα-
κοῦ διδάσκαλος μένον τοι ποιῶσκαν καὶ σιωπαλικοῦ

Αλλά τὰ φιλολογικά του ἔργα, ὅπως λέγει ὁ Γκενέ, είναι ἔνα μέρος μόνον τῆς ὅλης του δράσεως. Εἰδίκευτά πρέπει νὰ προστεθοῦν ἀκόμη αἱ διάφοροι μελέται του αἱ δημοσιευθεῖσαι εἰς τὰ περιοδικά, αἱ διαλέξεις του, οἱ λόγοι του καὶ ἰδίως τὰ παιειδέματα ἀρθρώματα στον εἰς τὰς ἐφημερίδας. Ἐνίστε ἐπὶ πολλῷ ἔτη δὲν δημοσίευε κανένα τόμον ἀλλὰ δὲν ἔπειται ἐκ τούτου τοι τὰ ἔτη αὐτὰ δὲν είναι διὰ τὸν Μπόγουνον ὀλιγάτερον ἐργάδη. Ἀκούσαστος εἰς τὴν ἐργασίαν ανεμίχθηκε ὅτι δύλα τὰ ἑτήταμα φιλολογικά ἢ πολιτικά, θρησκευτικά ἢ κοινωνικά. Δι' αὐτὸν δὲ τὸν λόγον ἡ πεντηκονταετηρίς του θὰ ἐορτασθῇ εἰς τὴν Νορβηγίαν ἀπόλλα τὰ κοινωνικά στρώματα μετά μεγάλης λαμπτόρησης διότι θεωρεῖται ὁ μεγαλείτερος ἐθνικός της ποιητής.

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

‘Η Γλωσσική Έταιρία προκηρύσσει νέον διαγωνισμόν μελετών περὶ τῶν νεωτέρων ἐλληνικῶν ἰδιωμάτων (λεξιλογίων, συλλογῶν ὕστων καὶ γραπτῶν

μημείων κλπ.). Τα ἔργα ἀποστέλλονται εἰς τὸν πρόεδρον κ. Σ. Δραγούμην ἢ τὸν γραμματέαν κ. Γ. Χατζιδάκιν. Προθεσμία μέχρι τέλους Ἰανουαρίου 1908. Τὸ ποῶτον βραβεῖον δρ. 500.

“Η μόδα τοῦ νὰ στολίζωνται τὰ γυναικεῖα κατέλα μὲ πουλιά λαμβάνει καταπληκτικά διαστάσεις. Μόνον η δύορδα τοῦ Λογδίνου καταναλίσκει εἴκοσι ἑκατομμύρια φράγκα. Η Αμερικὴ διὰ νὰ προλαβῇ τὴν ἔξοντωσιν τῶν πουλιῶν ἐθέστισεν ίδιαιτέρους νόμους.

Εἰς τὴν Γερμανίαν ἡ προπαγάνδα ὅπως αἱ γυναικεῖς εἰσέλθουν εἰς τὰ διάφορα πανευτιστήματα προοδεύεις εἰς τὰ διάστεντον βαθὺμον. Τόσῳ μάλιστα προκειται δὲ ἐφόδου νὰ καταλάβουν τὰ δέκα γερμανικά πανευτιστήματα, τὰ δόπια ἀκόμη ἔχουν κλειστάς τὰς θύρας των διὰ τὰς γυναικας.

Ἐνας γάλλος Ἱατρὸς ἀκόλουθος εἰς τὴν γαλλικὴν πρεσβείαν εἰς τὸ Πεκίνον εὑρίσκει ὅτι ὁ καθημερώτερος λαός του κόσμου είναι οἱ Ἱάτωνες. Τὸ καθημερινὸν λουτρὸν διὰ τὸν Ἱάτωνα είναι τὸσον ἀναπόσταστον δύσσον καὶ τὸ φύγει. Ὁ τελευταῖος Ρωσοῦπατωνικὸς πόλεμος ἔβεβαλος μιὰν φοράν ἐπὶ πλέον τὴν ἔκτακτον κοδηφαίριττα τῶν Ἱατώνων.

Ἡ Γαλλία δαπανᾷ διὰ τὴν ἀνωτάτην ἐκπαίδευσιν τῆς χώρας, η̄τις ἔχει δεκατέσ πανεπιστήμια, περὶ τὰ δεκατέσσαρα ἐκατομμύρια φράγκα. Οἱ δικαῖοι ἀριθμοὶ τῶν φοιτητῶν κατά τὸ 1906 ἀνήρχετο εἰς 35,670 φοιτητάς. Οἱ καθηγηταὶ ἀνέρχονται εἰς δικαχο-σίους.

Ο Ντανούντσιο ἐτελείωσε τελευταίως δύο νέα δραματικά έργα. Τὰ «Ἀμάραντα» καὶ τὴν «Ἀνοικτόμονα Κυρίαν». Ἐπίσης ἐτελείωσε μίαν τραγωδίαν τὸ «Σκάφος» εἰς τὴν ὁποίαν εἰργάζετο πρὸ πολλῶν ἑτῶν καὶ τὴν θεωρεῖ ὡς τὸ δραματικώτερον τῶν ἔργων του. Δι᾽ αὐτῆς ἡθέλησε νὰ συμβολίσῃ τὴν ἐπίδρασιν τὴν ὁποίαν ἔξησκήσε πάντοτε ὁ Ἀδριατικὸς ἐπὶ τῆς Ἰταλικῆς ψυχῆς.

Ο Γερμανὸς δραματουργὸς καὶ μυθιστοριογράφος Αδόλφος Βίλμπραντ ἔσχεται τελευταῖος τὴν ἐβδομήνην τετηρίδα του. Τὸ τελευταῖον του μυθιστόρημα αἱ «Ἀδελφαί» δημοσιεύθην πρὸς ἔνδος ἑτοις μαρτυρεῖ ἐκ νέου τὸ συμπαθητικὸν καὶ ἔξυπνον τάλαντον του. Ο Βίλμπραντ δὲν εἶνε ὁ ποιητῆς τῶν μεγάλων παθῶν, καὶ τὰ δογαῖα δόσματα της στεοῦνται διηγάμεως.

Ποιος θά τὸ ἐπίστενεν διὶ εἰς τὴν Βρεττάνην τῆς Γαλλίας ποδὸς πεντήκοντα ἑτῶν δὲν ὄμιλεῖτο ἡ Γαλλικὴ γλῶσσα ἀλλ᾽ ἡ Κελτικὴ; Καὶ δύως εἶνε βεβαιότατον διὶ διλόκληρος χωρία τῆς Βρεττάνης μόλις τελευταῖς ἔγκατέλειψαν τελείως τὸ κελτικὸν γλωσσικὸν ίδιωμα.

Ἐνας Γερμανὸς ἔκδοτης είχε τὴν πρωτότυπον ἰδέαν ν' ἀποταθῆ εἰς δέκα ποιητάς τῆς Γερμανίας νὰ γράψουν τὰς φιλολογικὰς φυσιογνωμίας τῶν οἱ ἴδιοι. Κατ' αὐτὸν τρόπον ἐξέδωκεν ἐνα τόμον ὑπὸ τὸν τίτλον «Δέκα λιγοκαὶ ποιηταὶ αἴγαθοναιούμενοι».

Εἰς τὴν Ἀγγλίαν καταγίνονται αὐτήν τὴν στιγμὴν δύπλως συλλέξουν νέας λεπτομερείας βιογραφικάς διὰ τὴν Μαρζούρι Φλέμιγκ ή δύποια ὑπῆρχε φιλολογικὸν φαινόμενον. Γεννηθεῖσα τοῦ 1803 ἀπέθανεν ὀκτάετης εἰς τὴν Σκωτίαν. Ο Βάλτερ Σκώτη δότις τὴν ἐγγύωσιν, ἥρεσκετο νῷ πατέει μαζὶ της. "Ολοὶ ἔξεπιπον τῶν εὔσπουτῶν

της ουδεὶς ὅμως ἐγγάριζεν ὅτι ἀποθανοῦσα ἀφῆκεν τρία βιβλιαράκια ἐντὸς τῶν ὃποιών εἶχεν σημειώση παντὸς εἰδούς παραπτηρήσεις αἱ ὅποιαι δημοσιεύσαι ἔκαμον τόσον θύρσον εἰς τὴν Ἀγγλίαν.

Είς την «Ἐπιθεώρησιν» ἐδήμοσιευθή ἔνα ἄρθρον τὸ ὅπουν ἐπραγματεύετο· περὶ Λαμαρτίνου ὃς πολιτικοῦ καὶ διὰ τὸν ὅπουν ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ μέγας ποιητὴς ὃς πολιτικὸς δὲν ἦτο περίφημος. Τοῦδε λάχιστον αὐτὸν μαρτυρεῖ μία ἐπιστολὴ τοῦ Ἰταλοῦ πατριώτου καὶ συγγραφέως Ματζόνη.

‘Η πρόδος τῶν γυναικῶν εἰς τὴν Ἰαπωνίαν εἶνε σημαντική. Τὰ παρθεναγωγεῖα τώρα ἔχουν τριπλάσιον αὐθιμὸν μαθητιզμὸν παρὰ εἰς τὸ παρελθόν. Τὸ σπουδαιότερον δῆμος δῶλων εἶνε ὅτι αἱ γυναικεῖς εἰς τὸ Τόκιο ἰδρυσαν καὶ ίδικήν των λέσχην. Ἐκτὸς τούτου ἔχουν καὶ αἱ Ἰαπωνίδες τὴν Παρθενίαν τῶν ητοῖς ὀνομάζεται Uta Imai καὶ ἐκδίδει ἐφημερίδα ὑπὸ τὸν τίτλον ἡ «Γυναικα τοῦ εἰκοστοῦ αἰώνος».

Ἐξεδόνθ ἀγγικά νέον βιβλίον τοῦ ιατροῦ Ρόσσελ
Τσίττεντον Ἡ θρέψις τοῦ ἀνθρώπου. Ἐπειτα ἀπὸ^{τοῦ} τολλὰ πειράματα καὶ δοκιμάς ἀποφαίνεται ὁ καθηγη-^{τής} ὃντερ τῆς μικτῆς τροφῆς, τὴν δύοιαν πρότεινει κα-^{τα}
νεῖς νὰ μάθῃ νὰ κανονίζῃ.

Είς ἔνα του γράμμα πρὸς φίλον τὸ διποίον εὐρέθη ελευταίως, ὁ γάλλος μυθογράφος Φλοριάν, γράφει: Τὸν ω̄ μάγατασσον ἀπὸ ἐκείνους ποὺ δέξιζον καὶ αὐτοὶ ἀγαπῶνται, εἰναὶ ἡ μόνη προαγαπή δόξα, καὶ καίδια δόξα δὲν δέξιζει ὅ, τι μία ἀλληνὴ φιλία.

ΠΡΟΤΩΜΗ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

*Τῇ πρωτοβουλίᾳ τῶν «Παναθηναίων»
— ἀδείᾳ τοῦ Ὑπουργείου —*

Εκ προηγουμένων είσφορῶν	Δρ. 2 260.30
Ν. Καραβίας	» 6 10
	Δρ. <u>2.266.40</u>

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Δεξικούν Ἐλληνογαλλικὸν καὶ Γαλλοελληνικὸν τῆς αλούμενῆς Ἐλληνικῆς γλώσσης (ήτοι Καθαρευόντος καὶ Δημώδους) ὑπὸ Α. Ἡπίτη. Τὰ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ» ἀνάβαρόντα χάριν τῶν συνδιδομένων των ὁρισμένων ἀριθμῶν ἀντιτύπων τοῦ ἔκδιδομενούν **Ἐλληνογαλλικοῦ** καὶ **Γαλλοελληνικοῦ** **Δεξικοῦ** τοῦ κ. Α. Ηπίτη, είναι εἰς θέσιν νῦν τὰ παραχωρήσουν εἰς αὐτοὺς ἡρ. 2 ἢ Φρ. 2.50 μόνον ἀντί τῆς ἄρχικῆς του τιμῆς ἡρ. 2.50 καὶ Φρ. 3 δι' ἔκαστον τεύχος οὐδὲνθερα παχυδρελῶν.

Οἱ ἀποστέλλοντες τὸ τίμημα ἔκάστου φυλλαδίου ἢ

αι περισσοτέρων διὰ μᾶς πρὸς εὐκολίαν των, θὰ λαμ-
άνουν τὰ ἐκδιδόμενά τεύχη τακτικῶς.

Διηγήματα, Σειρά Τρίτη, ὑπὸ Γεργογοίου Ξενούλου. Ἀθῆναι Βιβλιοτακτήσις Ἑστία, 1907. [Τὸ ιδιότερον τοῦτο ἔξετυπώθη ἀλλὰ δὲν ἐτέθη ἀκόμη εἰς αντιλοφοφίσιαν. Οἱ ἀνάγνωσται τῶν «Παναθηναίων» δύνανται νῦν τὸ ἀποτκίσιον ἀπὸ τοῦτο, ἐμβάζοντες εἰς ὅ γραφεῖν μας δρ. ἡ φρ. χρ. 3. Ἡ σχετικὴ ἀγγελία πανέμεται διὰ τοῦ τευχούς τούτου].

**Ο Πολύφημος καὶ Πολύσοφος Κύριλλος ὁ Δού-
ταιος Οἰκόνυμενικὸς Πατριάρχης ὑπὸ Δρος Ἱεζεκιὴλ
βελαινιδιώτου. Ἀθῆναι Τυπογρ. Σακελλαρίου.**

ΤΟΜΟΙ
ΤΩΝ “ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ,,
ΜΕ ΜΕΓΑΛΗΝ ΕΚΠΤΩΣΗΝ

Οι τόμοι 1ος, 2ος, 3ος, 4ος, 6ος, 7ος, 8ος
9ος, 11ος και 12ος πωλοῦνται πρὸς δραχ. Ἡ φρ
ΔΥΟ ἔκαστος.

Διὰ κάθε τόμου προσθέτομεν εἰς τὰς ἄνω τιμὰς 50 λεπτὰ διὰ τὰς ἐπαρχίας καὶ 1 φράγκον διὰ τὸ ἔξωτερον ταχυδρομικά.

Αἱ δλίγαι ὑπολειπόμεναι ΠΛΗΡΕΙΣ ΣΕΙ-
PAI τῶν «Παναθηναίων», ἐν δλῳ τόμοι 12
πωλοῦνται πρὸς δρ 100 ἔκάστη.

Αἱ παραγγελίαι στέλλονται πρὸς τὴν
Διεύθυνσιν τῶν «Παναθηναίων» ὅδὸς Ἀριστο-
τέλους 35 Ἀθῆνας